Anul XXIII
25
(947)
Sîmbătă
21 iunie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

15 ani de la Congresul al IX-lea al P. C. R.

LITERATURA SUB SEMNUL VALORII ȘI ANGAJĂRII, ÎN CEA MAI FERTILĂ EPOCĂ DIN ISTORIA PATRIEI

Desăvîrșita operă

Un uriaș și îndrăzneț proiect de existență socială, o primă și edificatoare deschidere spre viață, spre prezentul continuu al țării și al oamenilor ei, un spirit nou, dinamizator, lucid și eroic pînă la metamorfoză, pînă la transformarea sa dialectica în lucruri, în motivare și în același timp în pirghie, în orizont al creației multilaterale, un spirit adînc, de largă extracție și inspirație politică, scuturat și curățat de dogme, de amintirea unor practici străine, opuse libertății și refuzate din principiu de scopurile inseși ale acesteia — iată, într-o primă analiză o posibilă definiție a unei etape care, așa cum a înregistrat-o istoria, se dovedește a fi una dintre cele mai fertile și mai revelatoare secvențe ale destinului nostru nou, socialist.

Vieții, uneori, nu-i poți înregistra decît evidența, sensurile ei sînt depărtate sau țin de șansele unei insesizabile ameliorări. Viața în sine, mai cu seamă, sau viața la întîmplare, viața în necesarul ei orgoliu și sub semnele propriei sale ameliorări. Un eveniment i-a fost însă suficient și, categoric prin amplitudinea sa, el a determinat pentru tot ceea ce i-a urmat și s-a înscris în sfera lui de atracție un fel de reproiectare și înălțare după noi reguli a vieții, construcția sa după noi linii și calcule noi de rezistență. Evenimentul acesta, marele eveniment de fapt, capăt de serie în linia tuturor izbînzilor și prefacerilor noastre revoluționare s-a numit, se numește Congresul al IX-lea al partidului. De la el și odată cu el încep toate marile verticale ale construcției socialiste, se instituie ca normă libertatea și poporul intră în drepturile și datoriile muncii și creației sale fundamentale. Este trezirea, iluminarea în identitate și asumarea condiției sale celei mai de preț, demnitatea. Reașezarea dinăuntru și revigorarea în rădăcini. S-au pus atunci bazele politice și ideologice ale unei noi strategii, pentru abordarea într-o manieră nouă, responsabilă și creatoare a tuturor problemelor construcției noii societăți, de la economia, știința și cultura țării și pînă la personalitatea omului angajat direct într-una din cele mai tulburătoare experiențe ale vieții lui.

Dinamica unei noi viziuni, nu apropiată ci izvorîtă din viață, gîndita la dimensiunea și trebuințele reale ale acesteia a devenit, odată cu marele eveniment și criteriul, morala de fapt, programatică, modul în care partidul și statul au inițiat o serie de măsuri care să conducă la realizările și împlinirile de azi. Ne uităm în urmă, nu există practic domeniu al gîndirii și acțiunii umane în care amprenta, marca sa de personalitate a acestui forum să nu se resimtă ca un act cel puțin justițiar. Ne uităm în urmă, dar mai ales ne uităm reproiectînd acest scurt și foarte apropiat trecut pe fundalul însuși al prezentului și viitorului și vedem că opera la desăvîrșirea căreia se lucrează și se va mai lucra ne îndreptățește un sentiment viu de mîndrie. Sîntem aici, arătăm altfel, una dintre marile izbînzi ale acestor ani se numește tăria și înălțarea în contemporaneitate, unitatea care ne întărește și ne îndeamnă să fim noi. În necuprinsul lucrurilor ei, patria a putut face față astfel și unor inerente greutăți, unele ținînd de experiență, altele de conjunctură, natura însăși ne-a implicat pe placa turnantă a unor grave și repetate calamități — inundații, cutremur și apoi criza, efectele crizei mondiale, etc., etc. — soarele a continuat să răsară însă și a răsărit din interior. Cu un preț al efortului mai mare, desigur, cu o hotărîre și o incordare de spirit și de voință mai mari. Caracteristica generală a fost și rămîne cea a creației, a operei ample, durabile ; prin om și pentru oameni, într-un permanent exercițiu al drepturilor și libertăților acestora, sub deviza și în spațiul concret al democrației și responsabilității muncii, al creației care să ne conțină și să dea relief semnăturii a milioane și milioane de eroi. Pentru că, așa cum a anunțat și a hotărît Congresul al IX-lea al partidului și așa cum a fost amplificat și întărit în cadrul celorlalte forumuri naționale ale comuniștilor, pînă la cel de dată mai recentă, Congresul al XII-lea, programul edificării socialiste multilaterale a patriei a trebuit să se întemeieze pe toate forțele și să cuprindă absolut toate laturile și domeniile activității sociale, avînd ca reper o nouă condiție a existenței, o nouă calitate de fapt, un nou deziderat în funcție de care se măsoară și dimensiunea și profunzimea in-

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Geta Mermeze : „Constructori"

ISTORIE

Istoria, prin oameni, cărările își mină,
Inscripția să-și pună pe glia mea română,
Pe visele înalte ce se transformă-n faptă,
Pe curgerea din fructe, statornică și dreaptă.
În țara noastră, nimeni nu șade-n gînd, departe,
Istoria se scrie pe-ntinsul alb de carte ;
Pe lutul scump al țării așternem calendare,
Și-n fiecare clipă sînt vremuri milenare.
De cincisprezece ani, în fruntea istoriei cutează
Bărbatul cu privirea și inima viteză ;
În gestul lui e largul din visurile noastre,
Sînt cerurile țării, mănoase și albastre.
În vorbele de aur rostite la tribună,
Istoria-i prezentă, în haina ei străbună
Și-n haina viitoare pe care o croim,
Din fructele luminii țesute în chilim.
Pe steagurile roșii, în suflet arborate,
Istoria se scrie și-n pieptul nostru bate.
Noi n-avem nici secunde, nici doruri de pierdut,
Inscripții mari de lapte așternem peste lut,
Să știe viitorul că sîntem de aici,
Că niciodat' Carpații n-au fost în noi pitici.
Ca-n fruntea luptei noastre e-o inimă viteză,
Că zilele de mîine în gîndul lui cutează.
Istoria, din zare, ni l-a adus, să fie,
În largurile zării, balsam de veșnicie !...

Ion Văduva-Poenaru

Pentru oamenii de azi și de mîine

Cărțile de valoare, s-a spus, se spune, pînă la urmă tot văd lumina tiparului, ies la suprafață. Important este să fie scrise. Dogmatismul, exclusivismul s-au manifestat și prin alte părți, și nu numai într-o singură etapă a dezvoltării cultural-artistice : totuși, cărțile de valoare și-au deschis drum, s-au impus. Cu cîte eforturi, asta-i altceva !... Astfel de observații nu sînt lipsite de interes : într-adevăr, marile talente au și energia de a-și face cunoscute operele publicului cititor, chiar și în condiții vitrege. Dacă e să ne referim la proză, se pot cita titlurile de pînă-n '60, în plin dogmatism, ce s-au constituit într-un bilanț rămas în memoria tuturor : apariții de prim rang, într-o etapă neprielnică, a căror valoare este de necontestat, și nu sînt deloc puține. Cu alte cuvinte, primează marca scriitorului — talentul, conștiința profesională, imunitatea la concesii. Dogmatismul, indiferent sub ce formă s-ar manifesta, tinde să devieze literatura din făgașul ei firesc, să-i abată pe scriitori tocmai de la cercetarea aprofundată a unei epoci, de la ceea ce simt ei că trebuie să spună și să promoveze false valori. De către unii — a fost accentat din convingere, de către alții — din tactică, din comoditate, din interes. A existat și părerea că nu s-a putut altfel, trebuia să trecem și prin asta. Este tot meritul scriitorilor de talent de a fi deschis front larg pentru reinstaurarea principiilor estetice. Însă numai denunțarea teoretică a dogmatismului, dezicerea de el, mea culpa, cenușa în cap, nu ajută un scriitor sau altul să izbucnească în canodopere, și nici o literatură, în ansamblul el, să iasă dintr-un impas. Mai e nevoie de multă muncă și de cărți izvorîte nu din scheme, ci dintr-o necesitate a celor ce le scriu în acord cu a celor ce le recepteză. Și de ținut minte că o operă literară, purtînd o semnătură, nu suportă anexe explicative cu privire la împrejurările nefaste în care a fost scrisă și publicată. Ce mingiiere poate fi pentru cititor că o carte este slabă din n pricini? El vrea cărți bune, interesante, nu pe-alăturea cu arta, nu pe-alăturea cu adevărul. Celelalte chestiuni îl privesc direct pe autor. Iar autorul, în fața cititorului și a istoriei literare se vede singur, nici unul dintre cei ce l-au clătinat în toate părțile nu se grăbesc, și nici n-ar avea puterea să-l mai salte cu o notă, nu maximă, ci măcar de trecere. Nu putem fi prozatori de ample desfășurări epice, într-o epocă de mari prefaceri, lăsîndu-ne în bătaia vîntului, ci numai avînd un crez estetic și politic, pentru care să fim în stare să ne luptăm, cu o conștiință profesională fermă. Păstrez stimă unui coleg care s-a bătut pentru fiecare din cărțile sale, dar și altora, care n-au debutat, sau n-au publicat decît atunci cînd nu li s-au mai pretins restructurări.

Ceea ce s-a cîștigat prin înfringerea dogmatismului în ultimii cincisprezece ani, mi se pare de extremă importanță în primul rînd pentru democratizarea vieții literare și instaurarea unui climat favorabil nu unuia, sau altuia dintre scriitori, ci majorității, climat în care și-au reluat locul meritat și cei îndepărtați o vreme : în același timp, s-a produs o reașezare a valorilor în funcție de operă, și nu de funcții. O literatură se dezvoltă, se îmbogățește în momentele cînd își deschide larg porțile pentru toți cei care au ceva de spus despre ei (înțelegînd prin aceasta o experiență de viață), despre cei din jur, despre o epocă sau alta, care simt și gîndesc, se-ntreabă și-i determină și pe ceilalți să-și pună întrebări, care nu pot trăi fără să scrie, și fără de care nu se poate. Porțile literaturii noastre s-au deschis după 1965 nu numai unor scriitori mai greu de cuprins în scheme, în planuri tematice, în dări de seamă

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 7-a

MOMENT HELIADESC

Istoria literară a ultimelor decenii rămîne să fie scrisă. Dezideratul apariției ei a fost formulat de acum zece ani, nu fără a fi însoțit și de enumerarea, inhibantă, a dificultăților. Cel mai fals obstacol este condiționarea scrierii istoriei literare de apariția unei istorii politice asupra aceleiași perioade. Istoria literară nu este condiționată de istoria politică, mai ales dacă folosește formula îndătinată a istoriilor literare de tip monografic, ci o istorie de valori artistice. Iar dacă tipul de istorie literară ales este altul, urmărind cauzele dispariției unor formule artistice sau a întîrzierii altora, deci dependent de cadre mai largi, documentele de partid oferă adevăratului istoric literar suficiente linii directoare pentru rezolvarea așaziselor probleme. În cauză este mai ales perioada proletcultismului ori sociologismului vulgar, etichete insuficiente și nemuanțate, pentru caracterizarea deplină a fenomenului literar românesc în prima etapă postbelică. Primul lucru care se poate constata aruncînd o fugitivă privire retrospectivă asupra acelor ani este dispariția din prim-planul vieții literare a unor mari valori artistice și înlocuirea lor imediată sau treptată cu figuri literare de o clasă evident inferioară. Consecința inevitabilă a fost dizolvarea criteriului valoric constituit și înlocuirea lui printr-unul ad-hoc. Raportarea la tradiția literară s-a modificat și ea deoarece criteriile promovării noilor scriitori s-au aplicat retroactiv întregii literaturi române. Literatura anterioară fie ea veche fie modernă a încetat a mai exista ca model recomandabil, modelul curent fiind conținut în rețete literare teoretizate în cursuri de realism socialist sau căutat în alte părți. Tradiția literară românească înceta în aparență, în aceste condiții, să-și mai exercite funcțiile firești. Critica literară a acestei perioade a încercat o delimitare tranșantă a valorilor literare istorice necesare acelui moment, expediind la subsolul istoriei literare numeroase creații și personalități prestigioase și propunînd în locul lor valori noi, fie din cele anterioare, ignorate de istoria literară, fie recente ale unor scriitori aflați la maturitate sau la început de carieră literară. Chiar dacă talentul și instinctul artistic al unor scriitori constituiți sau pe cale de afirmare au biruit aceste condiții și au lăsat urmașilor opere remarcabile împrejurările create conduceau la o ruptură a fenomenului literar și artistic românesc de propriile-i surse istorice. Efortul explicabil al unor critici și istorici literari de a se face uitate ingerințele acelei etape literare de consecințe încă neconsumate în cîmpul culturii și literaturii române ar duce la ignorarea adevărului istoric și ar face ca diferența de mentalitate și orientare literară dintre actualii cincisprezece ani și cei precedenți să nu se mai vadă.

Analiza și judecata ultimilor cincisprezece ani de literatură nu se pot face însă fără trimiterile inevitabile înapoi. Literatura anilor '60 a de-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● EMINESCIANA ● Semnează : ● Mihai Cimpoi ● Mihai Coman ● Grigore Tănăsescu ● CONTEMPORANII NOȘTRI : LUCIAN BLAGA ● Semnează : ● Bazil Gruia, Aurel-Dragoș Munteanu ● Eugen Uricaru ● Cronica literară de Artur Silvestri ● Viața cărților ● Poeme de Daniel Turcea ● Cenaclul revistei „Luceafărul" ● Proză de Ed. Huidan ● Poezii de Ion Dragomir ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond : ● Sir Philip Sidney : „Astrophel și Stella". Traduceri de Tudor George ● Alexandru Andrițoiu : „Traducerea — act de cultură" ● Revista străină ● Sport.

JURNAL DE POET

Vocația cîntecului

Se împlinesc în vara aceasta șase decenii de cînd conservatorul din Cluj-Napoca poartă numele compozitorului Gheorghe Dima, nume dat acestui așezămînt, odată cu așezarea Universității din cetatea de la poalele Feleacului în drepturile ei firești, de către marele pedagog Onisifor Ghinu, sufletul și mintea acestor înfăptuiri vrednice de aducere aminte. Copiii țăranilor români vor avea și ei dreptul de acum înainte în limba maicii lor să-și cultive glasul vescuri de-a rîndul sfîșit să-i cunoască frunza pădurilor și jalea satului îobag ținut la marginea istoriei.

Bătrînul compozitor Gheorghe Dima se muta de la Brașov în Cluj alături de Racoviță și Victor Babeș în inima unei însuflețiri și renașteri sufletești lipsite de orice fanatism șovin așa cum a fost semnița poporului nostru întotdeauna prin cele mai adevărate făpturi ale sale.

Ce aducea nou Dima în noua instituție este muzica vocală, dreptul la cuvînt în muzică acelei monodii de tradiție bizantină, acelei suveranități a glasului omenesc mai presus de instrumente. Mînăna tradiție a muzicii vocale care precumpănea în toate provinciile românești se așeza în drepturile ei firești și aici.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Glose la o bibliografie

Lucrări de tipul celei intitulată Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1859—1918) *elaborată sub egida Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" și apărută la Editura Academiei R.S.R., solicită, în chip spontan am spune, cel puțin două moduri de orientare și receptare a lecturii. Primul este, se înțelege, acela rezidind în calitate de inedit și excelent instrument de lucru al lucrării. Sub acest raport, nu mai încape discuție, ne aflăm în prezența unei premiere editoriale de anvergură, în măsură să stimuleze și să sprijine în cel mai înalt grad cercetarea științifică, înscrisă între parametrii riguroși ai istoriei noastre literare, din domenii precum literatura comparată, estetica, teoria literară, traducerile etc. Cele 55 000 fișe analitice ale lucrării, rezultate din fișarea a peste 500 de periodice, care, la rîndul lor, însumează aproximativ 1 500 000 de pagini, reflectă cvasitotalitatea faptelor inseși ce delimitează masivul fenomen „cotidian" al relațiilor-literaturii române cu literaturile străine pe parcursul unei atît de semnificative perioade istorice cum este aceea care începe cu evenimentul Unirii Principatelor Române și se încheie cu sfîrșitul celui dintîi război mondial. Nu credem, așadar, că exagerăm cu nimic afirmînd că din unghiul strictei utilități informative lucrarea are o valoare inestimabilă; de abia de acum încolo se poate aprecia că exigența istoricității intrinseci și explicite va constitui datul științific primordial în domenii de cercetare precum cele înainte menționate.*

Cu deplină îndreptățire, în cuvînt înainte Zoe Dumitrescu-Bușulenga arată că „această lucrare de timp și proporții, care are meritul unui profil specific nou și al inițiației în planul cercetării naționale implicate în cercetarea comparativă, dă specialiștilor dorada peremptorie a deschiderii literaturii române spre orizonturi europene și mondiale, pune în lumină caracterul activ și dinamic al procesului ei de relații, ilustrează prin analiza curbelor de receptare felul în care un scriitor sau o operă străină au devenit influențe catalitice, adică stimuli prețioși ai propriei noastre creativități".

Ei bine, viabilitatea „palpabilă" a acestor

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

CENACLUL REVISTEI LUCEAFĂRUL ● În ședința care va avea loc luni 23 iunie a.c. la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 15 vor citi poezie ● Smaranda Cosmin ● Dan David și ● Bogdan Păcurețeanu

91

Nouăzeci și una de veri fierbinți și-au risipit bogata lumină în lanurile de grîu, în codrii și în livezile pămîntului nostru, de cînd (în canicula anului 1889) geniul absolut al poporului român Mihai Eminescu s-a instalat în steaua măreției sale. Structura, strălucirea și inefabilul operei sale sînt de neatins, de aceea nu trebuie să obosim niciodată în a-l celebra. Pentru că, în afară de datoria fundamentală a fiecăruia — aceea de a trăi, — iubirea înaintașilor trebuie considerată mult mai mult decît un precept etic, ea reprezintă în viața tuturor popoarelor o religie specifică. Am mai spus cîndva că lupta cu spiritul este la fel de dură ca lupta armată și se știe că Poetul și-a cheltuit întreaga viață pînă la ultimul strop de energie pentru afirmarea spiritualității noastre. Dacă înțelegem că în timpul vieții sale, denigratorii lui Mihai Eminescu vor fi avut, nu alt motiv ci doar simpla prezență incomodă a geniului, astăzi refuzăm oricui îndreptățirea de a-l minimaliza pe criterii absurde cum sînt acelea că nu e nou sau că opera sa nu seamănă cu **Divina comedie** etc. Noi spunem că opera lui poate sta cu mîndrie alături de oricare alta, iar noutatea lui nu se invederează sub nici o formă bieților cîrtitori, care azi au început să fie pur și simplu jigniți în demnitatea lor particulară nu de scăderile ce i s-ar aduce Poetului, ci de recunoașterea meritelor sale. Cum adică să intre și Eminescu în șirul Shakespeare, Goethe etc., se întreabă ei, rușinîndu-se de supralicitarea valorilor noastre; aceiași mici cîrtitori nu dau semnele unei minime reacții la denigrările ce ni se adresează de aiurea. În Pantheonul spiritualității noastre mai sînt atîția mari, cu care ne putem mîndri, dar denigrarea lui Eminescu, pe orice motiv, seamănă cel mult cu dira închipuită (în realitate ea nu există) a unei bărcuțe pe suprafața oceanului. Trebuie spus însă că aceia care nu-i iubesc pe ai lor nu-i iubesc nici pe alții.

Duminică la 15 iunie cînd s-au împlinit nouă-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

MOROMEȚIANA

E liniște-n poiana lui Iocan

E liniște-n poiana lui Iocan
Scheaună vîntul prin salcimii-n floare
Fierarul mucalit și sărăcan
Bate-n trei colțuri stea de șezătoare

Nici sape nu mai ies de sub ciocan
Nici pluguri, nici cădelniți, nici topoare
E liniște-n poiana lui Iocan
Și cade-un frig în oase care doare

E liniște-n poiana lui Iocan
Doar Moromete scurmă îndărătnic
Cenușa risipită peste ani
Cîrpind ograda cu uluci părelnic

Ci iar se scurge vîntul prin salcimi
Și va lovi tăcerea an de an
S-a stins cel mai țăran dintre români
E liniște-n poiana lui Iocan.

Ion Andreiță

Un seminar despre Vianu

Dispun, de cîtăva vreme, grație lui D. Constantin, de un foarte util caiet de seminar, condus de profesorul Mihail Dragomirescu, în anul 1930. Între participanți — Eugen Ionescu, viitorul dramaturg de reputație mondială, Ovidiu Papadima, Ilarie Dobridor, Stanciu Stoian, Al. Bistriteanu ș.a. Între subiectele date de profesor despre dezbatere pe bază de referat erau mai ales cărți recent apărute, asupra cărora critica de-abia începuse a se pronunța. Și cum recent apăruse **Poezia lui Eminescu** de Tudor Vianu, cartea devine subiectul unui seminar. Referentul principal trebuia să fie Ilarie Dobridor, care, însă, lipsind, referatul este susținut de cel de-al doilea student, stabilit desigur înainte și el : Eugen Ionescu. Caietul de seminar include, după toate probabilitățile, întregul text, care numără șapte pagini (103—110), după care urmează, în două pagini, concluziile conducătorului de seminar. Cum este textul lui Eugen Ionescu ? În prima parte o pură și didactică descriere a concepției lui Vianu despre exegeza eminescologică de pînă la el, concepție mai ales critică : prin excesul de biografism și eludarea substanței intime a operei, fapt cu care studentul referent este cu totul de acord. **„Atitudinea pentru care dl. Tudor Vianu pledează (fără să denigreze total istoria literară) este, hotărît, mai eficace... Psihologia estetică, prin circumscrierea ei în studiul viziunii lirice individuale, absolute, nu anulează, ci precizează și completează metoda insuficientă a istoriei literare. Principial, socotim binevenită atitudinea d-lui Vianu cînd cere „confruntarea directă cu opera poetului»**, deși îi reproșează că nu și-a denumit, din probitate, întemeietorii acestei metode cu care se întîlnește măcar aici", anticipînd, cum vom vedea, concluzia lui Dragomirescu care era iritat de faptul că, deși a deschis prin **Critica științifică și Eminescu** o nouă epocă în exegeza eminesciană (după opinia sa, firește), noul critic nu-l citează. Eugen Ionescu mai laudă sti-

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

GEORGE MUNTEANU: „Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici"

Cea mai solidă contribuție de istorie literară produsă asupra epocii în chestiune este, hotărît lucru, „Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici" (Editura Didactică și Pedagogică, 1980) de George Munteanu. Soliditate, mai întîi, „fizică": un volum gros, care îndoaie mîna prin greutate, examinînd cinci scriitori și „epoca" lor pe întinderea a vreo 600 de pagini. Imaginînd opera încheiată, de la cronicari și pînă la ultimul contemporan, ar decurge de aci că autorul are în vedere o panoramă cam de cinci ori mai mare, de unde a extras un fragment. Orișicum ar fi, căci este cu putință să nu existe ideea întregului care nu se deduce de nicăieri, așa cum se prezintă în sine, opera este excepțională. Pe lîngă dimensiuni, această „Istorie" care taie literatura română în punctul ei esteticește culminant, este documentată, inteligentă și cu remarcabilă originalitate conținutistică, fără a ieși totuși în afara măsurii imanente a materiei.

Autorul a procedat aproape la tot pasul cu instinct polemic și cu un simț de procuror: datele cunoscute nu sînt „probe" de la sine, ele au fost examinate prudent și interpretate global conform cu ideea emisă inițial de conștiința critică. Acest aer de frondă elegantă și intelectuală, detectabilă mereu în secțiunile particulare, se observă încă de la început și pare să aibă valabilitate principială. Criticul se împotrivește „monografiei" în istoria literară (pg. 5), contrazicînd pe G. Călinescu, înțelegînd însă prin „monografie" aspectul cantitativ. „Monografia" nu iese totuși din domeniul valorii și este nu atît cantitate, cît rezultatul unui examen critic. A face o „istorie literară" din monografii nu înseamnă a-i da loc preponderent lui Aricescu fiindcă a produs mai mult comparativ cu Mateiu I. Caragiale ci a examina datele pur estetice, unite monografic, din operă, cît de întinsă ar fi „Monografia" este cuprindere estetică globală și nu bibliografie.

Fără nimic prezumțios și dogmatic, criticul admite „pluralitatea perspectivelor", ceea ce nu înseamnă totuși putința de a interpreta opera obiectivă în chip arbitrar ci, mai degrabă, adecvat sub raportul intenționalității ei globale. Tolerant totuși în principiu, căci este „pluralist", George Munteanu admite în regim analitic ideea cunoașterii concentrice, de unde se deduce că opera poate fi, în sfîrșit, explicată stratificat. Dacă acestea sînt ideile unui cuvînt înainte, „Introducerea" este cu mult mai aplicată. Urmînd pe Marx și, mai înainte, pe Hegel, George Munteanu explică „epoca Junimii" prin mediul istoric integral. Epoca i-a „selectat" pe clasici, în chipul unei necesități, extrasă din virtual în productiv. Revelația a modificat, ca atare, și configurația materiei literare precedente (idee din T. S. Eliot). Așa cum arată, explicația este mecanicistă și relativistă, drept care George Munteanu emite ideea că literatura înaintează într-o „mișcare spiraloido-triadică", intuiție valabilă, cu sursa, iarăși, în hegelianul Marx. Spre a rezulta „epoca de aur" (analogie cu „siglo d'oro" hispanic) erau de trebuință felurite acumulații în aspectul cantitativ. Istoricește, ele se cunosc, și George Munteanu le clasifică în trei generații din „epoca precursoratului" (această succesiune de „valuri" și de „epoci" are ceva din G. Ibrăileanu). Ar fi, mai întîi „prepașoptiștii" (cu Școala Ardeleană, Heliade, Negruzzi) apoi „pașoptiștii", în fine „post-pașoptiștii" (Hasdeu, Odobescu, Filimon e tutti quanti). Perspectiva este clasică și dialectică fiindcă, în adevăr, un început absolut este cu neputință în literatură și unica întîmpinare se poate face în preponderența factorului, ca să zic așa, sociologic. „Prepașoptism", „pașoptism", „postpașoptism" — sînt formule practic sociologice care nu descriu conținutul estetic. Criticul a interpretat, e drept, „epoca marilor clasici" drept o necesitate istorică de efect literar, însă în istoria literară esteticul e totul. Dacă sub raport sistematic George Munteanu a clasificat corect un proces, formulările globale pierd din conținutul estetic propriu-zis.

În sfîrșit, criticul dă literaturii și un caracter „legic" căci ea se supune „legii relativei autonomii" și „legii caracterului inegal al dezvoltării sociale generale" (pg. 22) — aci Marx este utilizat temeinic. De aici urmează că „marii clasici" nu înseamnă exclusiv „Junimea" ci o epocă întreagă, cu preistoria și cu pădurile ei tropicale de viață literară.

Acestea fiind ideile, rămîne de văzut sistema propriu-zis analitică. În a examina obiectul, George Munteanu începe invariabil cu o „cronologie" pigmentată cu știri de ordin divers (jurnal, memorii, documente). Aceasta ar fi „biografia exterioară", zugrăvită de critic mereu cu un creion talentat. Din faptele vieții externe nu se poate deduce opera [illegible] de aceea criticul a inventat „biografia interioară". Ca atare [illegible] un profil creator [illegible] format în urmarea unui șir de factori activi (ereditate, mediu cultural), de unde se deduce un eu profund care impulsionează opera propriu-zisă. Biografia „exterioară" și „interioară" sînt ca fețele geminate ale lunii. Odată „personalitatea" adînc izolată criticul examinează revelarea creației. Un scriitor, oricît de „format" ar fi sub aspect virtual, este o conștiință cu producție șovăielnică genologic, care își caută forma adecvată (o mică sugestie din J.P. Weber). Urmarea acestei operațiuni instinctive este „opera", pe care George Munteanu o analizează de cele mai multe ori global (mai puțin la Eminescu, unde izolează trei „structuri" de fundament). În urmarea acestei metode care poate apărea drept stereotipă fiind numai riguroasă ca un car de atac, criticul examinează și opera „secundară" conformîndu-se „legii caracterului inegal". Dacă societatea înaintează în timpi diferiți, atunci și opera se consolidează la fel. Aci revelațiile sînt excepționale căci George Munteanu dezgroapă poezia și teatrul german al lui Maiorescu, „mica literatură" a lui Slavici, preistoria operei lui Creangă alcătuită din „complente" oficiale și din poezii (!). Perspectiva noastră tradițională se zguduie nu fără consecințe. De altfel, criticul operează mereu cu revelațiuni și „reabilitări", modificînd judecăți pe care „tradiția" le admite, în fond pure prejudecăți. Sub acest aspect, George Munteanu se dovedește un polemist fără violență, prefăcînd, cu date sigure, prea iuți trăsături de condei. În examenul „Junimii", el reabilitează „Transacțiunile literare și științifice" precum și pe N. C. Michăilescu. „Junimea" e o „structură plenară", funcționînd structural (criticul sugeră nota ei din [illegible] însă n-o dezvoltă, din păcate) [illegible] tul ei este conjunctura politică a vremii, ideea națională, [illegible] ideologic. [illegible] și „tendința către [illegible]", la [illegible] „elementul cel mai național prin sine".

Maiorescu și al său „complex de superioritate", văzut global ca estetician, critic și polemist nu reprezintă „critica de direcție" (contrar [illegible]) ci este un comentator modern. Eminescu e un spirit [illegible], și nu „slab" romantic, însoțit de „însușirea deliberativă": de unde decurge și „inteligența"; e cult și format în mediul românesc căci altfel nu s-ar înțelege cum majoritatea sursologiei externe e văzută de George Munteanu drept o „analogie" incidentală. Poetul era dotat pentru filosofie și speculațiunea de idei, cu sentimentul zădărniciei provenit pe canal psihologic, ceea ce înseamnă că este mai puțin schopenhauerian (pg. 203). Lirica lui se bizuie pe „raționalizarea onticului" și nu suferă despărțiri arbitrare cronologice („antume" și „postume") precum și după gen. Opera e un text infinit, comunicînd pe canale inefabile, cu o țevărie fină. „Structurile" ei ar fi cele comunicate de Eminescu, adică, în limbaj critic, „sensibilul", „inteligibilul" și „imaginarul". În fine, „eminescianismul" este văzut la „nivel uman categorial", asemeni „faustianismului", „hamletismului", „donquijotismului" (pg. 33[illegible]). Creangă e un „filolog" care pune „miză" pe o „poetică a prozei", fiind un eminent „umorist". Poveștile cedează inițiativa cuvintelor (observația e și la Zoe Dumitrescu-Bușulenga). „Amintirile", o carte nepereche, se bizuie pe croiala subtilă și pe „demiurgia cuvîntului". Caragiale e un sentimental contradictoriu și un mare „poet comic". Slavici e văzut ca un instinctiv răspunzînd la „chemarea străbunilor" și la „chemarea muntelui", atins de „voluptatea călătoriei". Adăugînd un șir de observații noi în amănunt (Maiorescu și-a luat doctoratul la Giessen cu o teză orală despre „Relație", Eminescu e un mare poet „preeminent vizual" etc.), deducem un tabel enorm de probe noi, unele, se înțelege, nu de tot concludente, însă în chip majoritar valabile.

Criticul ne-a dat o sinteză nouă, a pornit de la un cadru analitic riguros și de nimic crezător, luînd pe cont propriu exegeza și examinînd pieptiș cu inevitabile [illegible] și exagerări, mereu fidel ideii inițiale. Nu uit să adaug un talent speculativ remarcabil precum și o propozițiune critică elegantă, întrucîtva greoaie, care e plină de noțiuni [illegible] de filosofie, [illegible] și o viziune clară a chestiunii. Un [illegible] vivant al „Junimii" (pg. [illegible]), portretul lui Maiorescu (pg. 80), [illegible] explicații [illegible] ingenioase fac din George Munteanu și un [illegible]. Sub raport documentar [illegible] Mircea Eliade, [illegible] Lovinescu, [illegible] George Munteanu [illegible] din examinarea [illegible] de sinteză variabilă, [illegible] în [illegible] discipline, care, practic, îi sînt sau îi pot deveni — toate — „auxiliare".

Artur Silvestri

Viața cărților

proza

Întoarcerea fiului risipitor

● Cel mai recent roman al lui Mihail Diaconescu*) abordează problematica apartenenței individului la spațiul său natal și la spiritualitatea comunității etnice. Chemarea pămîntului, forța regeneratoare a ținuturilor de care omul este legat prin legi obscure, își află reprezentarea simbolică în „himera lui Anteu", emblema care domină partea finală a cărții. Romanul are, în ultimă instanță, un singur personaj, Ștefan Manu, care în pragul unei dispariții premature trăiește cu acuitate drama regăsirii de sine, a căutării unei identități pierdute, traversînd o derută existențială tardivă. În raport cu sculptorul Ștefan Manu, restul personajelor reprezintă ipostaze ale relațiilor umane alterate datorită unei erori esențiale. După război Ștefan își amînă întoarcerea în țară, stăpînit la început de curiozitatea intelectuală, apoi din rațiuni legate de realizarea studiilor și de împlinirea unei cariere artistice în Germania. Căsătoria cu Doris pare să-l îndepărteze definitiv de spațiul natal și existența lui Ștefan se desfășoară sub semnul succesului social într-o lume în care el crede că s-a integrat pentru a o domina, bucurîndu-se de privilegii. Treptat însă se produce revelația precarității legăturilor dintre acest străin și lumea de care el se credea asimilat.

Iubirea dintre Ștefan și Doris se uzează, se instalează răceala politicoasă. Albrecht, fiul artistului, se îndepărtează de tatăl său pînă la ostilitate declarată, legătura dintre tată și fiu, aparent firească, dovedindu-se și ea falsă. Albrecht mai întîi, apoi Ștefan însuși, realizează imposibilitatea convertirii sufletești la un mod de viață străin: „am început să înțeleg, foarte vag, la început, că oamenii fac parte din lumi diferite, cu propria lor mișcare, cu propriul lor univers. Că dorința acestor lumi de a comunica nu se realizează de fapt niciodată pînă la capăt. Că ele rămîn, de fapt, străine".

Ștefan începe să se simtă un intrus, o ființă cu identitate confuză. Mesajele subiective ale unei morți iminente recheamă amintirea trecutului și umbrele celor lăsați acasă. În conștiința lui Manu își face loc ideea că neîntorcîndu-se la timp i-a trădat pe ai săi, și-a uitat mama, și-a înșelat iubita. Moartea prematură a celor dragi începe să se asimileze cu un sentiment de culpabilitate. Presimțirea sfîrșitului îl determină pe artist să încerce să se regăsească între umbrele alor săi, pe pămîntul natal.

Întoarcerea în țară devine o datorie dar și nevoia unei limpeziri. Revenirea în România nu face însă decît să-i releve personajului adevărata adîncime a dramei înstrăinării sale. Gravitatea trădării i se dezvăluie prin consecințele actului său pentru mama sa și pentru iubita din tinerețe, Ioana. Ștefan nu mai poate reconstitui legăturile de altădată, oamenii l-au uitat sau îl primesc cu rezervă și firească suspiciune, locurile i se par prea puțin familiare, umbrele îl apasă. Cel care i-a părăsit pe ai lui va fi la rîndul său părăsit și trădat de soție, de iubită, de fiu, de prieten. În țară, Ștefan descoperă că Ioana i-a lăsat o fiică, Irina, care îl va respinge pe străinul pe care nu l-a cunoscut niciodată.

Împlinirea artistică a personajului este anihilată de eșecul său uman. Umbrele înstrăinării, golul dintre două lumi între care sufletul pendulează derutat, totul imprimă existenței lui Ștefan gustul neantului. Dens prin problematică, dramatic prin acuitatea analizei stărilor de anxietate existențială, vag moralizator, ca orice parabolă, cu numeroase neglijențe stilistice, reținînd atenția, în consecință, mai ales sub aspect narativ și simbolic.

Sultana Craia

*) **Mihail Diaconescu: „Umbrele nopții". Editura „Cartea Românească", 1980.**

poezia

Rafinament poetic

● Cărțile anterioare ale lui Șerban Foarță (**Texte pentru Pheonix**, scrisă în colaborare cu Andrei Ujică, **Simpleroze** și **Eșarpele Isidorei**) consacrau un stil și un spațiu poetic inconfundabil chiar dacă lipsit de anvergură. În cadrele sale, autorul dezvoltă o poetică ale cărei note caracteristice sînt spiritul ludic rafinat, atitudinea livrescă și abilitatea parodică, subtila asociere semantică în plan cultural și combinația lingvistică imprevizibilă sau paradoxală. Lucrînd cu un număr restrîns de elemente, se ajungea, la un moment dat, în ciuda reușitelor permutări și rocade, la repetiție și ușoară monotonie. Acest punct labil în care originalitatea părea să alunece în manieră devenise vizibil în **Eșarpele Isidorei** dar, tot în acest volum, se observau și semnele unei modificări de perspectivă care acum ne apare ca certitudine. Fără a renunța la codul ludic, Șerban Foarță îi schimbă semnul, îi bruiază mesajul „roz", atribuindu-i sensuri și semnificații mai grave. În poemul **Despre mersul** [illegible], prin a[illegible] [illegible]: „Acum, cînd ea-și [illegible] / ca ne-o [illegible] / ne (din [illegible]) de [illegible] / fragilă și cu dulce [illegible], / cu ce cuvinte aș putea / (fără s-o tulbure) să-i spun, să-i dau de înțeles / că ș-a-n-s-a-pe care pare s-o aștepte de la / ghiocul univalv al cestii ca atare, ea (al cărei / nume poate fi și poate că și e: **Ortansa**) că șansa / — așadar — nu trece; sau, dacă trece, nu oprește: / sau, chiar dacă oprește, nu stă / decît puțin / într-un oraș, al ei, urît și care-și pierde, pe zi / ce trece, ănportansa (...)". La fel și în **Despre miraje, tandre speculații**, ceea ce pare a fi o simplă natură moartă, este, de fapt, o „tandră" evocare a unei scene din copilărie. Suprafața netedă a tabloului este brumată de aburii amintirii.

Aceeași atmosferă melancolică, același regret și [illegible] după o „[illegible]" imaginară [illegible] se degajă și din textele poetice (este mai corect să le numim astfel) **Despre nimic**, **O promisiune (în formă de sonet, cu leit motive)** sau **Despre acordeoane**, **Les Adieux** și **Despre armonia culorilor**. În schimb, într-un triptic liric **Trifariam**, sentimentul trecerii timpului, al însingurării și debusolării ființei, al senzației **de degradare în prezent** se manifestă aproape direct, fără acele rotiri „feneante" și apropieri „felone" cum i-ar place probabil autorului să se exprime. Interesante sînt și **Despre un domn von Leibniz** și **Despre un... oarecare Chopinhauer** (contiminare între Chopin și Shopenhauer) în care jocul de cuvinte este susținut de o jonglerie a ideilor ce speculează în jurul noțiunii de moarte. Dar textul poetic reprezentativ pentru stilul și maniera actuală a lui Șerban Foarță este **Despre Miraze (în temeiul unei epistole mallarmeene către Villier de L'Isle Adam)**... în care subtilele asocieri și transpuneri de sens și motive nu mai constituie doar valori în sine ci se subsumează unui discurs unic, solidar ce, în același timp dezvăluie și învăluie semnificațiile ca într-o scriere ezoterică. Aș adăuga aici plăcerea estetică pe care o provoacă limbajul rafinat trecut prin filtrele culturii. De altfel, volumul lui Șerban Foarță solicită și un tip special de lectură și receptare axat în primul rînd pe text (nu subtext, pretext sau context), pe funcția lui creatoare de sensuri, depășind chiar intențiile autorului: „...vi-sindu-se citind / o carte, pe care-o scrie-n / spațiul însuși de timp în care o citește / dacă nu chiar după aceea: ea răspunzînd / dorinței lui, de cititor pierdut în / nu știu ce labirinturi vegetale-al / cărui fiecare pas determină ('ntr-un fel) aleea / / să-l ducă anume unde vrea / pe cînd grăbește să / se-ajungă, ca autor, pe sine însuși / din urmă, și, neizbutind, semnează: Zenon din Eleea" **(Un vis al autorului...)**.

Sînt desigur și destule versuri factice în acest volum, dar el marchează o așteptată și binevenită deschidere în originalul demers poetic al lui Șerban Foarță.

Paul Dugneanu

*) **Șerban Foarță: „Copyright". Editura „Litera" 1979.**

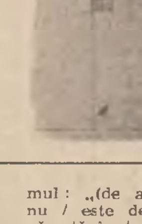

Mecanica esențializării

● Din suprarealism [illegible] și poezia lui Ion Iovan, alături [illegible] de libertățile [illegible], de un Gellu Naum, de Constantin Abăluță, Virgil Mazilescu [illegible] de texte mai [illegible] inedite, ale [illegible]. Deși [illegible] prin [illegible] de universuri [illegible] distincte, autorii pot fi reuniți în sfera aceleiași preocupări: un limbaj experimental [illegible] la fiecare [illegible] incident cu doctrina [illegible] a suprarealismului și în același timp depășindu-l, rezolvîndu-i punctele vulnerabile și volens nolens, făcînd să apară altele. Ion Iovan începe să-și contureze un loc sigur prin cele două volume de poezie, **După-amiaza unei clipe** (1976) și recentul **Rezervație naturală***), amîndouă pe nedrept neglijate. Ion Iovan estetizează, purtînd o splendidă mască suprarealistă stări, angoase, preocupări centrale ale lumii în care trăim. O stare de spirit tutelară, prezentă în poezia sa este tot mai pronunțata nevoie de selecție a omului contemporan, asaltat de sutele de evenimente senzaționale pe care le poate trăi într-o singură oră planeta noastră. Poetul atent la „lumea dinafară", la spectacolul tehnicii sau la reverberația miraculoasă a banalului în conștiință, trăiește parcă într-un permanent asediu. Fără îndoială, sensibilitatea sincronă cu seismele veacului este în primul rînd una selectivă: instinctul de a percepe global lumea, atît de frecvent la cei „vechi", s-a transformat în luciditatea de a-i privi, aidoma unei ciudate selecții naturale, doar excrescențele semnificative.

Aceasta este impresia pe care o lasă cele două cărți ale lui Ion Iovan. Schițată, dar cu mînă sigură, în **După-amiaza unei clipe**, ideea descrisă mai sus devine factor structural de organizare tematică în **Rezervație naturală**. În volumul dintîi, imagismul e mai bogat, de fapt părînd astfel pentru că poetul își cenzurează mai puțin înclinația spre materialitatea figurativă a limbajului. Deopotrivă elegantă și șocantă, expresia poetică a lui Ion Iovan urmează deocamdată drumul de la asumarea barocă a „întîlnirilor arbitrare" dintre elemente în cadrul imaginii la decantarea acesteia în plan abstract. Limbajul cuprinde din ce în ce mai multe noțiuni abstracte. Poetul scrie acum **eseuri** lirice, un fel de racourciuri ale universului poetic, explicîndu-i și mecanismul: „(de altfel trupul nu / este decît ideea / vărsată în / sînge)", ceea ce s-ar putea cita în sprijinul ideii de părăsire treptată a materialității figurilor. Veșmîntul metaforic este sortit el însuși să ardă ca o flacără pentru a mistui „urma", amprentele imaginii. În poezia lui Ion Iovan, figurile ard pentru a ajunge la esență. În **călătoria unui șef de gară**, se spune simptomatic: „de aceea, în situația actuală, alegem între prestigiu și pragmatism". Frumusețea barocsuprarealistă a imaginilor prestigioasă, neîndoios, cedează locul expresivității „curate", pragmatic-esențiale, a formei design. Strălucirea „purpurei intrînd în labirint", este esențializată artificial de liniștea „ca o rețea electrică / pentru pupilele-nnoptate". Universul feroviar creat de poet (locomotive, semafoare, trenuri de seară, „gări înnegrite de puls", călătorii lungi, mișcarea blindată a mașinii, cu repeziciunea peliculei în aparatul de proiecție, cosmosul clătinîndu-se parcă pe sine — „patinînd pe vipere / toropite-n traverse" etc.) și care apare singular, din cîte știm, la noi, dobîndește conținut artistic și deci justificare estetică, de unde în primul volum încînta mai mult formal. Acest „ținut al marilor locomotive" e un seism, o beție a civilizației tehnice, selectată aici pentru virtuțile sale poetice nebănuite, ca altădată peisajul industrial al începutului de secol la un Verhaeren. „Seismul" e neîntîmplător, pe de-o parte pentru că ascunde o doză „involburată" de inefabil, pe de alta pentru că prin cultivarea lui deprindem „mecanismul gol de natura lucrurilor", de împărțirea lor arbitrară — din punctul de vedere al poetului suprarealist — în **concrete și abstracte, poetice și nepoetice, firești** și **absurde.**

În ce sens **Rezervație naturală ?** Fără să fie polemic, titlul conține o atitudine: **rezervația** e locul întîlnirilor posibile, libere, naturale prin lipsa de intervenție civilizatoare, în sensul nostru prin libertatea de a contopi valori structurale diferite. Talentul care explodează în aceste două cărți și siguranța tușei poetice ne îndreptățesc să credem în viitorul poetic al lui Ion Iovan.

Costin Tuchilă

*) **Ion Iovan: „Rezervație naturală". Editura „Cartea Românească", 1979.**

compendiu

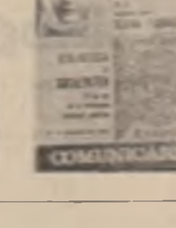

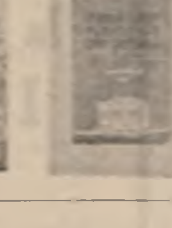

Studii și cercetări de bibliologie

● În cadrul manifestărilor legate de aniversarea a 2050 de ani de la constituirea primului stat dac centralizat și independent sub conducerea lui Burebista, la Tîrgoviște, Consiliul județean de educație politică și cultură socialistă Dîmbovița a editat culegerea de articole intitulată **Dîmbovița — vatră de istorie.** După cum se arată în prefața semnată de Florea Ristache, prim secretar al Comitetului județean Dîmbovița al P.C.R., „Materialele documentare cuprinse în această lucrare sînt rezultatul cercetărilor arheologice, istorice și etnografice efectuate într-un număr însemnat de localități de pe teritoriul județului, cu precădere în ultimii 15 ani, ca parte integrantă a planului unic de cercetare a tuturor zonelor țării".

Volumul cuprinde o cronologie istorică a Tîrgoviștei, de la anul 3000 î.e.n. pînă în 1979, urmată de o serie de studii ca: **Dovezi materiale ale unor străvechi civilizații descoperite în județul Dîmbovița** de Petru Diaconescu, **Civilizația traco-getică în nord-vestul Munteniei** de Tiberiu I. Musca, **Geneza orașului medieval Tîrgoviște** de Gabriel Mihăescu și Eugen Fruchter, **Sinteză și originalitate în cultura și arta perimetrului tîrgoviștean (sfîrșitul secolului al XIV-lea — prima jumătate a secolului al XVII-lea)** de Petre Drăguțoiu, **Acțiuni ale maselor populare din județul Dîmbovița, conduse de P.C.R. pentru apărarea suveranității și independenței naționale (1918—1944)** de Gabriela Nițulescu, precum și alte cercetări acoperind o arie problematică interesantă, definită prin diversitate și prin ținută științifică. Studiile sînt însoțite de note, bibliografii complete și ilustrații expresive. Un volum de referință prin problematica abordată și sinteza la [illegible] a rezultatelor cercetării.

● Între recentele publicații ale „Bibliotecii Județene Dolj" se remarcă culegerea de **Comunicări** grupată pe două teme: **Elena Farago** — realizată cu prilejul aniversării centenarului nașterii poetei — și **Biblioteca și societatea**, consacrată împlinirii a 70 de ani de la fondarea bibliotecii județene. Din primul grupaj se remarcă studiile semnate de C. D. Papastate, N. A. Andrei, [illegible] Theodorescu, G. Pena, Serafim Duicu, Tudor Nedelcea, tratînd aspecte diverse ale operei și personalității poetei.

Dintre comunicările legate de [illegible] (a doua parte a volumului) [illegible] „Istoria cărții și bibliotecii din Oltenia", de I. C. Chițimia (**Începuturile cărții slavo-române și semnificația ei în context european și sud-est european**), Dan Zamfirescu (**Craiova și Oltenia în general — epicentru al spiritului românesc**), N. Bellu (**Tipografia domnească de la Govora**), Rodica Florea (**Revista „Meridian", moment de vîrf în istoria presei literare oltenești**). Volumul mai cuprinde și un număr de studii consacrate rolului și acțiunii bibliotecilor în cadrul Festivalului național „Cîntarea României". Între acestea se impun cele semnate de Ion Stoica (**Contribuții la studiul structurilor biblioteconomice universitare**), Gh. Ghidirmic (**Relația dintre biblioteca și critica literară**) și N. Vasilescu-Capușă (**Bibliofilia — un factor esențial în procesul lărgirii perspectivei asupra culturii**).

● Tudor Nedelcea și [illegible] continuă catalogul **Publicațiilor periodice din Oltenia** prin editarea celui de-al doilea volum sub egida „Bibliotecii Județene Dolj". Autorii nu și-au propus realizarea unei bibliografii exhaustive a periodicelor apărute în Oltenia, ci întocmirea unei lucrări care să semnaleze publicațiile cu frecvență mai rară — almanahuri, anuale, anuare, calendare, dări de seamă, expuneri, rapoarte, statute — cu descrierea acestora și indicarea locului unde se găsesc la diferite biblioteci. După cum se arată în nota introductivă, „o caracteristică a descrierii bibliografice din acest volum o constituie selectarea unor elemente din cuprins, în special (...) care [illegible]". Față de primul volum (Craiova, 1977) [illegible] și o addenda cu 39 de [illegible] de stare, gazete și reviste. Indicele cronologic al lucrării oferă o imagine clară a tuturor periodicelor apărute în perioada 1838—1976. **Catalogul publicațiilor periodice din Oltenia** se dovedește a fi un util instrument de lucru.

Gheorghe Buluță

PRIMIM

Fabulă cu morală impusă sau „coordonarea" coordonatorului

„Tu vei gîndi că este o fabulă dar eu îți voi spune cu adevăr ceea ce vreau să-ți spun" se adresează Platon lui Gorgias într-un dialog.

Fabula (reală): în iulie 1976, propuneam Editurii **Facla** publicarea unei antologii de sinteze teoretice și investigații concrete pe tema **Literatura, lectura și gustul publicului tînăr** (cf. propunerea subsemnatului înregistrată de editură în 26 aug. 1976 sub nr. 151). În propunerea mea, specificam limpede că ar urma să prezint editurii o carte însumînd o serie amplă de cercetări în acest domeniu, datorate unor specialiști (sociologi, istorici și critici literari, cercetători în probleme educaționale etc.). Citez acum din răspunsul Editurii Facla. (Datat 10.08.1976 și expediat sub nr. 2211): „Tema lucrării propusă de dv. (...) interesează editura noastră". Urmează cîteva sfaturi date de conducerea editurii privind tematica, sfaturi de care coordonatorul antologiei a ținut seamă, după cum se va vedea curînd. Citez, din aceeași adresă, finalul: „Vă mulțumim pentru ofertă și așteptăm răspunsul Dv."

Din clipa aceasta, așadar, din 10 sept. 1976, coordonatorul propusei lucrări s-a simțit **obligat moralmente să contracteze, la rîndul său, autorii cei mai potriviți să răspundă, printr-o seamă de lucrări, atît secțiunilor tematice propuse inițial, cît și altor** teme sugerate (cu o perfectă imprecizie de editură: „lucrarea să trateze problemele respective pe baza documentației dobîndite în activitatea desfășurată la radio și din activitatea de coordonator al unei secții de sociologia literaturii"). Zis și făcut. A urmat o muncă intensă de aproape trei ani în care vreme, au fost abordați să colaboreze la antologie — prima de acest gen la noi — scriitori, critici și cercetători români ca: Mircea Maciu, Ion Hobana, Nina Cassian, Mircea Sîntimbreanu, Roxana Sorescu, Pavel Câmpeanu, Adriana Mitescu, Mircea Constantinescu, Monica Lazăr, Romeo Dăscălescu, Mihai Merfea, Maria Moldovan, Mihai Coman, Ștefan Steriade, George Pătrașcu, Victor Atanasiu, Andrei Roman, Constantin Th. Ciobanu, Narcis Zărnescu, Pavel Petroman, Vasile Șt. Măriu, Valentin Borda, Victor Vișinescu.

Totodată, în cuprinsul antologiei au fost încorporate — cerîndu-li-se în prealabil acordul — intervențiile unor specialiști străini la o anchetă internațională (pe tema: **Literatura pentru copii — o estetică a dezvoltării ?**, e drept, parțial publicată între timp în **Revue Roumaine** ca: Maurice Careme (Belgia), Pierre de Boisdeffre, Henry Meillant, H. G. Kerourédan și Michel Cosem (Franța), Rita Boumi-Pappă (Grecia), Ahille Emilianides (Cipru), Serghei Mihalkov (U.R.S.S.), Youssif Izzidien (Irak), Nikolai Zidarov (R.P. Bulgară), Jan Rubeș (R.S. Cehoslovacia), José A. Elgoriaga (S.U.A.), Benno Pludra (R.D.G.).

Cartea (adică manuscrisul dactilo) a fost trimisă Editurii Facla în 20 aprilie 1979 (**nr. de intrare 279**). Ca urmare, ea a fost planificată să apară în 1980, după cum reiese și din proiectul de plan al Editurii Facla pe 1980, poziția 51, p. 38 din care citez, nu chiar întîmplător, următoarea prezentare: „Crișan, Constantin (coordonator) ș.a. **Literatura, lectura și gustul publicului tînăr** (30 coli broșat, 18 lei). Culegere de studii, cercetări, opinii, aparținînd unui colectiv numeros și de competență complexă implicată de (sic !) abordarea sociologică a unei tematici de largă cuprindere: literatura pentru copii și tineret, lectura instituționalizată, preferințe și gusturi, sondaje, statistici, direcții metodologice, interese, valori, opțiuni. **Lucrarea se adresează deopotrivă specialiștilor, factorilor educaționali, îndeosebi profesorilor și publicului cititor de cele mai diverse categorii"** (...) (s.n.)

Planului editorial — în proiect — din care am citat, elaborat probabil în toamna anului 1979, îi urmează, la puțină vreme (**27 dec. 1979, adresa nr. 1332**), scrisoarea: „Analizîndu-se de conducerea editurii manuscrisul dv. (...) s-a ajuns la concluzia că lucrarea este mai apropiată de profilul Editurii Didactice și Pedagogice decît de al Editurii Facla. Alăturat vă înapoiem manuscrisul". Urmează o formulă de o imposibilă politețe: „Cunoaștem și prețuim activitatea dv., vă mulțumim pentru atenția acordată Editurii Facla și sîntem dispuși oricînd să discutăm alte propuneri de colaborare. Director: Ion Marin Almăjan, Șef de redacție: Al. Jebeleanu".

Exact în perioada în care așteptam invitația editurii pentru o deplasare la Timișoara în vederea pregătirii pentru tipar a manuscrisului care, după cum am constatat, nici nu a fost parcurs în editură — am primit răspunsul pe care l-am citat. Ce să cred? **Să cred oare că instalarea unui nou director în fruntea Editurii Facla — menționez că predecesorul, Simion Dima, nu-mi era, nici vorbă, prieten — duce implicit la abandonarea unei idei ?** Luîndu-se această hotărîre, s-a ținut seama de faptul că, pe baza acordului scris al editurii, subsemnatul a contractat colectivul (menționat) de autori și că scuzele (sugestiile), refuzul prezentate mie nu acoperă decît o parte infimă a contractului ? Coordonatorul antologiei — nefiind o instituție — **a fost delegat în schimb de o instituție editorială să angajeze colaborări.** Să presupunem că sugestia de a ne adresa E.D.P. e binevenită: în condițiile firești ale programelor și planurilor fiecărei edituri, cîți (alți) ani urmează **să așteptăm** apariția unei lucrări, prevăzută să apară firesc sub egida Editurii Facla ? Firesc, deoarece Editura Facla știa foarte bine — mai mult, o popularizase sub această formă — că lucrarea se adresează și **„factorilor educaționali, îndeosebi profesorilor".**

Bizară, amnezia noii conduceri a Editurii și — în ciuda formulelor de politețe — **lipsită de orice respect față de cei 36 de autori de fapt 37 dacă socotim și coordonatorul lucrării.**

Ciudată și contradictorie, această atitudine față de o carte care — oricîte frontiere ar avea cu sociologia educațională — conține teme ca: **Lectura literară — gusturi și automatisme, Grupul social, gustul și determinarea preferințelor de lectură, Lectura și educația intelectuală: fermenți și impulsuri, Formal și informal în organizarea lecturii, Rolul criticii și istoriei literare în orientarea lecturii, Publicul tînăr și cultura: cerere și ofertă** ș.a.m.d.

După modestele noastre informații, problemele gustului, ale lecturii, ale educării prin artă și literatură nu constituie în nici un caz teritoriul exclusiv al E.D.P., mai ales cînd e vorba — într-o carte — nu numai de masa cititorilor școlari, ci de tineret, în genere, privit prin prisma a diferite preocupări socio-profesionale.

Dacă răspundem cu întîrziere unui asemenea gest, faptul se datorează uimirii noastre îndelungate aflată în exces de bun simț și întemeiată pe speranța că totul a fost o glumă birocratică. Ne vine greu să credem — dat fiind că este vorba de o carte de **competență complexă**, pentru a folosi chiar cuvintele de recomandare din proiectul de plan — că Editura Facla nu cunoaște acest adevăr elementar. Și că, fapt esențial, îl lasă pe coordonator să se descurce singur, în urma unui angajament oficial în virtutea căruia, acesta — repet și subliniez — a făcut apel la numeroși colaboratori români și străini cărora nu le poate oferi nici o motivație valabilă și nici nu le poate onora, în nici un fel, munca asiduă și competentă, colaborarea promptă la o **idee** și la o **carte** care, printr-un hazard birocratic, ar urma să rămînă în manuscris.

Iată „morala" impusă injust la o fabulă contractuală incredibil de reală.

Îmi rămîne speranța că rîndurilor de față, le va urma o scrisoare de scuze și... sugestii adresate celor 36 de colaboratori. Rectific 34; întrucît Maurice Careme (neavînd nevoie de prezentări) și Ahille Emilianides (fost președinte al Societății Scriitorilor Ciprioți) au intrat între timp în lumea tăcerii. Ceilalți, toți, după știința mea, se mai află în viață, spre bucuria lor, spre competența... complexă a Editurii Facla și spre dreptul legitim de a cere jenante lămuriri și imposibile despăgubiri lui

Constantin Crișan

EMINESCIANA

EMINESCU — pictură murală de Viorica și Vintilă Mihăescu. Casa științei și tehnicii pentru tineret din Botoșani

SEMANTICA „VISULUI"

Visul este unul din toposurile fundamentale ale romantismului și, la drept vorbind, ale întregii culturi omenești. Dar, dacă vom vrea să vorbim despre „Eminescu și visul" nu o vom face dintr-o asemenea perspectivă: nu ne interesează nici visul ca dimensiune onirică (așa cum îl analizează G. Călinescu) și nici visul ca simbol cultural (așa cum îl descrie A. Beguin în cunoscuta sa carte). Ne interesează însă cuvîntul **vis**, așa cum apare el în textele eminesciene. Empirismul brutal al unei asemenea aserțiuni trebuie însă temperat și nuanțat: nu cuvîntul ca atare (deci nu statistica) și nici implicațiile sale textuale imanente (deci nu stilistica apoi) constituie țelul rîndurilor ce vor urma. Ași vrea însă să putem ajunge către miezul de [illegible] al acestui cuvînt, așa cum se configurează el pe parcursul operei lui Eminescu. La [illegible] cu genurile creatoare ale poetului, **visul** nu venea ca o simplă succesiune de litere, deci ca un simplu cuvînt al limbii cotidiene. El avea o tradiție simbolică, o istorie a prezenței sale în literatură, un univers de implicații filosofice și psihologice. Istoria literară, comparatistica, filozofia ori studiul structurilor antropologice ale imaginarului pot da deplin socoteală de acest orizont de înțelesuri. Ași vrea însă să [illegible] dincolo de acest punct, dacă nu cumva visul capătă o nouă valoare la Eminescu, dacă nu cumva semnelor sale de dicționar li se mai poate adăuga încă un nou spațiu semantic. Cred că la Eminescu **visul** nu poate fi citit ca „vis" și că el beneficiază de o aură aparte de înțeles, tot astfel cum un sunet, înconjurat de ecourile sale, nu mai este sunetul inițial. Altfel spus visul și-ar creiona o realitate poetică proprie, un orizont de semnificații implicite specifice. Dar, cum oare se poate îmbogăți un cuvînt dincolo de limitele sferei sale semantice și tradiția poetică? Răspunsul la această întrebare îl vom afla din analiza contextelor sale imediate, adică din studiul locului unde întrepătrunderea metaforică a sferelor semantice naște noi înțelesuri poetice. **Visul** apare întotdeauna în vecinătatea unor anumite cuvinte, iar frecvența unor asemenea intîlniri face ca ele să-și proiecteze, unele asupra altora, cîte ceva din raza de lumină a semnificației lor, astfel încît fiecare din ele, și toate la un loc, ajung să însemne mai mult decît ceea ce însemnau ele inițial.

Dacă am căuta să punem în lumină toate curentele în care apare visul lui Eminescu, ne vom găsi în fața unei uriașe teme cu variațiuni. termenul apare în cele mai diverse poziții, în cele mai variate ipostaze. Desigur, cineva ar putea osîndi căutîndu-i valorile gramaticale, dar nu știu cît folos va aduce o asemenea cercetare pe un eșantion, de exemplu, nu exhaustiv, dar reprezentativ, constituit de la textele cuprinse în ediția Murărașu, am găsit, cu titlu informativ, 20 de predicate, 24 subiecte, 22 complemente directe, 21 complemente indirecte, 30 atribute substantivale, 24 complemente de mod, uniformitatea distribuției arată nou-pertinent criteriul gramatical. Cuvîntul e foarte frecvent mai ales în lirica de tinerețe, unde are însă valori apropiate de cele comune. Abisul este „de nour și vis", fruntea iubitei e încoronată de „vise", speranța e „un vis", iar iubita e „un vis în mirare". **Visul** desemnează aici acea lume ireală, dorită și așteptată, arareori atinsă, niciodată stăpînită. El înseamnă o intrare (confundarea) și o ieșire (trezirea). În ansamblu, el apare ca un refugiu trecător, ca o zonă de fugară liniște și fericire iluzorie.

Dar, tot acum, apar cîteva imagini care violentează limitele „prestabilite" ale acestui termen poetic. De exemplu, miazănoaptea și „petrece-n visuri de iarnă a ei viață" (**Poveste**, 1880) sau „...al mărei vis rebel / Sfarmă lumile-i de valuri / De pămîntul eternel" (**Cine-l?**, 1880). În sfîrșit, în poemul **Mureșanu**, scris în același an, Eminescu spune: „Somnia regina combină-arbitrară / Tristețe cu rîs / Vrăjește vis de aur în noaptea amară / În suflet închis". Sînt aici unele de forță ale viitoarei deveniri. Din univers pasiv, visul devine o forță proiectivă, el este creat de ceva, el este rodul unei acuvitați. Nu te mai retragi în vis, ci pășești într-un spațiu de vis. Anumite fenomene ale lumii, anumite gesturi și acțiuni creează în jurul lor un orizont de semnificații închise: acesta capătă la Eminescu accepția de vis. Integrarea în poezie devine integrarea în vis: orice element, semnificativ din acest punct de vedere, nu se mai poate justifica prin el însuși, ci apare ca o proiecție a unei alte lumi, ca o prelungire reală și totuși dotată cu o esențială forță de ființare. Astfel, luna este: „Ea, copila cea de aur, visul negurii eterne", sau „Luntrea — un vis de aur, — pleci albastru-n mării / o [illegible]" sau „Ciel e vis al neființei universul cel numeric". Deci lucrurile nu se mai petrec și nu mai sînt în vis, ci pur și simplu sînt vis. Din acest moment, întreaga lume începe să viseze, adică să creeze realitatea: „Noaptea-n nori visează stele..." „Unde crivățul visează uriașe vijelii..." „Străbuna miază-noapte... Ce-n nori visează stele...", „iar undele visează spume", pentru a fi cu adevărat, trebuie să creezi, deci să visezi.

Cuplul însuși va dobîndi totala împlinire prin cufundarea în vis. Dar, nu este vorba de vis ca reverie ori ca speranță deșartă, ci de un fel de vis pe care, din lipsa unui alt termen, l-am denumi arhetipal. Și aceasta pentru că el nu se manifestă ca un fapt individual, subiectiv și izolat, ci ca o esență a firii, ca ceva care emană de dincolo de limitele vizibile ale realității. Perechea letargică adoarme copleșită de flori de tei și învăluită în armonia firii. Acum e clipa supremei împliniri, acum e clipa cînd adîncurile se deschid: „O, priviți-i cum visează / Visul codrului de fagi!" În vis, dincolo, individul se unește cu esențele firii; visul codrului, adică realitatea sa lăuntrică, universul său proiectiv, de o natură analogă celei mitice (prin surplusul de realitate și de valoare existențială de care beneficiază) se împrăștie în orizontul interior al ființei umane. Pe această dimensiune binecunoscutele versuri „Vom visa un vis ferice" dobîndesc un nou sens: „vom visa", adică vom trăi deplin, vom crea **din** și **pentru** noi; „un vis", adică un spațiu vital aparte, un orizont ce ființează în egală măsură în afara lucrurilor (din perspectiva aparențelor) și în sinea lor (din perspectiva esențelor). Iar atunci cînd „Cucu-ntreabă / Unde-i sora Viselor noastre de vară?" trebuie să înțelegem că armonia s-a frînt, că intrarea în spațiul arhetip a devenit imposibilă. Este invocat aici un univers, un teritoriu accesibil doar în urma unei hieratice inițieri, și nu întîmplător cucu, pasărea despărțeală și veșnic singură, este aceea care marchează echilibrul sfărîmat.

De altfel, hieratismul acestui spațiu se constituie prin convergența unor termeni tipici. Întotdeauna visul este de „aur" (simbol a cărui valoare poetică nu mai trebuie explicată aici). Tot astfel, el este „ca o poveste", iar în jurul său se adună roiul „basmelor" și „erosurilor" străvechi. Este firesc deci ca aici să se reinstituie vîrsta „copilăriei" și ca „norocul" să fie o prezență palpabilă și certă. Iar dacă e vorba de copilărie și de noroc, orizontul va fi populat de lumea magică a „corului", de sunetele adormitoare ale buciumului, de vraja lunii și de armonia firii.

Schița este sumară, dar pentru cel care a pătruns în universul eminescian ea este cunoscută și sugestivă. În fond, tot cadrul (fizic și psihic) creionat stă sub semnul visului. Mai mult chiar, s-ar putea spune că el este **visul eminescian**. Visul dobîndește aici o consistență ontologică, termen care-și are justificarea în măsura în care poezia își impune lumea ei ca pe o realitate proprie. A fi vis înseamnă a fi cu adevărat. El este altfel starea deplină a firii: „Totu-i vis și armonie".

Mihai Coman

Festivalul de poezie «Mihai Eminescu»

Cea de a VI-a ediție a Festivalului de poezie „Mihai Eminescu", inclusă acum în amplul peisaj de manifestări al Festivalului național „Cîntarea României", s-a desfășurat între 14 și 18 iunie la Iași — orașul care a inițiat această sărbătoare a geniului românesc și în care marele nostru poet și-a trăit o parte din anii cei mai fructuoși ai vieții sale.

Deschiderea festivă a avut loc în seara zilei de 14 iunie, în sala Teatrului național „Vasile Alecsandri", cuvîntul de deschidere fiind rostit de către scriitorul Andi Andrieș, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă. A luat cuvîntul apoi tovarășul Petru Enache, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al P.C.R., prim secretar al Comitetului județean de partid, președintele Consiliului popular județean, căruia i-au urmat scriitorii Vasile Nicolescu, din partea Consiliului culturii și educației socialiste, Constantin Chiriță, vicepreședinte al Uniunii scriitorilor din R.S.R., Mircea Radu Iacoban, secretarul Asociației scriitorilor din Iași. În cadrul festivității au fost acordate și premiile Festivalului. Premiul pentru „Cel mai bun volum de debut" apărut între edițiile a V-a și a VI-a (acordată de către Asociația scriitorilor din Iași) a fost înmînat Domniței Petri, pentru cartea intitulată „Eclipsa", apărută la Editura Junimea. Revista „Convorbiri literare" a acordat poetului Ion Gheorghe premiul pentru „Cel mai bun volum de poezie patriotică" — cartea cu titlul „Dacia Feniks". Diploma pentru creații corale inspirate din opera lui Eminescu (acordată de Studioul de radio și televiziune Iași) a fost conferită compozitorului Viorel Munteanu.

Ampla sărbătoare eminesciană a continuat cu un recital susținut de poeții Ioana Crăciunescu, Nicolae Turtureanu, Cornelia Sturzu, Carolina Ilica, Petre Bucșa, Teohar Mihadaș, Anghel Dumbrăveanu, Ion Roșu, Horia Bădescu, Aura Mușat, Nikolaus Berwanger, Oridiu Genaru, Lucian Valea, Vasile Mihăescu, Damian Ureche, Dumitru M. Ion. Apoi corul „Garril Musicescu", dirijat de Ion Paraiache, a susținut un program de piese corale pe versuri de Eminescu. Actori ai Teatrului Național din Iași au recitat din opera poetului.

În a doua zi a Festivalului, după dezvelirea unei plăci memoriale la reclea Universitate, în aula Bălănescu universitare „M. Eminescu" din Iași a avut loc o sesiune de comunicări științifice, sub genericul „Interpretări eminescologice". Au fost prezentate comunicările: „Ideile lui Eminescu despre teatru" de Mihai Drăgan; „Mitul veșniciei în poezia Revederea" de Petru Zugun; „Structuri gramaticale și poetice la Eminescu" de Dumitru Irimia; „Eminescu și mitul dacic" de Vasile Cuțitaru; „Eminescu și desacralizarea spațiului poetic" de Ion Constantinescu; „Eminescu și Shakespeare" de Ștefan Arăbadzei. Cu acest prilej au fost prezentate și expoziția de manuscrise eminesciene și ediții Eminescu deschisă în sala Bibliotecii. La Arhivele statului din Iași a avut loc apoi vernisajul expoziției „Ediții eminesciene", din cunoscuta colecție Damaris Grumăzescu.

În ziua de 16 iunie, la Muzeul de literatură a Moldovei, („Casa Pogor"), în cadrul „Prelecțiunilor Junimii," criticul Eugen Simion a vorbit despre „Eminescu azi". În încheiere, actori ieșeni au interpretat versuri din creația lui Eminescu.

Tot la Iași s-au mai desfășurat lucrările altor manifestări. La „Casa cărții" a fost lansat al douăzeci și doilea număr din colecția „Eminesciana", a Editurii Junimea (volumul intitulat „Arta cuvîntului la Eminescu" de D. Caracostea, ediție alcătuită de Nina Apetroaie și prefațată de Ion Apetroaie). A vorbit criticul Mihai Drăgan.

La Combinatul de utilaj greu și la Întreprinderea „Nicolina", în zilele de 16 și 17 iunie au avut loc șezători literare și recitaluri de poezie și muzică pe versuri de Eminescu.

Grupul itinerant al scriitorilor participanți la Festival a plecat din Iași la Botoșani, punct de pornire al unui pelerinaj la Ipotești. De aici a fost urmat traseul străbătut altădată de pașii poetului, ajungîndu-se pînă la Blaj și București. La Botoșani a avut loc sesiunea de comunicări științifice „Eminescu — spirit universal". În sala Teatrului Național din Tîrgu Mureș, sub genericul „Sentimentul național la Eminescu" a avut loc o altă sesiune de comunicări, încheiată cu un recital de poezie. Sesiunea de comunicări științifice cu tema „Eminescu și patria" s-a desfășurat la Blaj, urmată de asemenea de un spectacol literar-muzical Eminescu.

A VI-a ediție a Festivalului de poezie „Mihai Eminescu" s-a încheiat la București, prilejuind un pios pelerinaj la mormîntul poetului. Muzeul literaturii române a organizat o sesiune de comunicări științifice intitulată „Eminescologia — o știință constituită".

Virgil Cuțitaru

ÎNSEMNĂRI DESPRE „MINUNEA" EMINESCIANĂ

Postuma eminesciană **Antropomorfism**, o humoreșcă plină de spirit și de idei, elaborată de Poet — după arătările editorului său, Perpessicius, la Iași, cam în 1975 — „citită, după același învățat — la vreuna din aniversările, oarecum libertine, ale Junimii" — conține versul care încheie considerațiile hazoase, dar nu mai puțin schopenhaueriene, pigmentate cu nume ilustre ca: Pitagora, Platon, Mohamet ș.a.: „Și cu multă plecăciune vi se-nchină — **Minunescu**", supranumele pe care și-l adoptă de atunci autorul **Luceafărului**.

Trebuie să remarcăm, imediat, că sus-menționatul cognomen i s-a atribuit Poetului de adversarii săi și ai „Junimii", în speță de către Mihail Zamfirescu, în „bufoneria literară lirică", operă editată — cum ne indică tot Perpessicius — de **Revista contimporană**, în 1873, deci anterior compunerii poemului **Antropomorfism**. Cognomenul, vulgo porecla, se dorea ironic — nimicitoare în intenția inamicilor declarați ai „maiorescienilor", dar exprimă, de fapt, o caracterizare sintetică „minunată" — cu un termen autohton, a „veseliei senine" (**Heiterkeit**, în limbajul schopenhauerian, pe tema geniului), încît însuși Eminescu nu și-a găsit alta mai nimerită.

Avem așadar temeiul de text, riguros atestat — așa cum cere cercetarea filologică — pentru a întreprinde investigarea sistematică a înțelesurilor „minunii" în gîndirea și expresia poetică eminesciană.

Împreună cu **ochi, dor, umbră, codru, rază** și adiacentul **lumină**, alături de epitetele **dulce, moale, blînd**, creația eminesciană este invadată de polimorfia și policromia, cu nuanțe semantice dintre cele mai varii și surprinzătoare, a „minunii" captată și sustrasă lumii de Poet.

Nomenul substantival ca atare — ca și sinonimul „uimire" — cunoaște multiple derivate adjectivale ca formă și sens: **minunat, uimit, fermecat, ineremenit, înmărmurit, impietrit** ș.a., încît este greu de conceput o cunoaștere adecvată a specificului geniului eminescian, fără a ne raporta continuu și din cele mai felurite unghiuri prospective la acest termen catalizator — am spune cu Blaga — un focar primordial, al „mirabilei" opere a Poetului.

Întîia semnificație a încărcăturii filozofice și pasionale a acestei vocabule revelatoare ține de domeniul erotic.

Începem și aici cu **Luceafărul**, miracolul și oracolul literaturii noastre, unde constatăm, îndată, că „minunea" este indisolubil atașată **ochilor**, simțul cel mai ales, ce-i deschide lui **Hyperion** privelișteа lumii, a fantasmagoriei și „minunăților" ei: „Dar ochii mari și luminați / Lucesc adînc himeric. / Ca două patimi fără saț / Și pline de-ntuneric". Ca apoi, în episodul **Cătălina-Cătălin** să aflăm distihul: „Ea-i ascultă pe conilaș / Uimită și distrată". În cele două pasaje citate mai sus **teluricul** și **uranicul** se ingemănează inextricabil, sub semnul aceleiași „uimiri", iscată, doar în aparență — de planurile diferite ale contemplării.

Congeneră **minunii** „luciferice", numai că e mai „umanizată" — scăldată într-un grad mai potentat de **duioșie**, și ea specific eminesciană, ni se revelă cu patos reținut, sensul „apariției" și „dispariției" ființei dilecte, simbolizată în **Floare albastră**: „Și te-ai dus, dulce minune, / S-a murit iubirea noastră". Oscilația substantival-adjectivală a fețelor **uimirii** își găsește expresia de vrajă și în **Povestea teiului**: „Ca din farmec Ea tresare, / Și privind uimită-p lături / ...Iară inima-f se imple / De un farmec dureros" — unde interpretul nu știe — în fața marii Poezii — dacă **uimirea** produce **farmecul** sau dacă acesta este izvorul ei „fermecat". Și să reținem tot aici epitetul **dureros**, atît de penetrant la Poetul nostru, care atașat farmecului sugerează ipostaza **dorului, a dulcei jele**, atestată în **Călin**... și în alte poeme, atrăgîndu-ne atenția asupra popularității termenilor în discuție.

Dar „minunea" eminesciană ne mai relevă ceva: ea se constituie în termen de legătură între antume și postume, întărindu-ne convingerea că nu poate fi vorba de o discrepanță între acestea, ci despre raportul dintre produsul artistic oarecum finit, rivnit de Poet, și treptele intermediare ale creativității. Dovadă în acest sens sînt accentele „minunii" în postumie neelaborate, precum: **Basmul ce i-aș spune ei**, și mai ales, **Care-i amorul meu în astă lume**, unde citim distihul: „Unde e ingerul cu aripi senine. / A sufletului meu scumpă minune?" — care manifestă atîtea similitudini, ideatice și expresive, cu încantația ce se degajează din stihurile: „Căci pentru care altă minune decît tine / Mi-aș risipi o viață de cugetări senine" din tulburătorul lied antum **Nu mă înțelegi** — conținînd „precizări" foarte importante privind modul de a compune, descompune și recompune imaginile. „Seninul — un alt dat primordial la Eminescu — este aplicat, în ultima postumă invocată de noi, făpturii dilecte, ca, în elaboratorul poetic de mai sus, net superior — același concept poetic să devină un atribut rezervat exclusiv „înalt cugetătorului" Eminescu.

Pornind de aici, ni se deschide și perspectiva abordării ponderii „minunii" în încercarea de a cristaliza și valorifica, artistic vorbind, raportul pasiune-rațiune, în termenii meditației poetico-filozofice eminesciene: **minte-inimă**. Ambiguitatea, profund poetică, în acest raport, este potențată și nuanțată prin inserții cosmice în sistemul cărora **luna** (Schopenhauer o alătură pe aceasta — revelant — de **Laune** — „capriciu"), apoi turbulența și inconstanța valurilor compun și descompun atmosfera erotică, ca în versurile: „Luna lin roșește-n față de amor și de mirare, / Se aplană de uimire valu-albastru vagabond" (**Memento mori**). Ca, în alte postume, înălțimile, stincile, împreună cu viețuitoarele ce le populează, să ne ofere și ele spectacolul „uimirii": „Ca cerbul uimit ce prin creștet de stinci / E urmat de săgeat-arzătoare" (**Eco**). Și, precum un nou Orfeu, inițiatul Eminescu, pe urmele confraților Vergiliu și Ovidiu, ne face să asistăm, în poezie ca și în proza sa artistică, la „uimirea" provocată elementelor firii de **cîntece**: „Steteau toate uimite auzindu-i cîntecele" (**Făt-Frumos din lacrimă**). Iar, ca o dovadă în plus că nici între proza și poematica creatorului **Luceafărului** nu este vreo incongruență artistică, de fond, cităm fraze din același „poem" în proză: „Făt-Frumos vedea cum înfloreau două stele albastre, limpezi și uimite — ochii miresii lui" — ceea ce corespunde aidoma sintagmei „uimiți ochi" atît de frecventă în capodoperele sale versificate.

Am semnalat mai sus rostul primordial al „ochilor" — „izvoarele uimirii" (**Gemenii**) — în captarea și transmiterea artistică a „minunăților" lumii. Atestări în acest sens sînt multiple: de la propoziția de profundă rezonanță stoică din **Glossă**: „Privitor ca la teatru" — cu reminiscențe din pitagoreism, din Marcus Aurelius, Epictet, Shakespeare și, de ce nu? din Schopenhauer — ca și din creația populară — pînă la variantele din **Odă în metru antic**, unde răsuna horațianul **Nil admirari** — „N-admiram nimic".

Atașat „minunii", crescut din substanța ei, palpabilă, dar și eterică — semn și acesta al marii Poezii — avem a considera „marmoreanul", cu fațetele lui: **impietrit, ineremenit, înmărmurit** ș.a. și, nu mai puțin — strămutîndu-ne în planul interiorizării — faimoasa și insuficient abordata problemă a semnificației „incifrării" și „descifrării" eminesciene. Ne referim la **Povestea magului călător în stele** printre stihurile căreia figurează următoarele: „Și-n dulcea atmosferă uimită, purpurată / S-aud glasuri ușoare, ca arfe care plîng" sau: „Din marea cea albastră, care e steaua mea? / E acel trandafir roșu, ce mult-duios-uimit / Luceste-un gînd de aur deasupra-mi în zenit? — unde „trandafirul" pare a fi de aceeași substanță și investit cu aceleași atribute simbolice, ca „enigmatica" **Floare albastră**.

Dar, în poemul cu atîtea stratificări inițiatice, evocat mai sus, ne-a fost dat să descoperim o sintagmă și ea revelatoare: „...Cum picături ce sorb / Toate razele lumii într-un grăunte-uimit / În el is toate, dinsul e-n toate ce-a gîndit". Ne întrebăm: „grăuntele-uimit" să nu fie oare un „precursor" al înefabilei — „mirabilei seminte" din stihurile lui Blaga, un alt, posterior, admirator al „corolei de minuni a lumii" — pe care a inaugurat-o, artistic vorbind, la nivelul ethosului și pathosului românesc și **eo ipso** al artei poetice universale plăsmuitorul **Luceafărului**?

Este locul aici să ne exprimăm dezideratul **studierii adînciite și sistematice a acestor „mirabilia mundi"** izvodite pe teren românesc, pornind de la creația și „uimirea" populară („lume, lume și iar lume") — exemplară și în această privință — trecînd prin Dosoftei („Minunată-i unda mării") prin „înțeleptul" Anton Pann și pînă la expresia „minunilor" lumii, minții și inimii din Sadoveanu, Arghezi, Blaga și poezia noastră mai nouă — toate confruntate cu datele liricii universale.

Dacă matricea „minunii" eminesciene este atmosfera erotică, să nu uităm însă reverberațiile ei și pe planul istoriei naționale și universale. În **Epigonii**, întîlnim expresii, ca: „a istoriei minune" — „o minune luminoasă" — apoi, în **Memento mori**: „Lumea asculta uimită glasu-i dulce și încet", ca suita de „uimiri" să culmineze în același poem cu apoteoza **Romei eterne**: „Și atunci apare Roma în uimita omenire".

Complexul „minunii" în expresia lui eminesciană are — cum vedem — ramificații și înțelesuri adînci, plămădite de spiritualitatea românească, dar rosturile lui les și mai bine în relief dacă îl confruntăm cu formulele corespunzătoare din tezaurul gîndirii și literaturii universale. Sofocle în **Antigona** lasă corul înflorat să exclame: „Pe lume sînt multe minuni, / Ca omul nu este nici una" — ce-și află corespondentul în apostrofa eminesciană din **Împărat și Proletar**: „...spuneți că-i omul o lumină...?".

„Minunea" în sens plasticizant — marmorean („ochiul Greciei antice" — la Eminescu) dar și în forma sa intelectualizată — „mirarea" — era, după Platon și alți înțelepți ai Eladei — „începutul înțelepciunii, al oricărei folozofii" — adevăr relevat, adesea subliniat și de Schopenhauer și deci știut de Eminescu. Ovidiu, consingeanul și confratele lui Eminescu, ne face părtași, în marea frescă a „schimbatelor chipuri" — a **Metamorfozelor** — la toate „minunățile" lumii, de la „cosmicizarea" și „umanizarea" haosului primitiv, la mirabilele și incredibilele „transformațiuni" — pînă la glorificarea geniului Romei și a Poeziei — **„Carmen perpetuum"**.

Grigore Tănăsescu

SUVERANITATEA PRIVIRII

„Piară-mi ochii tulburători din cale" este versul din **Odă în metru antic** în care mintuirea e o **renunțare la ochi**, ca mesageri și întreținători ai vieții. Același semn de identitate îl pune poetul în „fantasia" de tinerețe **Ondina**, unde fantasmei „reginei albelor nopți regine" i se adresează magica formulă: „Vin-dară / Căci ochiu-ți e viață și pară". Înaltele manifestări ale dorului, precum și intrarea în suferință implică anume consumul de ochi, „scurgerea", mistuirea lor. Impalidarea fetei de împărat din **Călin**, cutremurarea ei sufletească e însoțită de o secare progresivă a văzului (capitolul V): „Tu-ți arzi ochii și frumusețea...". Dacă ne gîndim și la felul în care sînt electrizate „genele lucii" ale Cătălinei de ochiul glacial al lui Hyperion, putem afirma ca întreg lirismul său se bizuie pe o subtilă regie a privirii sau (atunci cînd văzul caută comunicarea cu lumea din afară, cu „stinsele lumini" ale iubitei) a privitorilor.

Poetul nostru ar putea spune cuvintele tinerei Parce malarmeene: „eu văd că sînt văzut" („Je me voyais me voir") sau „văd că mă văd" în cazul în care privirea sa, asemenea aceleia a sultanului din **Scrisoarea a III-a** „înlăuntru se deșteaptă".

E aceasta o trăsătură fundamentală a poeticii eminesciene. Văzul asigură eului un mod superior de a fi. Atîta timp cît privește el **este**. Ochiul eminescian e întotdeauna prezent, fiindcă nu numai că comunică cu celelalte simțuri, ci le și veghează, veghează actul creator ca atare. Din zona înaltă a văzului, Eminescu scurtează nu **anumite** momente dispoziționale, ci firea însăși, nu anumite gînduri și vise, ci mișcări, metamorfoze, întrupări ale acestora în cadrul unor întregi procese ale gîndirii și visării: „Deodată te văzui... o clipă numa / Simții adînc amarul omenirii... / Și iată că-l cunosc **întreg** acuma". Eminescu instituie ochiului adesea un regim convulsiv, prin care anticipează de asemenea poetica secolului nostru: culpa contactului vizual, prin amploarea și intensivitatea percepției („simții adînc amarul omenirii"), se asociază spontan unui sentiment plenar, fie și cu sens negativ.

În chiar zona vederii, limitată, dar atît de sensibilă, marcată de o activitate nervoasă atît de intensă, cu adevărat spasmodică, „o clipă numa" e de ajuns pentru a se consuma o dramă — drama poetului cunoscînd printr-o posteritate fulgerătoare o stare sufletească-limită.

Ochiul eminescian din poeziile de tinerețe vedea panoramic: „Și privesc... Codrii de secoli, oceane de popoare / Se întorc cu repegiune ca gîndirile ce sboară / Și icoanele-s în luptă — eu privesc și tot privesc". Delirul vizual de tip hugolian s-a redus în perioada maturității la scurte contracții nervoase ale retinei: antinomiile desfășurate în largi volute retorice din **Epigonii**, **Memento mori**, **Înger și demon** s-au esențializat în registrul superior al văzului. **Luceafărul** nu e, în ultimă analiză, decît poemul tensiunii dintre două priviri îndreptate în afara sferelor populate de cei doi privitori și suprapuse pe o clipă într-un punct ideal de intersecție: îndrăgostirea reciprocă, dincolo de legile ce nu le oferă în principiu o împlinire a ciudatei iubiri.

Scuturarea de podoabe se va datora, deci, și activizării percepției vizuale. Văzul lăuntric, asigurat cu o forță imanentă, de prea multă lucrare și tensiune va căuta o eliberare. Întîlnirea de priviri, aceea împovărată de gînduri a Lui, cu fastuoasa strălucire golită de sens a ochilor Ei, produce o criză psihică.

„Și cînd răsai nainte-mi ca marmura de clară. / Cînd ochiul cel mindru străluce în afară, / Întunecînd privirea-mi de nu pot să văd încă / Și-adînc trecut de gînduri e-n noaptea lui adîncă".

Logica paradoxală (imaginea atît de clară a orbirii, care nu poate fi înțeleasă și care rămîne enigmatică; căutarea de gînduri prin... golul strălucitor al ochilor ei) ne îndrumează consecvent spre sensul adevărat: poetul e acela ce nu-și poate pricepe adîncul trecut de gînduri!

Privirea lui era și așa explicată de propria scufundare în gînduri. Simplul fapt că se întîlnește în afară cu o altă privire îl deconcertează, îi produce un nou șoc și, speriat parcă, de revine — mai crispat în neputința sa (crispare subliniată și de recurența **încă** — **ce** — **adînc**) la un activ regim lăuntric.

Pleoapa e hotar și, totodată, punte-hotar între o lume cu semnele și imaginile risipite și un eu ferit de această lume, cu resurse sufletești ce-i pot stimula imaginația.

Or, văzul lăuntric rămîne mereu receptiv chiar și prin pleoapă, fiindcă poetul cunoaște o adevărată însușietate de a privi și, bineînțeles, de a fi privit. Deși incomodat de lipsa iubitei, el se vrea privit îndelung și la modul imperativ cu luminile stinse ale ochilor ei, care nu i-au răspuns:

„Și dacă ochii ce-am iubit
N-or fi de raze plini,
Tu mă privește liniștit
Cu stinsele lumini".

Văzul stins, precum steaua ce-și mai trimite razele, dar care „nu e", are, deci, proprietatea de a se continua în văzul plin (de raze ce vin, compensator, dinlăuntru) al poetului.

În ipostaza sa terestră, elementară, iubirea se împlinește anume prin actul privirii: „Și ochii tăi nemișcători / Sub ochii mei rămînd / De te inalț de subsuori / Te naltă din [illegible] / Cînd fața mea se pleacă-n jos / În [illegible] / Să ne privim nesățios / Și dulce [illegible] viață" — iată îndemnul stereotip la dragoste al lui Cătălin. Ochiul participă la toate momentele de [illegible] erotică mai întîi ca declanșator al [illegible], apoi ca stimulent și reactiv al posibilității de [illegible] a [illegible] delicii și superioare. Scena [illegible] de „[illegible]rat cu Shurătorul culminează într-o [illegible] a privirii, care, cunoscînd desfășurarea suprema, naște cacima: „Unu'n brațele altuia tresărind e-n [illegible] / Numai ochiul e vorbăreț [illegible] limba lor e mută. / Ea-și acoperе cu mîna fața [illegible] de [illegible] / Ochii-n lacrimi și-i ascunde într-un pă[illegible] ca ce [illegible]".

În poezia secolului nostru ochiul îi revin facultăți cu adevărat demiurgice: el nu numai că transfigurează lumea în mod romantic: o [illegible] numai că întreprinde o introspecție [illegible] și redă identitatea pierdută. Poetul este un privitor în sens activ, ochiul lui fiind situat în chiar centrul lumii („Nu căuta drumul, caută centrul!" — exclamă cu aer de manifest Paul Claudel: „Atunci cînd mai multe lucruri sînt așezate în jurul unui centru / privindu-le dintr-o parte. / Se ascund unul pe altul: numai așezîndu-te în centru / îl vezi lămurit pe fiecare"). Regimul privirii este taina sau mai exact spus, destăinuirea. Cu o agresivitate proprie animalului, ochiului rilkean (în **A opta elegie**) se implintă în afară, țintește lucrurile cu imobilitatea concentrată a răpitorului, [illegible] în zona pură a simțirii taina supremă. Cu mii de ochi priveste tot ce-i viu / adînc deschisul. Numai ochii noștri / sînt situați, întorși, în fel [illegible] / căpeane-n jurul pragului suprem. / În față — spațiul pur, etern în floare, / și totdeauna — lumea, și nicicînd / nici un nicăunde fără de nimic: / neprihănitul neasiguratul, / ce-l respirăm și STIM că-i nesfîrșit, / și nici nu-l jindurim. Copilul te pierzi, / vibrînd, în calmul lui. Sau mori și ESTI. / Cu moartea-n față, moartea n-o mai vezi, / privirii-mplintindu-și-o-NAFARĂ / cu ochi enormi, cu ochi de animal."

Introvertirea e inoperantă în fața „adînc deschisului" — poetului i-ar fi suficientă, poate, numai privirii vorace „a tot ce-i viu". Ochiul-gură și ochiul-dinți simbolizează respectiv foamea văzului și pornirea lui neînfrînată de a se implinta în carnea lucrurilor. În urma operei de activizare a simțurilor, pe care o întîlnește poetica secolului XX — fie conștient, fie instinctiv —, văzul devine „născător de lume și tezaurizator de valori interioare („Văzul și-a creat o lume a sa", — susține același Rilke), creator de sinteze.

Prometeu și Orfeu se întîlnesc într-o singură figură: în aceea a Poetului al cărui eu se regăsește printre lucrurile îmblînzite și stăpînite cu privirea și cîntecul.

Ochiul cu facultăți orfice, împăcîndu-l cu lucrurile și cuprinzîndu-le odată cu semnificația lor, capătă, de asemenea, o funcție socială: îmbunătățește lumea prin cuvînt, o renaște, o pune pe temeiul ordinii și armoniei.

Mihai Cimpoi

(Translație fragmentară din „NARCIS ȘI HYPERION", eseu despre poetica lui Eminescu, de MIHAI CIMPOI, Editura „Literatura artistică", Chișinău, 1979, p. 210—215).

POEME DE
daniel turcea

Plenitudine și puritate

După debutul cu **Entropia** („Cartea Românească" 1970), carte a mirajului imaginativ, Daniel Turcea a tăcut aproape un deceniu, pentru ca să ne apară într-o nouă lumină, evoluat spre un limbaj epurat, de pură transcripție spirituală prin **Epifania** („Cartea Românească", 1978), una dintre capodoperele poeziei noastre din ultimele decenii.

Clară emanație mentală, limbajul imponderabil al poeziei sale reface o continuă stare de extaz, sublimă (reușind acolo unde au eșuat atîția), poetul de formație pozitivistă Daniel Turcea imblînzind printr-o deosebită artă a vizualului abstracțiunile ultime, obținînd un diafan murmur angelic comparabil cu „scrierea îngerească" a lui Kandinsky : „— fii-mi / mormînt de scorțișoară / și la tine / am să viu — / rog / să-ți fiu / un bob / de grîu îngropat / în lină seară / în făgăduit / ținut lîngă rîul / preacurat unde pasăre / pogoară / în zori / să nu-ți fiu / povară / lacrimă / să nu-ți mai fiu ".

De la plenitudinea vizionară a **Entropiei** la puritatea stilistică a **Epifaniei**, drumul străbătut de poezia lui Daniel Turcea, memorabilă transcripție muzicală a unei **metanoia**, mărturisește o asceză morală și spirituală [illegible] de exigența reincorporării în **arta scrisului** a unei sateriologii : artă supremă, dificilă, canonică, vădindu-și rădăcinile orientale în arta scrisă a anonimilor confruntați cu adevărurile ultime ale existenței în puritatea stare de rasa...

Topit în lumina care l-a fascinat, Daniel Turcea ca și Nicolae Labiș a rămas printre noi „o amintire frumoasă"...

Departe de larma vulgară a analfabeților genialului, în singurătate și tăcere, Daniel Turcea a scris chinuit, umilit și fericit că nu este să facă bine pe pămînt altceva decît „să scrie poezie", cum îmi zicea cândva într-o zi, odinioară și niciodată...

Manuscrisele sale dovedesc o conștiință artistică extraordinară... Sora poetului, Lucia, a mai alcătuit din aceste manuscrise o carte de „poeme de dragoste" care adăogată la cele două cărți publicate, va aproxima o primă ediție definitivă", ediție pe care împreună cu poetul Sorin Mărculescu sperăm să o vedem apărută în colecția „Hyperion" a Editurii „Cartea Românească".

Cu elavia ei îndurerată, sora poetului va cerceta manuscrisele lui Daniel și ne va dărui și alte cărți noi, cărți noi, scrise de Daniel Turcea ca și cum ar fi viu și departe de noi care uneori nu-i iubim pe cei vii și ne uităm morții...

Cezar Ivănescu

Arhé

un singur lucru nu aflase
că trupul poate să îi moară
într-o amiază fără nume
mîinile îi vor fi atît de grele
încît pînă la frunte va fi o veșnicie
de străbătut

era frumos, luminînd
cu inima curată printre păsări, apa
nu-i putea-nvălui trupul, focul
nu-l putea îmbrățișa, întunericul
nu-i putea frînge raza privirii, veninul
nu l-ar fi putut atinge
el
nu era vinovat

Taina desăvîrșirii

îngrădește dar răutatea
dă-i un sfîrșit, să-nceteze
nebunia lor cea însetată de sînge frățesc
revărsarea
răutății peste suflet și inimă
vindecă, lină luminîndu-se
pururea blîndă
taină a tainelor, începutul
bucuriei
căci va veni o zi, o zi desăvîrșind
cosmosul sufletelor și al atomilor
o zi a răsplătirii
pentru tot sîngele vărsat în ascuns
pentru toată scîrba și sila

o zi a tuturor oamenilor
și a fiecărui gînd și a fiecărei
fapte
o zi cînd nimic
nu va rămîne ascuns, slavă și sabie
aproape, aproape
pentru totdeauna
ale fiecăruia
voința
de-a viață
se va-mplini
desăvîrșiți cei ce-au dorit
desăvîrșirea
taina desăvîrșirii
poate unul, acela unul
și pentru toți cei din jur fără nici o
importanță

Străvezime

cită odihnă
în suflet pogorămînt
sofianic
străin, luminînd
aproape cuvînt, aproape ningere
numai taină și numai dor
nevăzut
deasupra adîncului
inimii
fără să știu
fără să pot înțelege.

Rug

cînd se afla
sub geana unei peșteri
ca și cum sufletul ca sîngele din rană
ar fi privit afară, fără văluri
lîna chemare
și puținul trup
la arătare supt de marea sete
ce-și face din deșert
lăcaș
și slavă
și l-a acoperit căci nu cu ochii
privea într-o subțire adiere
ca și cum viața nu s-ar mai ascunde

lumină în lumină

și trupuri, ceruri, literele cărții
mulțimea-nfățișărilor și gîndul
ce încă le acoperă, orbind
și ce nu lasă
privirii decît rana sa deschisă
sau întîmplările ce sînt între oameni
asemeni razei ce se ține-n frunze
anume povestind
mîlul ce vine spre orașe locul
de unde vulturul atacă
și ce e zborul, ce-i plutirea, așezarea
apelor,
a gîndului
deasupra semnelor ca într-un nou de pace
rouă, ca-n miezul sufletului ce respiră
și nu-i știm fața
deși în noi se află
și totul
înconjurîndu-se de cerul său
ca o sămînță
atît de alb și de fragil
s-ar face străveziu
și lasă
clară, vederea
vederii dinăuntru

Alb, vestmîntul

nu te teme
alb
cum e țesut din spusa rază
cu smirnă, cu aloe-mirezmat
așa îl vom găsi în golul
mormînt, încununarea cunoștinței
cu teamă și uimire sărutînd
în înțelesuri, urmele durerii
pleoapele sub pleoape ca un cer
într-altul

drumul acesta e mai lung ca viața-mi

e drumul de la literă la duh
și primul pas e depărtarea lumii

Gînd

aleea-n lină șerpuire, gînd
[illegible]
[illegible]
par îngropate semne
este văzute ca și cum ar fi
numai secrete ale-nțelepciunii :
lotus
străfulgerare
fața apei
sînt lucrurile
nisipuri mișcătoare
trupul, acum !
un diamant domnind
cu fața pînsă

robindu-te, robindu-te și par atîrnă
adevărata față a minunii
unelele sînt gata pentru moarte
chipul acum
mormînt lui Dumnezeu
pămîntul inimii îl străjuiesc
cu flare
să nu-mie

și cum îți ies din văluri pe lotă mesca urii
și cum cenușa lumii o simt în cerul gurii
[illegible]
răzăștiuiesc: o pasă și fier, în zilele
jărului

un demon le inculc cer și mare
ce printul Buddha, [illegible] de nume
[illegible] — vin și spune
cunoștiți — lectare
viață din cîte sînt, cea mai amară
sfînt numai fulgerul
lepădîndu-se
[illegible] de cais
și răspunsu-mi-i către seară

urgoliu de poeți, rege sărac, [illegible]

Nunta

— „Stăpînul meu, ce este
acum în miezul lumii
ca-i acest
miros adînc de cîini, cînd încă sînge !
și-aceeași adiere, fără nume
ca unde, unde
ca de e sete, ca de e blîndețe
încît, mîinile,
s-o stins în mine sticlele durerii
și trupul mi-e stins. Ultimi
de parcă s-ar
înveșmînta-n tăcere
să nu piardă
nimic rostind."

— „Aleasă Doamna mea, tu nu ai teamă
e dragostea venind
neînsetată
rămîi fecioară, sorb fi-mi, mireasă
dragostea nu va trece, nici din inimi
pacea nu se va spulbera, rămîi aleasă
fii crin curat și [illegible]
căci moartea te va duce în lumine
de care nu putem acum grăi
le răstignește sora mea oricărei patimi
ca numa-n Dragoste înveșmîntați să fim

Suferința

a muri de o mie de ori într-o viață
ca viața să înceapă în tine
suferința, mi-a spus, ea curăță ca o flacără
iubita tui, suferința
rugul ce-i luminează
privirile
nu te teme de spini
nu deznădăjdui chiar dacă
lumea se surpă
și cerul se năruie, viu
este sufletul și numai întunericul
faptei mișșave l-ar putea înlănțui
dar Viața ce-nconjoară cerul
mai mult decît orice dorise
mai adevărată e decît sîngele
cum nu poți gîndi
nici cunoaște
nici iubi
atîta revărsare a iubirii

se poate doar trăi și nu descrie
e numai viață, nu e și părere
în ei
grăia
luminînd
fericit era, l-am văzut
fericit era
acolo
unde
pentru mîinile mele șovăitoare
era numai teamă
o zidire din
rouă și lacrimi
și nimic
nu-i putea lua
pacea neînvinsă

Marea dragoste

arată-mi omul
care poate duce, între zvîcnirea tîmplelor
sub pleoape
sau în adîncul fără gînd și cuget
în hăul firii
veșnicia
fără să se ardă, fără să strige și
să se revolte
că nu o are și că i-ai dat moarte
om sînt, pe pămînt
și ce-am știut m-a rătăcit sub soare
și ce-am dorit m-a urîțit sub lună
și ce-am văzut frumos am aruncat
și-n rana-abia deschisă am lovit
și ce era nevinovat
am lovit pînă ce rușinea
acoperi cu vina ei și șterse
lumina ce-a-ndrăgisem, c-un cuvînt
m-ai vindecat, cu așezarea mîinii
pe creștet, m-ai iertat
în cuibul firii mele și mi-ai adus
această-mbelșugată-n rod avere

cine-i să spună
cine-i să cunoască
și cine, cine, cine mai ales
să nu se bucure fiindcă-a aflat
taina ce-nconjoară și ține cerul
cum ții un fulg
în palmă, de zăpadă
nu urcă în orgoliu
nu cade prin neștiință
nu se abate prin lepădare și ură
nici prin iubire nesocotită și patimi
nici nu rămîne înăuntru prin lene
nici înafară prin nepăsare
așa privește totul
atunci vei privi la om minunîndu-te
de chipul lui cel tainic
de care nu știe
încă avînd hotar
mintea la forma lucrurilor cunoscute
dar ajungînd la cel fără chip
se face fără chip
și cum ideile nu se răstoarnă una pe alta
nu descoperă prin grai comoara

[illegible] ca să nu se creadă pe sine
desăvîrșit, ore uitare și neștiință
cel muritor
ca cel nesocrafiat
se despart și iar se vor
uni
spre mărturie
ce puțin au trăit

Trup

degetele
se roagă și nu știu
erau făcute să mîngîie flăcări
privește-le
și lucrul lor era minunat

trebuiau să atingă
numele fiecărui lucru
chiar dacă lăsau în urmă cenușă
și numele erau în minune
privește
făcute sînt să binecuvinteze
apele, învîndu-le
cununa anului
darul
și frunzi

atîta har pot avea mîinile omului încît
ridicîndu-se
cerurile
li s-ar deschide
cîte sînt
coborîndu-se, se coboară-n lumină Cuvîntul
pe pămînt
și nu știu
și nu știu

buzele
grăiesc și nu știu
ar fi putut rosti cerurile
ascultării
adevăratul nume
al stelelor, al morții, al mării
vremea și lumina fiecăruia dată
locul de naștere al lacrimii
și aceasta era prea puțin
ar fi putut grăi îngerilor
cuvintele
făcînd fiecare lucru rostit, străvezu
dar mai mult
trebuiau să grăiască-n lumină
cuvintele vieții, cuvintele, înviind
și nu știu
și nu știu

trebuiau să grăiască înmiresmînd

cerul numindu-l ca pe un cer
pasărea ca pe o pasăre
fratele și sora
și iată
acum sînt fiicele desfrînării
cuib de șopîrle sînt
și ouă de păianjen
sînt
și nu știu
și nu mai pot rosti
amintirea
s-a-ndepărtat, abia stărule
ca un zbor

pămîntul pleoapelor
cel purtător de moarte
pămîntul ochilor
era ca diamantul
stăpînind, asemeni soarelui
ca și el, luminînd

uneori era ca un cer
privind înafară

uneori ca o boare subțire
înconjurînd fiecare lucru
pe dinăuntru
pe dinafară
frunza ca seva privind-o
și nu știu
și nu știu
dar mai minunat decît acestea e să albă
în el acum
focul cuvîntului
și să nu ardă

Poezie

lasă sufletul meu sub pleoapa Ta
Doamne, să viseze
coborîtă peste lume ea
trup să-mi dea și deodată
roua lumii cum o ții pe gene
fir cu fir în străvezime
lasă-mă să văd cum ai deseris-o
din bolnave mlaștini prefăcută
în iubirea Ta, neîncepută

La apa Babilonului

privind acum, în duh, în înțelesuri
în cîmpurile inserării, lîngă ziduri
unde-i doar șoapta ce adie, cum
se va sfîrșit în sînge-mpărăția
cu-ai săi satrapi ce nu-și mai știu
mulțimea de popoare și de zei
și se va ridica din noa cenușa
ca o înțelepciune peste urme
și așezări și trupuri risipite
ținînd sub pleoape netrăite zile
ca și cum nemurirea i-a orbit
privindu-le prea mult iertata viață

și parcă el murea în fiecare
căci fiecare risipea lumină
și aduna cenușă
și-ar fi fost
cu fața numai raze și era
mai însetat de sînge ca un tigru
asirian, cu fața în țărînă
și-atunci
cel care moartea le zărea, vedea lumina
cum părăsește ca o respirare
și lasă-n suflet numai întuneric
simțea al lumii gust
de iarbă rea
se bucura că nu-i fără de moarte
prea destrînata, din deșert, cetate
fusese vremuirea cît coboară
o clipă noaptea, din mulțimea razel
de care ochii însetați se-ascund

rosti atunci
da, risipi-va grecul
splendoarea Asiei
va fi un riu de purpură
și singur, îngrozit, peste stihii
stăpînitorul va muri ca sluga
pustiul înghețindu-i în orbite

---

teatru — t

Un recital excepțional

Am avut privilegiul să asist la un recital de rară frumusețe, susținut în Capitală de o actriță a Teatrului Național din Tîrgu Mureș, actriță al cărui nume este **Ádám Erzsebet**.

Spectacolul intitulat „Umbra soarelui" este imaginat pe selecțiuni din Moricz Zsigmond, romancierul care reconstituie viața principelui Bethlen Gábor domnitor al Transilvaniei între anii 1613—1629, de la a cărui naștere se împlinesc 400 de ani.

Partitura generoasă a montajului oferă acestei excepționale actrițe prilejul de a-și dezvălui calitățile scenice, complexitatea talentului său evidențiindu-se într-o fermecătoare simbioză de poezie, muzică și mișcare plastică rafinată.

Posesoare a unui registru vocal nebănuit de divers și nuanțat, a unui temperament dramatic autentic, Ádám Erzsébet reinvie în spațiul sugestiv al unei scene austere o întreagă spocă istorică, trăind, rînd pe rînd, roluri și ipostaze dintre cele mai diverse.

Textul este, de fapt, o pledoarie caldă pentru pace și înfrățire între popoare, pentru rațiune și demnitate, deci de o stringentă actualitate.

Actrița trece cu naturalețe de la o stare emoțională la alta, fiind rînd pe rînd : neîndurătoare, calină, violentă, docilă, revoltată sau resemnată.

Faptul că Teatrul Național din Tîrgu Mureș a prezentat la București un recital în limba maghiară are multiple și profunde semnificații și ne-a bucurat din toată inima.

Ne-am bucurat în primul rînd că am avut revelația descoperirii unui talent autentic, transfigurînd un text de excepțională valoare literară.

Ne-a bucurat și participarea afectivă a sălii care a răsplătit acest splendid efort cu aplauze binemeritate, chemînd de cîteva ori la rampă pe înzestrata și solitara interpretă. Pe interpreta care, timp de peste o oră, ne-a ținut sub vraja textului și a talentului ei, culminînd cu acel îndemn final, rostit cu voce catifelată : „Visați, visați, visați, oameni buni ! Visează umanitate !".

O remarcă specială pentru prietenul meu Hajdu Gvozö care a redactat un program concis și extrem de util spectatorilor români prezenți în sală.

Mircea Micu

film — f

Rețeaua „S"

Gen aparte nu numai prin „regula jocului", filmul poliție imolică drept principala atribuire rigoarea construcției epice, tocmai unui ritm adecvat dozelui între inteligențe, un suspens care abia mocnit, impune un efort participativ capacității logice a spectatorului.

Film polițist, mai precis de spionaj, **Rețeaua „S"** ocolește parcă deliberat aceste cîteva minime cerințe conținute în decalajul imaginar al unei categorii de pelicule, de altfel, mult apreciate de publicul larg.

În scenariul semnat de **Tudor Negoiță și Mircea Gindilă**, intîmplările curg fără a acumula doza necesară de tensiune, pozițiile protagoniștilor, explicitate didacticist și fals moralizator sînt departe de a sugera măcar mecanismul intim al unei opțiuni sau nuanțele, cît de cît plauzibile, în schițarea psihologiilor propuse. Principalele secvențe ale competiției între urmăriți și urmăritori se derulează **„cu cărțile pe față"**, spionul principal devine pretextul unei naive lecții de etică, membrii rețelei de sacrificiu („S") sînt mai transparenți ca apa de izvor, crima maleficului „X" rămîne inutilă, panoplia agenților străini rămîne garnisită cu îndulcitor de puerile semnalizări, parole, trucuri, etc., etc.

Regizorul **Virgil Calotescu** încearcă să mascheze vizibilele carențe ale story-ului [illegible], cu [illegible] note de originalitate prin [illegible] (care [illegible] filmate ajung la repetiții supărătoarei, bătăi (care [illegible] orchestrate nu lasă nici un dubiu asupra invingătorului), ambiguități în [illegible] artificiozitate le face ușor detectabile), cascade (savant preîncepute pînă la negarea legilor fizicii).

Rezolvările aga-risei ecuații polițiste sînt forțate într-un context lipsit de ambiția ineditului în planul expresiei artistice, conducînd în consecință la un produs nu lipsit de meșteșug, dar în ansamblu mediocru. Un loc aparte printre personajele filmului interpretate în nota obișnuită de cunoscuți actori — **Radu Beligan, Gheorghe Dinică, George Motoi, Cezara Dafinescu, Valeriu Dogaru, Florin Piersic, Florian Pitiș** și alții, îl ocupă spațiul acțiunii, Capitala, filmată cu bucuria descoperirii unor unghiuri mai puțin folosite, a unor locuri puțin cunoscute, dar cu o autentică poezie citadină (imaginea : Dumitru Costache-Foni).

Din păcate acest lucru rămîne insuficient pentru ca filmul să dureze pe treptele succesului unui gen, din care nu lipsesc sugestiile subtile ale unui realism dramatic, modelat cu accente deosebite și formulat cu convingeri profunde.

Călin Stănculescu

televiziune — tv

Educație și spirit critic

Printre multe emisiuni de rutină, poleite și confortabile, am avut prilejul să urmărese, marți seara, 10 iunie, o interesantă **Anchetă TV**, sub titlul „Tristele figuri ale băieților veseli". Autorul ei, Vartan Arachelian, este cunoscut ca un realizator dotat cu nerv și spirit publicistic. Emisiunea la care mă refer a adus în fața noastră „tristele figuri" ale unor tineri seduși de himera unei existențe parazitare, căutînd un mod de viață călduț și interesați doar de [illegible] fără muncă, tineri care s-au desolidarizat de generația lor angajată într-un nobil efort constructiv. Manifestînd serioase carențe de educație, acești tineri ajung să săvîrșească acte reprobabile, antisociale, violentînd cadrul civic și normele elementare de conduită socială. Emisiunea a avut un puternic fior de autenticitate, dat de concretețea faptelor relatate, de imaginile și chipurile expresive care s-au derulat pe ecran, de comentariul aplicat, sec și convingător, de dialogul incisiv purtat de realizatorul emisiunii cu cei aflați în contradicție cu morala societății noastre. Trebuie să remarcăm puternicul ecou educativ al emisiunii, faptul că ea a fost un avertisment public pentru cei tentați să ocolească munca cinstită, pentru cei care alunecă pe panta acestui mod de viață care degradează și înjosește tinerețea lor, le mutilează și le urîțește sufletul. Urmărind cu un interes crescînd asprul schimb de replici dintre Vartan Arachelian și „eroii" emisiunii, m-am gîndit la starea pe care o trăiesc aceștia din urmă în momentul în care își văd chipurile pe micul ecran sub reflectorul opiniei publice, la gestul cu care vor da bineț a doua zi pe stradă. Poate că emisiunea va fi fost pentru ei un prilej de a-și regîndi rostul vieții, poate că îl va fi determinat, sub presiunea acelui sentiment care se cheamă rușine, să-și schimbe atitudinea și comportamentul, să-și refacă existența printr-un proces de regenerare morală. Și — de ce n-am recunoaște — acest fapt este norm. Televiziunea este și o port-voce a opiniei publice și spiritul critic constructiv nu-i poate fi străin. Cum spuneam la început, urmărim adeseori emisiuni, unele în mod special dedicate tineretului, care se pierd în comentarii stufoase, ultind faptele cotidiene, adîncă cele care alcătuiesc substanța vieții de toate zilele, emisiuni care spun mereu aceleași lucruri și care de fapt nu mai spun nimănui nimic, și de la care telespectatorul isi abate privirea cu firească înțelepciune. Există și emisiuni care inventează probleme sau care ating problemele reale cu atîta delicatețe și sfială încît telespectatorul, care de multe ori le cunoaște direct și simte că reporterul le dă ocol și nu le formulează răspicat, trăiește un sentiment de insatisfacție. Totuși, spiritul critic mi se pare a fi în creștere la televiziune. Ultima ediție a emisiunii **Clubul tineretului** a cuprins o discuție, între scriitorul Mircea Sântimbreanu și un grup de elevi, asupra automatismelor și a exoresiilor argotice care colorează neplăcut vorbirea tinerilor. Inițiativa este binevenită căci fenomenul este real și îngrijorător.

Grigore Georgiu

cenaclul revistei «luceafărul»

Căldură mare, auditoriu foarte volubil, la această ședință a cenaclului revistei Luceafărul, condusă de poetul Ion Gheorghe. Pentru un scurt interval de timp, participanții s-au bucurat de prezența poeților Carolina Ilica și George Alboiu. Au citit Ion Dragomir (poezie), laureat al premiului revistei „Luceafărul" și Ed. Huidan (proză). Poetul Ion Gheorghe invită la discuții. După cîteva momente de ezitare, își ia inima în dinți Florin Grigoriu, care găsește interesante atît poemele citite cît și schițele. Următorul opinent este Nicolae Ion Dragu, care citește în mare viteză un text critic. Reușesc să noter: „Poetul are patima amalgamului... poezie caleidoscopică, adună metafore, cade în desuetitudine (sic!), nu caută caratul ci se mulțumește cu cîteva fire de pirită".

Valter Hristescu, vechi combatant în cenaclu: „În ciuda unui generic încărcat, eu cu acest autor, nu sînt întru totul de acord întrucît din acest ciclu de poeme îl surprind într-o fază de laborator. El reușește să construiască foarte bine dar nu așează emoția puternică. Ea (adică emoția, n.n.) ține de acel rar sistem pe care Ion Dragomir îl încearcă pe anumite versuri cu niște cugetări". După aceste adînci considerații vorbitorul amenință că în continuare se va ocupa de o chestiune de chirurgie (Păzea !) lăsîndu-l pe poet într-un dulce (sic) farniente pentru a trece la prozator. Pe care nu vrea să-l primească deloc. „Prozatorul e un fotograf vestit (Mihailopol! — se strigă din sală). Nu. Cele citite se află într-o zonă a kitsch-ului, fraza are o colbăială, e fragmentată, mijloacele artistice sînt foarte modeste". Dixit!

În cuvîntul său, Elena Nestor, se arată în dezacord cu părerile net nefavorabile în legătură cu proza citită. Cele două schițe i se par lucrate, muncite, fiind vizibil efortul de construcție. Îi reproșează lipsa de personalitate, observînd totodată că acesta nu este un defect prea grav la vîrsta prozatorului. Recomandă îmbogățirea lecturilor din clasicii literaturii universale. Nicolae Ion Dragu revine, pentru a-și comunica opiniile despre proza lui Ed. Huidan. Poetul Dorin Tudoran mărturisește că a ascultat cu interes proza. Proza îi amintește prin tonalitate și subiect de cartea Eternitate locală a regretatului Eugen Seceleanu. A doua povestire ar intra în tipologie în spațiul prozei scurte comportamentiste, practicat la noi acum vreo 10—15 ani de o generație de scriitori care [illegible]. În tot, proza lui Huidan, dincolo de limitele sugerate, este departe de a [illegible] fi interesantă". Lui Ion Bogdan Lefter poezia [illegible] plăcut. Tot ce poate remarca este [illegible] de a scrie poezie și expresivitatea inovației. Prima proză citită de Huidan dă dovada unui spirit parodic remarcabil, care funcționează însă puțin în gol. Prozatorul n-are simțul limbii, miza e mică. Lui Bogdan Păcurățeanu poezia lui Ion Dragomir nu i-a făcut, la început, o impresie prea bună, dar citind apoi cu proprii ochi și-a schimbat părerea. Proza este fluentă și (ei da!) nici pe departe lipsită de fluență.

Florin Grigoriu cere din nou cuvîntul și găsește prima proză a lui Huidan de un umor nebun, a doua — de adîncime. Viorica Farcaș Munteanu apreciază poeziile lui Ion Dragomir, dar constată că ideile sînt insuficient exploatate. Exemplifică îndelung, nu se teme de întreruperi și încheie cu imperativul: „Exploatați-le că aveți ce !" Pentru Titu Șerban, Ion Dragomir face parte din zona tradițională a poeziei. Poeziile sînt realizate dar mijloacele nu sînt cele mai proaspete, cele mai autentice.

Să și le „cenzurească" — zice vorbitorul — să și le șlefuiască — adaugă. Lui Gandy Romulus Georgescu poetul îi pare drept un poematic, la care gîndirea poetică se edifică pe relația absență-prezență. La prozator remarcă finețea observației și verva umoristică. În cuvîntul de închidere Ion Gheorghe atrage atenția asupra faptului că poezia contemporană traversează un moment curios, ea avînd de luptat cu inflația logosului, decăzut din puritatea lui originară. Generația lui Ion Dragomir are de luptat cu această inflație. Îi consideră pe cei ce au citit oameni talentați și se oprește mai mult asupra poetului, observînd în ciclul prezentat existența unei magme care lucrează și care, cu siguranță, va erupe cîndva. E de așteptat, însă, cu temei.

V. F. M.

ed huidan

GARDUL

De gardul înalt, de sîrmă ghimpată, ne apropiam cu teamă. Dincolo de el era bordeiul militarilor, un acoperiș lipit la nivelul solului, atît puteam zări de la distanță. Războiul se sfîrșise de mult; noi eram copii născuți în zile de pace, dar imaginea înfricoșătoare a mormanelor de cadavre ingnetate, a marșurilor prin cîmpii nesfîrșite, a ploii de foc aruncată asupra „alor noștri", își pusese amprenta asupra copilăriei, pentru că ele constituiau subiectul predilect al discuțiilor purtate de părinți. Și ei, mai ales seara, cînd se adunau pe la porți, în marginea aceea de oraș se trăia ca la țară, evitau să discute despre cei de „dincolo" și cînd ne vedeau apropiindu-ne prea mult de sîrma ghimpată ne strigau să ne mutăm locul de joacă. Pentru tata, gardul acela parcă nu exista. Privirea lui trecea prin bariera de sîrmă ghimpată, pe față nu i-am citit niciodată nici ură, nici frică, nici măcar îngrijorare, ca la ceilalți, aveam senzația că dacă s-ar fi îndreptat vreodată în direcția aceea ar fi trecut prin gard fără nici-un efort, pierzîndu-se pe cîmpia stearpă. O singură dată s-a apropiat, ne căzuse o minge „dincolo". A agățat-o cu un arac de fasole, apoi a ridicat-o trecînd cînd o mînă cînd cealaltă prin ochiurile de sîrmă. Se înălța încet, soarele apunea departe, după munți, în jurul lui se formase un halou de lumină și mingea părea o sferă imensă, neagră, în mîinile ce șovăiau la fiecare atingere. Militarii, pe care îi vedeam de departe făcînd „instrucție de front", cum ne lămurise unul mai mare, care trăsese cu urechea la discuțiile bătrînilor, spălîndu-se, goi pînă la brîu, sau dormitînd la soare, nu vorbeau cu nimeni. Și nimeni nu a încercat să intre în vorbă cu ei. „Ce-mi trebuie, dom'le, să știu ce și cum? Să vină vre-unu' în haină de piele să mă ia la întrebări... Treaba lor!", zisese odată Adam, un vecin căruia îi ziceam „omul cu mîrțoaga" căci avea un cal, mai bine-zis un fel de corcitură între cal și măgar, un animal ciudat, pe care-l înhăma la motorul de tăiat lemne, singura lui sursă de venit.

Au plecat într-o duminică. S-au suit toți într-un camion cu prelată în care încărcaseră tot felul de lucruri. Unul din ei și-a scos boneta și ne-a fluturat-o în semn de despărțire. Rîdea.

Primul care a pătruns „dincolo" a fost Adam. A tăiat sîrma cu patentul, făcînd o poartă îndeajuns de mare ca să încapă cu mîrțoaga, o înhămase la un fel de birjă pe care o scotea prima dată de cînd îl știam. Ne-am luat după el, păstrînd totuși o oarecare distanță. A oprit în fața bordeiului și fără să ezite a coborît înăuntru. După cîteva minute a ieșit cu brațele pline de vase, boarfe și alte nimicuri pe care le-a aruncat în birjă rînjind fericit. Apoi au apărut ai lui Ouatu, toată familia, zece persoane, cu o roabă și un cărucior cu două roți. Ne-am luat și noi inima în dinți și am intrat după ei. Tocmai începuseră să smulgă niște pături jegoase de pe pereți. Bordeiul era mult mai mare pe dinăuntru decît părea privit de afară. Nevasta lui Ouatu se suise pe o grindă și se chinuia să desprindă o bucată imensă de foaie de cort. Adam, cu o ladă în brațe, o privea pofticios de jos. Ouatu ăl bătrîn cu o cască nemțească pe cap, ruginită ca vai de ea, bătea cu o lingură într-o gamela turtită țipînd „Ca la Mărășești, bre ! Ca la Mărășești...". Nu mai avea decît doi dinți în față, unul sus și unul jos, scuipa tot timpul și abia se mai ținea pe picioarele strîmbe. Îl potoli fi'su dîndu-i un maldăr de zdrențe: „Cară și tu bă, tată, că vin ăilalți acuș și umflă tot". Ăilalți începuseră să [illegible]. În bordei se produse o viermuială de nedescris în care dominau [illegible] de toate felurile. [illegible]

[illegible]

Desene de Simona Pop

fiind singurul „intelectual" din cartier, replică scurt: „E de școală. Nu ne duci". Eu pusesem mîna pe gamela scăpată de Ouatu ăl bătrîn și mi-o băgasem sub curea. Pe acoperiș se auziră zgomote. Mă strecurai ușor afară. Cîțiva bărbați începuseră să desprindă fîșii mari de carton gudronat. Lucrau repede, în tăcere, cu îndîrjire. Veniseră cu unelte. Curînd ajunseră la scînduri. Cei dinăuntru începuseră și ei să tragă de căpriori. Lemnul era ascuns. Adam, care făcuse un transport cu boarfe, ieși printr-o gaură pe acoperiș și începu să zgîlțîie cu disperare niște scînduri ce nu vroiau să iasă. O parte din cei dinăuntru se agățară de căpriori încercînd să-i smulgă, însă fără succes căci structura era solidă. Ceilalți înșfăcară cît putură din agoniseală și o rupseră la fugă spre case împrăștiind pe stradă tot felul de obiecte mai mult sau mai puțin folositoare. „Contesa" cu volănașele sfi-[illegible]

[illegible]

Nu știu cum am [illegible]. După [illegible] gamela [illegible] ea, tot ce mai [illegible] a fost o lovitură de piatră [illegible] gardul grădinii noastre, [illegible] dintr-un salt performanță [illegible] niciodată [illegible] spărgeam arcade cu praștia. Tata [illegible] găinilor. M-am apropiat [illegible] zis și am ridicat mîna cu gamela [illegible]. Cu cealaltă apucai o bucată de [illegible] să trag „Ta, ta, ta...". Parcă [illegible]. Tata s-a apropiat de mine cu pași rari. Nu avea în privire nimic rău prevestitor, ochii îi exprimau mai degrabă tristețe. „Pentru asta?" [illegible] și îmi arătă petele de pe cămașă. Două [illegible] răsunătoare îmi anulară [illegible]. Nu mă mai lovise niciodată. Nu puteam să plîng și începui să urlu ca un dement: „[illegible] n-am luat nimic, numai noi! Toți au [illegible]. Numai tu...". Îmi întoarse spatele. La masă nu aminti nimic despre întîmplare. Spre seară mă dusei din nou la groapa care mă atrăgea ca un magnet. Doar „Contesa" mai scormonea cu o umbrelă stricată prin pămînt. Zîmbea.

Acum vin rar la casa părintească. Locuiesc în alt oraș. Mama a rămas cu un frate. Tata s-a stins înainte de vreme. Anii [illegible] de front îi mușcaseră adînc din inimă. Gardul de sîrmă ghimpată nu mai există. În locul lui, la capătul străzii copilăriei mele, se înalță un zid înalt de plăci prefabricate. Pe el cocoșii au desenat o poartă de fotbal pe care o bombardează [illegible] ziua de lungă. Nu am încercat niciodată să aflu ce e dincolo. De fapt, nu mă interesează. Știu doar că acel cîmp, de la marginea orașului, de cînd am făcut ochi, nu a fost cultivat niciodată. Nici măcar buruieni mai răsărite nu-mi amintesc să fi văzut pe el. Doar smocuri de iarbă...

ion dragomir

Odată cu tine pleacă și soarele

„Mîndrie curbe-ale mării, genunchii tăi !
Mîinile ca nourii
și ochii, gratii prin care-mi strecori
inima.
Ți-e vocea ca pîinea.
Îți sînt sînii cîntăriți
de miresmele
iasominului,
ai umeri de baloug și pintec
jucînd chemări !
...Pleci, odată cu tine
pleacă și soarele,
frică-mi este
să nu mai pot întocmi focul
prin care să te chem L... Reco
lună, ai se leagă-n singe
cuțit

Poem

lui Gh. Pituț

Ne-am înflorit, niciodată mai repede decît azi,
Mîna deschisă este-o cîmpie de griu ;
fructele altora sîntem și altcineva-i
al nostru fruct.
...Același punct de sprijin avem, locul.
...Se trag storurile
nu să închidă o casă ci să ne-nchidă pe noi
afară.

...Spații și salturi,
pe mîna oricui ajunge pasăre,
eu rîd de titlurile lor,
de ceară !
Nu sîntem același gînd cum nu sîntem
un singur trup.
...Hai să batem clopotele, de nu... grindina
ne bate,
Hai să intrăm într-un arbore de nu hai
să construim o albină ;
Hai să fim omul cel repede și din noi
să se aprindă lumina
în alții !
Hai să nu pierdem nimic.

Ei sînt

Strămoșii
nu m-au văzut și nici n-au visat
chipul meu, în orașul
cu trestii de oțel... și nici
nu-i silesc să știe
cum inima mea-i desenează.
Ei sînt unde s-au născut
ținînd țărîna trează-n izvoare.

* * *

Pașii tăi povestesc cîmpia din care vii...
Plimbă-te prin mine pînă la obîrșii,
tînără și bună
ca șarpele ești, în glasul tău
mi-am sămănat
griul. Azi, ești alta
ești munca soarelui
și zborul rîndunicii
are ceva din desenele tale de dragoste ;
în sîngele meu
tatuate.
Valuri de taină se leagănă-n tine ;
femeie fără spaimă,
femeie a focurilor
a sevelor de stejar,
lovitură de sabie
iubire viteaza...

Casa

Casă moartă te linge vîn'ul
eu nu mai încap în numele meu
strîmt
și ca prunci primăvara înfloresc.
Lacrima mamei rîde sau plînge
la căpătîiul fructului.
Mai am o stare a florilor !
Să zic da.
Să zic nu.
Mai bine tac, pot să tac
dulce
prea dulce !
Rîndunică în văzduh răsfățată
tu nu ai amintiri să le baţi ca pe un
număr în poartă.
Eu rîd și plîng cu-aceeași gură
vinete mîini de copil
ai de la mine mamă.

Culegătorul

Am urcat și urc fără ca cineva
să-mi dea brațul.
Urc și-ntind dialogul cu ceea ce sufletul meu
întîlnește
și voci noi aud, dintr-o mie una urcă
fără balustradă.
Urc și treapta pe care-o părăsesc
va fi ocupată
de un altul pe care nu-l cunosc.
Urc și cuvintele-mi sînt cărămizi
arse în oameni,
semințele ce dorm sînt scoase să muncească,
urc să nu-mi lipsească fructele pe crengi.
Sînt intrat în munac ce nu mai sfîrșește,
Nu m-așez în jilț și nu fac pe obositul,
de aici încep să fiu prieten
viitorului.
Urc și nu întotdeauna cel ce sosește primul
este și cel mai puternic... unul
și numai unul dintre noi
este culegătorul.

Îmi strig părinții

Satul,
locuiește-ntr-un bob de griu...
Și din pielea grădini
se îmbracă mieii,
Soarele-i slugă la pruni,
în sufletul meu sînt multe fîntîni
și datorie de piatră le sînt.
Suport trecerea din pasăre în cirtiță ?
Sînt eu călătorul repede căzut
dintr-o apă în altă apă ?
Mie frig de oameni cu ochi ulcerați,
Îmi strig părinții
și iarba se leagă de sîngele meu
precum ușa de zăvor.

radio

r

Lumea pasiunilor

Pasiunile și pasionații : un subiect generos, interesant prin el însuși, fascinant pînă la a provoca pasiune.

La radio, în cea de-a șaptea zi a săptămînii, „Clubul pasionaților" este o emisiune cu adevărat duminicală. Semnalul ei, îndrăzneț și captivant cu articulația lui subtilă, ne atrage de la bun început. Ultima dată cînd s-a transmis această emisiune, redactorul Liviu Tudor Samuilă a fost, se pare, într-o anumită dificultate :un dialog-reportaj la I.A.T.C., avînd ca personaj clasa profesorului Dem Rădulescu, seamănă, neapărat, cu o reprezentație de „teatru în teatru". Anul III al Institutului se pregătește pentru examenul de sfîrșit de an : repetiții : prilej pentru întrebări și cadru semnificativ pentru răspunsuri : transmisie „în direct" dintr-o repetiție : alte întrebări : Dem. Rădulescu mereu cîștiгă la puncte, intervenind (o glumă, o propoziție serioasă, încă o glumă). Nu știu dacă era de așteptat dar profesorul, mai mult decît viitorii actori și reporterul a salvat, prin pasiunea cu care-și juca rolul, chiar rostul respectivului reportaj. Dialogul n-a fost, ce-i drept, neinteresant, dar dincolo de „replicile" talentate ale lui Dem. Rădulescu (aici învăț apa, H_2O, de două ori comedie și o dată dramă"), acest dialog „a uitat" să ne dezvăluie „secretele" celor pasionați de teatru. Ce se învață, cum se notează rezultatele examenelor, ce înseamnă să fii student la I.A.T.C., sînt întrebări prea generale, care pot fi puse studenților oricărui institut și care, pînă la urmă, nu se referă la nici o pasiune, chiar dacă același Dem. Rădulescu a mărturisit că optează pentru „comedia serioasă".

Între cele trei părți ale transmisiei de la I.A.T.C. microfonul a fost deplasat spre alte direcții : sfaturi fotografice pentru sezonul estival, prezentarea modei, informații din sfera șahului, toate acestea, probabil, în legătură exclusiv de principiu cu profilul emisiunii. Un al doilea dialog a avut ca protagoniști pe membrii „Cineclub"-ului de la Casa de cultură a studenților bucureșteni. Paradoxal, acești pasionați au convins mai mult, deși minutele în care le-a aparținut microfonul au fost prea puține. Coordonați de Emilian Urse, tinerii autori de filme, studenți la politehnică, fascinați, așa cum au mărturisit, de realitate și de artă, dar și de rigoarea muncii științifice, își revarsă pasiunea asupra posibilităților aparatului de filmat. Am văzut, nu cu mult timp înainte, la aceeași Casă de Cultură, „trei filme de cîte două minute", realizate și proiectate de Laurențiu Geambașu, membru al „Cineclub"-ului. Trei filme uimitoare, care pot fi foarte bine semnate de un „specialist" de excepție. N-ar fi bine, oare, ca emisiunea „Clubul pasionaților" să nu treacă grăbit, din dorința de varietate, peste bogăția și importanța subiectului pe care și-l propune?

Lumea pasiunilor, stranie și permanentă ca și viața, trebuie descifrată : curiozitatea, admirația dar și o anume bucurie a înțelegerii ne îndeamnă s-o facem.

Elena Ștefoi

plastică

p

Alegoria ironică

Grafica Anei-Maria Smighelschi de la galeria **Orizont** se oprește cu insistență asupra unui domeniu al ecologicului, anume biologicul, în ipostaza zonelor inferioare ale regnurilor, plantele și viețățile marine, artropode, coleoptere, etc. Descrierii fidele și exacte, de planșă anatomică, a formelor naturale, i se aplică o punere în compoziție de tip alegoric, care echivalează configurațiile și situațiile naturale cu situații umane și probleme generale, dintre cele mai diverse, cum ar fi grandoarea și decadența existenței, erosul, războiul lumilor, lupta ca principiu al vieții, sensul evoluției etc. Minuția și atenția acordată acestei părți desconsiderate a lumii vii, ori aflată mai puțin în atenția căutătorilor de sens, este motivată de principiul universal al antropomorfizării, care se regăsește întotdeauna numai pe sine, în mod declarat și aprioric, peste tot, „aplicîndu-se" mai mult decît extrăgîndu-se din acest mare tot. Echivalarea naturalului cu umanul se produce în cazul de față în același fel, nu la nivelul intim al imaginii (care presupune echivalențe de structură, funcționare și formă, echivalente de legi ori principii intim existențiale), ci la nivelul declarat al imaginilor, în legendele adăugate lucrărilor dar mai ales în „poanta" pe care o conține fiecare dintre ele. Pentru că există o poantă, în bunul înțeles al caricaturii vizuale, (de configurație) în interiorul imaginilor, în „intriga" acestora, care pe de o parte afirmă, pe de altă parte minimalizează adevărul real și gravitatea (sîntem și noi tentați să punem peste tot ghilimele cuvintelor mari) generalelor și universalelor probleme atinse. Ironia discretă, atitudinea degajată și detașată și jovialitatea cu care sînt rezolvate imaginile, la nivelul lor ideatic, salvează acest demers fundamental alegoric, ca spirit, de artificialitatea și falsa seriozitate pe care o pot presupune sau propune. Mai puțin inedite la nivel formal, întrucît se aplică minuțios aparentelor formațiunilor biologice, căutînd mai mult decît semnificația formelor, semnificația posibilei lor valori umane, lucrările Anei-Maria Smighelschi propun un spectacol profitabil și delectabil, prin întrebările pe care le ridică, al lucidității deosebite și bine strunite, inteligente și superficiale în același timp, cu care minuie și rezolvă un teritoriu de forme și de sensuri altfel inepuizabile.

Magdalena Ghica

muzică

m

Viteze romantice

Acea „înflorire a amintirii în muzică" pe care o urmărea Proust, sunetul ca ecou, refren, salt din platformă în platformă, oglindă, memorie, își găsește o strălucită ilustrare în muzica de cameră. Îndeosebi sonatele romantice, Brahms, Grieg, scrise parcă anume ca teme ale dublului, interogări alternative asupra identității compozitorului, sînt căutări active ale amintirii. Recitalul violonistei Sabina Coleașă și al pianistului Cristea Zalu a urmărit tocmai această acoperire a imaginilor sonore din timpuri diferite, tehnica „vaselor comunicatnte", a expresiei la nivel egal, care înlătură opacitatea construcției, dîndu-i transparența și fluidul vieții.

Dacă în Sonata nr. 17 în La major K.V. 526 de Mozart, verbul „a-și aminti" poate fi echivalent cu „a întineri" (puritatea absolută a sunetului, realizată mai mult de vioară și mai puțin de pian, cam greoi pentru rețeaua de corespondențe mozartiană), în dramatica Sonată a III-a de Brahms amintirea devine o adevărată „luptă", încleștare între imaginile purtătoare de foc și cele nocturne, cu o altă viteză și frecvență decît ale trăirii obișnuite (așa cum în vis evenimente numeroase se derulează într-o fracțiune de secundă). Dialogul celor doi interpreți a atins în această sonată, după părerea noastră, punctul culminant al recitalului, mai presus chiar de concentrarea motivelor, obsesiilor, amintirilor din Sonata în sol minor op. 13 de Grieg și chiar de paleta imagistică a „Impresiilor din copilărie" de Enescu (prin excelentă partitură a „amintirii). Performanța reușită de Sabina Coleașă și Cristea Zalu este cu atît mai rară cu cît interpreții nu înțeleg întotdeauna că în partiturile brahmsiene fiecare trebuie să-l descopere pe „celălalt" (așa cum Nerval scria pe un portret al său : „je suis l'autre"). Tempo-urile sonatei sînt, așa cum am spus, alți „timpi" decît ai vieții reale, avînd vitezele visului, oscilînd amețitor între forța cicatrizantă a unui Allegro sau Presato agitato și nyctalopia reală din Adagio.

Oscilarea, mai vizibilă în „Impresiile din copilărie" de Enescu (între gîndirea magică a inconștientului și gîndirea logică, sensibilă la aspectele realului, vezi „Lăutarul", „Bătrînul cerșetor", „Greierul", „Pasărea din colivie și cucul din perete", etc) rămîne trepidația de neînlocuit a muzicii de cameră, acel limbaj interior fără de care sonatele nu ne-ar părea decît un joc de scheme.

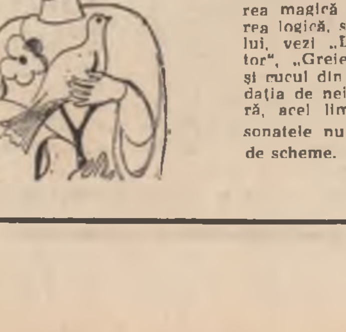

Grete Tartler

Lucian Blaga

TINEREȚEA CLASICILOR

HRONICUL TĂCERII

Spiritul românesc și-a găsit în poetul Lucian Blaga forma desăvîrșită a stării contemplative. Olimpianismul său ordonează imprejurimile poetice aruncînd umbre și lumini în peisajul sensibilității noastre, obligîndu-ne să ținem cont în orice moment de prezența sa, îndemnîndu-ne să măsurăm, să cumpănim fiece pas în lume și mai ales în lumea liricii, lucruri aproape intrate în banal, cuvinte care încetul cu încetul îl împing pe marele poet într-un fundal clar-obscur, ajungînd să ne convingă că detaliul și nu întregul sînt esențiale, încît astăzi triumful clișeului se manifestă în seaca înșiruire a izbînzilor poeziei noastre post-eminesciene : Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia. Începutul unui alfabet în care numai inventatorul noii limbi poetice naționale se bucură de singurătate. Avantajele și dezavantajele pseudonimului. Lucian Blaga nu este un pseudonim în schimb și-a permis să creadă în tăcere ca expresie deplină a sufletului său de poet „mut ca o lebădă". Începutul și sfîrșitul existenței unei legende ne vor fi întotdeauna necunoscute, altfel aura ei s-ar spulbera sub presiunea documentelor, a consemnărilor, a cercetărilor arhivistice și memorialistice. Tăcerea lui Lucian Blaga se instituie în fapt într-un asemenea început și sfîrșit de legendă. „Hronicul" și sfîrșitul vieții sale, aparținînd prea repede celor dimprejur și nu sieși, sînt cele două concentrări de mister ce radiază tăcerea, extremele legendei. Capătul dînspre noi, cei aproape contemporani poetului, devine odată cu trecerea timpului dușmanul necruțător al poeziei sale. Ciudată soartă pentru un poet adevărat, pentru un mare poet care a consimțit să revelezе prin truda sa profundele, nebănuitele peisaje interioare ale sufletului nostru ! Tăcerea sa stirnește astăzi patimi de înțeles și mai ales de neînțeles, atrage roiuri de termite bibliografice înspre scrisori și documente, lasă liberă fantezia și zburdălnicia telegarilor amintirii, suferind sub greutatea coloniilor de visc ce dintotdeauna au atirnat în crengile gorunului. Cît haz, cîtă tristețe în paginile ce adunate pot întrece cu ușor dispreț toată poezia publicată de Lucian Blaga în timpul vieții, în paginile ce caută să lumineze ungherul scării, să inalțe prietenii, să metamorfozeze relațiile de bună vecinătate. Și cîtă îndîrjire, cîtă agresivitate, inexplicabilă omenește însă justificată „principial", un adevărat loc „de dat cu capul", răsare cîteodată în preaimă dintre cuvintele unora ce i-ai crede înțelepți după cîte au făcut pe lume și cu lumea. Și toate acestea pentru că Poetul a găsit de cuviință să se exprime printr-o tăcere ce o găsea plină de muzică și înțelesuri, lăsînd liberă sensibilitatea și conștiința noastră să descopere frumusețile, minunile lumii pornind de la absența sa și de la ceea ce aflăm în noi. Ceea ce aflăm mai bun în noi.

Nu voi uita niciodată amiaza în care Lucian Blaga pendula în aerul încins al verii burgului său, pendula deasupra creștetelor noastre, peste pietrele, asfaltul ce de atîtea ori îl atinsese cu tălpile sale de călător la „curțile dorului", pendula neînsuflețit și nemuritor silit — silindu-se — către alt loc de odihnă, încruntat și tăcut, acoperindu-ne o clipă cu umbra sa imensă. O clipă doar pentru a ne restitui apoi luminii. Luminii, toropelii, uimirii, nepăsării, dușmanul necruțător al poeziei sale. Ciudată soartă pentru un poet adevărat, pentru un mare poet care a consimțit să revelezе prin truda sa profundele, nebănuitele peisaje interioare ale sufletului nostru ! Tăcerea sa stirnește astăzi patimi de înțeles și mai ales de neînțeles, atrage roiuri de termite bibliografice înspre scrisori și documente, lasă liberă fantezia și zburdălnicia telegarilor amintirii, suferind sub greutatea coloniilor de visc ce dintotdeauna au atirnat în crengile gorunului. Cît haz, cîtă tristețe în paginile ce adunate pot întrece cu ușor dispreț toată poezia publicată de Lucian Blaga în timpul vieții, în paginile ce caută să lumineze ungherul scării, să inalțe prietenii, să metamorfozeze relațiile de bună vecinătate. Și cîtă îndîrjire, cîtă agresivitate, inexplicabilă omenește însă justificată „principial", un adevărat loc „de dat cu capul", răsare cîteodată în preaimă dintre cuvintele unora ce i-ai crede înțelepți după cîte au făcut pe lume și cu lumea. Și toate acestea pentru că Poetul a găsit de cuviință să se exprime printr-o tăcere ce o găsea plină de muzică și înțelesuri, lăsînd liberă sensibilitatea și conștiința noastră să descopere frumusețile, minunile lumii pornind de la absența sa și de la ceea ce aflăm în noi. Ceea ce aflăm mai bun în noi.

Eugen Uricaru

„ULISE": O CAPODOPERĂ

Poezia **Ulise** aparține unei perioade tîrzii de creație a lui Lucian Blaga. În contextul anilor dificili ai poetului, ea semnifică luarea în posesie a unui destin, în perspectiva împăcată a „marii treceri". Liniștea evocată încă de la începutul primei strofe, sugerează tocmai această stare de acceptare și de înțelegere a timpului : „De pe liman pe golfuri / privirea ți-o roțește. / E liniște ca-n ziua / cînd mă-ntorsei hoțește / și ți-am golit de oaspeți / viața, pragul, tinda / la seama. Penelope, / ce netedă-i oglinda". Apa netulburată reflectă ochiul limpede al celui care-și privește viața. Eroul grec trăise o existență plină de întîmplări spectaculoase, al căror sens era de fapt întoarcerea acasă, fidelitate neabătută față de proiectul originar al existenței. Patria pentru grec era o formă a gîndirii, cetatea însemna tiparul existențial, norma realizată în viața cotidiană. Din punctul de vedere al poetului nostru, reluarea mitologizantă a cunoscutei figuri de epopee antică se referă la coordonate similare, în care expresia unui destin neliniștit își găsește forma prin identificarea cu eroul grec. Blaga se află pe mările învolburate ale unei istorii guvernate de incertitudine, iar în momentul pe care-l presupune poezia la care ne referim, el își estimează întreaga existență, plasînd-o sub semnul unui exil izvorît din conștiința identității locului „frumuseții" și al morții care învăluie lumea.

În momentele definitive, orice zgomot și agitație factice încetează : „Se-ntinde marea clară / pe-un prund de oseminte. / Nu-i nimenea cu oreme / s-o spargă, s-o framînte. / Doar șerpii lunii apa / sapă-un tărîm ghicit în zare. / trecînd peste adîncuri / ca semne de-nntrebare". Aflat în patria sa, adică în termenii propriei existențe cu care [illegible] dăruit, eroul folosește întrebarea în sensul unei afirmații plenitudinare. Ea înseamnă un triumf al existenței în fața morții. Atunci cînd moartea există, aceasta se referă la un atribut existențial de cea mai mare importanță, deoarece coordonata ei principală se identifică cu frumusețea tăcută a unei lucrări „fără moarte". Moartea nu mai înseamnă putreziciune și decădere, în sensul acreditat de creștinismul tîrziu, adică prilejul speranței și al repulsiei, ci o formă de plonjare într-un extaz și o bucurie identice cu sine. Eroul se contemplă în această impreiurare, fără regrete și fără a-și exalta trecutul aventuros, trăind pur și simplu bucuria unei clipe supreme : „Catargul putrezește / la marginea de timp, / acolo între Hades / și-acele culmi în nimb. / Nu m-amăgește ceasul / să număr nestemate. / Nici nu mă cheamă-n urmă / furtuni și vrăji uitate". Orice ostentație, chiar cea artistică, „povestea" urzită din voluptatea de a contempla întîmplări, este o formă de păcat, adică „abatere de la scop", cum spune înțelesul de început al cuvîntului. În acest sens, arta însăși este o formă de vinovăție, pe care Lucian Blaga, aflat pe culmile de nimb de pe care-și contemplia existența, o poate refuza, cu un gest ce semnifică intrarea într-un alt înțeles, într-un teritoriu al vieții purificat prin suferință. Strofa a patra închide un mesaj „anti-artistic", pregătind cititorul pentru cea mai adîncă experiență pe care ne-a propus-o acest mare poet, un adevărat „salt" în adevărul suprem, o „metanoia", cum i-ar spune părinții din soita grecilor bizantini : „Vezi, orice amintire-i / doar urma unor răni / prin țări, prin ani primite, / pe la răscruci și vămi. / Nu aștepta pățanii / să izvodesc, alese. / Desartă născocire / e vorba ce se tese". Deșertăciunea cuvîntului și a tuturor întîmplărilor imaginate sau trăite este plasa de iluzie ce împiedică trăirea deplină a existențialului, adică ceva ce include viața și moartea, într-o perenitate învăluită de frumusețe. Anularea cuvîntului înseamnă, de fapt, ștergerea tuturor atributelor imanente, a spațiului și timpului, devenind, în fond, un adevărat triumf împotriva morții : „Dar pe liman ce bine-i / să stăm în necuvînt, / și, fără de-amintire / și ca de subt pămînt / s-auzi, în ce tăcere / cu zumzete de roi, / frumusețea și cu moartea / lucrează peste noi". Domeniul pățaniilor izvodite din plăcerea de a asculta povești, al deșertăciunii cuvintelor este de fapt domeniul morții, al pieirii ireductibile. Adevărul mai înalt, contemplat în necuvînt, pătrunderea în lucrarea morții care „este", aduce în poezia lui Lucian Blaga un interes suprem, fără de care opera sa inegalabilă ar fi avut numai o semnificație parțială. Atunci cînd avem în vedere atitudinile cele mai semnificative ale marilor noștri scriitori în perioade dificile, trebuie să ne referim la asemenea momente de conștiință, comparabile cu cele mai mari realizări înregistrate în întreaga literatură universală. **Ulise** reprezintă prin unitatea registrului poetic folosit, prin simplitatea de operă clasică și prin adîncimea înțelesului, una dintre cele mai frumoase poezii scrise vreodată în limba română, un moment de umanitate semnificativă și o trăire a întregului mister al existenței.

Aurel-Dragoș Munteanu

bocca del rio

„Ar trebui să vezi cîndva Gura Riului ca să înțelegi ce-nseamnă «colț de rai» cu străveche tradiție în cultura românească..." îmi încheiase Blaga odată evocarea uneia din primele sale șederi în pitoreasca așezare din apropierea Sibiului.

Cînd poetul îmi vorbise de „străvechea tradiție" a locului, se referea la faptul că ospitalitatea proverbială a celor din familia Manta oferise momente memorabile unui lung șir de scriitori și cărturari, dintre care amintim doar pe Coșbuc, Goga, Slavici, Chendi, Onisifor Ghibu. Acesta din urmă amintește în memoriile sale **(Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut)** că într-o discuție, la București, Coșbuc îi cere noutăți și despre gazda sa de la Gura Riului, popa Manta, căruia același volum (p. 47) îi creionează portretul : „O altă figură foarte interesantă a vechiului Ardeal. Preot la Gura Riului, om cu casa deschisă, cu interes pentru lucrurile frumoase, prieten cu multă lume și pe care îl frecventa Coșbuc uneori. Într-o vară, Coșbuc a stat la Gura Riului chiar vreo cîteva săptămîni. Legenda care s-a încetățenit mai tîrziu în acest [illegible] de munte susține că acolo ar fi scris Coșbuc minunatul poem **Nunta Zamfirei.**" Legenda, foarte vie încă și astăzi, susține că într-una din numeroasele sale șederi, Coșbuc a scris aici și **Numai una.** Și tot legenda adaugă că redactorii „Tribunei" se simțeau atît de bine aici, că îl invitaseră și pe Eminescu să guste din deliciile proverbialei ospitalități ale gazdei de pe această „gură de rai" românească. În tot cazul, Coșbuc se va fi simțit foarte bine în prelungitele șuete literare la un pahar de vin, dovadă și catrenul plin de umor și vervă păstrat în familia amfitrionului :

Cine-aduce vin cu canta ?
— Popa Manta !
Cine-i beat ca un butuc ?
— Coșbuc !

Eminescu însă, din motive pe care legenda nu ni le-a transmis, nu a putut veni la Gura Riului.

„Gura Riului" — Bocca del Rio — înseamnă pentru Blaga un peisaj geografic-spiritual-afectiv fără egal. Sper ca puținul care transpare din corespondența — după părerea mea unică sub unghiul Blaga-epistolier — să convingă cititorul de acest lucru. Ne aflăm deci în 1951, după a doua vacanță a poetului la Gura Riului. Iată conținutul scrisorii de mulțumire adresate Marioarei Manta, gazda sa de la „casa bătrînească" :

Dragă Marioara,
sosit cu bine acasă recapitulez fericit cele trei săptămîni petrecute la Gurariului datorită invitației Tale, care Te dovedește o mare prietenă. Aș vrea să ridic un monument de cuvinte casei și grădinei Tale primitoare.

E ceva cald și italic la Bocca del Rio, dar și ceva nespus de românesc, ca să rămînă ceea ce este : Gurariului.

Satul părinților Tăi are o tradiție poetică. Voiu face totul ca această tradiție să nu se curme. Nu-mi trebuie pentru aceasta decît încă vreo cîțiva ani, pe cari sper să-i pot obține de la Cel ce ține în mîna sa tablele sorții.

S-ascund multe în dosul tăcerii mele obișnuite, și numai rareori spun ceea ce gîndesc. Nu-mi prea plac mie vorbele fără acoperire, adică inflația cuvintelor. Dar iată că prin aceste cîteva cuvinte fac un legămînt. Și-ți sărut mîna.

28 VIII 1951 **Lucian**

Cititorul atent la nuanțe a sesizat și pînă aici modul subtil în care Blaga se adresează fiecărui corespondent : nu voi insista asupra formulărilor „sibilinice" din scrisoare : celelalte epistole spre „Gurariului", dealtfel, vor fi edificatoare. Reținem **recapitulez fericit** și **E ceva cald și italic la Bocca del Rio, dar și ceva nespus de românesc.** Este pentru prima oară cînd întîlnim corespondentul de tulburătoare nuanță exotică al toponimicului neaos Gura Riului — **Bocca del Rio**, și n-aș insista asupra acestui amănunt dacă, mai tîrziu, Blaga nu și-ar intitula astfel una din piesele de rezistență ale ciclului **Cîntecul focului.**

Dragă Ica și Cornel,
de nerostit este verdele pe care l-am luat cu mine din grădina voastră, și pe care îl voiu păstra în mine pînă la urmă. Trecînd cu căruța pe lîngă poarta voastră, am mai spus o dată cîteva cuvinte de binecuvîntare (cei trei ani de teologie îmi dau acest drept) și am salutat cariatida (absentă) a casei, ce va deveni tot mai mult un templu al spiritului și al vieții. Gestul era serios și grav, deși făcut de-un nădrăgar într'o căruță de țară, adăpostit puțin cam comic subt o umbrelă „elenică".

Anevoie aș putea găsi cuvintele cu care să vă mulțumesc, nu numai eu, ci și Corneliu și Dorii, pentru ierizirea ce ne-ați prilejuit. Aceste cuvinte vor curge neîncetat, ca un izvor al amintirii, ce ne va însoți viața. Ce bucurie și ce satisfacție, că în 1951 există încă oameni ca voi și o insulă cu atîta elan.

Mă gîndesc dragă Ica la un timp de mult trecut. Bucuria ce-o aveam în 1914, de cîteori te vedeam jucîndu-te într'o curte despărțită de-un zid spre stradă, și cînd te chemam pe nume „Ichi", bucuria aceea, zic, trebuie să fi fost un presentiment al trăirilor de azi.

La Cluj reintru anevoie în situație. Noroc că mai sînt cîteva zile de concedii și ne re-adaptare. Altfel nu vă l-a mi-aș putea lua locul fără fracturi de conștiință.

Mă bucur că pot să vă dau știrea că Mihai [illegible] a fost pe la noi și că am ajuns la acord. În săvîrșitorarea noastră s-au condițiile date erau unele dificultăți, peste cari, de dragul vostru, Cornelia a trecut.

Cînd stați sub brazii din grădină, împresurați de mere, de nuci, și de umbrele vărtoase, vă rugăm să ne amintiți cîteodată și pe noi.

28 VIII 1951 **Lucian**

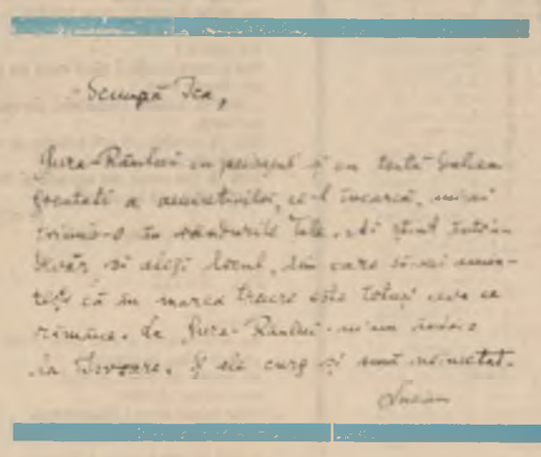

Gura Riului : poetul împreună cu amfitrionul său, dr. Cornel Manta

Textul scrisorii e în egală măsură entuziast și euforic, fixînd fără îndoială în timpul șederii din vara lui 1951 impactul afectiv-emoțional care-l va lega pe poet de Gura Riului pînă la sfîrșitul vieții. Acum și aici, deși nu peste noapte, descoperă „o insulă de elan" : formularea nu e străină, desigur, de titlul volumului de aforisme la care lucra în epocă, și mai ales de sensul pe care-l da stimulatorului și fecundului, pe planul creației, „Elan al insulei". Dragostea cu care a fost primit, stima și prețuirea arătate geniului său de către gazde și invitați îl plasaseră pe creatorul de geniu și nu în mai mică măsură pe omul Blaga în centrul atenției afectuoase generale. Fapt deosebit de important pentru el, în acest an de culminare a vicisitudinilor prin care trece după război și cînd, mai mult ca oricînd, simte nevoia prețuirii și încurajării. „Se luminează zarea", va reveni ca un laitmotiv o semnificativă formulare în corespondența ulterioară acestei veri, ca pentru a-i sublinia importanța. În tot cazul, intensitatea trăirilor din vara lui 1951 la Gura Riului este resimțită ca un adevărat miracol și de aici consemnarea, în scrisoare, a faptului că părăsind locul „subt o umbrelă «elenică» simte nevoia să schițeze gestul sacerdotal al binecuvîntării. Duioșia, exaltarea și umorul fac din această scrisoare una din cele mai frumoase pacini ale lui Blaga epistolierul. Descoperise aici la Gura Riului vechi cunoștințe și noi oameni, cu toții minunați, care nu numai că redau poetului noi forțe, o nouă încredere în oameni și în sine, dar îl fac să se simtă în măsură să constituie el însuși sprijin pentru alții, [illegible] în cazul adăpostirii la Cluj a familiei tînărului muzician Mihai Constantinescu. Iată un „instantaneu de cenaclu" de la Gura Riului surprinzîndu-i pe cîtiva din numeroșii săi participanți : Elena Daniello, Mihai Constantinescu, Rodica Ionașiu, Mia Constantinescu, Lucian Blaga, Felicia Ionașiu, Viorica Manta, Ionel Daniello.

În noiembrie 1951, Blaga scrie Vioricăi și lui Cornel Manta pentru a le mulțumi cu umor și șăgalnică duioșie pentru merele trimise de la Gura Riului și pentru a-i „ispiti" să vină în vizită la Cluj promițîndu-le lecturi din **Faust** și din „cîte-o poezea", știind cît de dornici sînt să fie ținuți la curent cu tot ceea ce face :

Dragă Ica și Cornel,
în aroma merelor, ce mi le-ați trimis, ați trimis la Cluj și aroma de la Bocca del Rio. Și, fireste, ceva din aroma voastră sufletească. Sunteți într-adevăr niște prieteni extraordinari.

„Așa mai zic și eu. Se luminează zarea !" Dar în același timp se pare că sunteți și un pic sadici. Căci de cîte ori muște din măr, m-apucă dorul de voi.

Pe-aici amblă rumoarea că în curînd veți sosi, pe dealul Feleacului în jos. Vă așteptăm cu toată dragostea. Nu ne lăsați să așteptăm prea mult. Vă flutur și eu în față o ispită : mai citim ceva din Faust. Și poate că și cîte-o poezea. Am mai scris în toamna aceasta o serie. Bune sunt îndeosebi două. Sunt sigur că Ica va dori să le aibă transcrise. Ceea ce voi face bucuros.

Constantinieștii sunt la noi. Foarte drăguți.

Altfel, numai atît : se luminează zarea.

Vă îmbrățișam cu toată prietenia

20 XI 1951 **Lucian**

(Este vorba despre violonistul Mihai Constantinescu care a locuit în anii aceia la familia Blaga, în Cluj)

Corespondența continuă intens. Însoțind, probabil, o scrisoare, Blaga trimite d-nei Viorica Manta transcrierea poeziei **Poeții**, de fapt un crinpei particular pentru 1952 din mai cuprinzătoarea sa **ars poesis**. O amintim ca document-autograf încadrîndu-i în timp izvodirea, știut fiind că de regulă poetul transcria pentru cei apropiați lui numai din ultimele creații.

Se mai păstrează și o scrisoare posterioară șederii din 1953 la Gura Riului, care anunță iminenta încheiere a lucrului la **Faust**, promite o copie dactilografiată a traducerii iar spre final evocă prietenele în șuetă, adaptînd afectiv iar nu ireverențios unul din dictoanele „Învățătorului" din **Noul Testament** :

Dragă Ica,
cred că ți-a spus Elen că Faust merge bine. Sper să termin pe la 15 Oct. În Decembrie vei primi un exemplar bătut la mașină.

Dar vezi, dragă Ica : am și eu o dorință. Știu că aveți o țuică fără comparație. Numai această țuică m-ar putea face să uit ostenelile faustiene.

În imaginația mea setoasă de Gurariului vă văd mereu stînd sub brazii de lîngă apă, măcinînd cu gurițele nuci și bancuri. Dar să știți că unde sunt două în numele meu sunt și cu între ele.

Uite, mă aplec cînd spre dreapta, cînd spre stînga.

2 X 1953 **Lucian**
Îmbrățișări lui Cornel

Din anul 1955 se păstrează o scrisoare (datată în creion de d-na Manta : 18 Mai 1955), scurtă dar relevantă pentru — putem spune — permanenta semnificație conferită de poet Gurii Riului. O redau în transcriere și fotocopie.

Scumpă Ica,
Gurarăului cu peisajul și cu toată dulcea greutate a amintirilor, ce-l încarcă, mi-ai trimis-o în rîndurile Tale. Ai știut într-adevăr să alegi locul din care să-mi amintești că în marea trecere este totuși ceva ce rămîne. La Gura Răului m-am întors la Isvoare. Și ele curg și sună neîncetat.

Lucian

Care era derularea programului zilnic în timpul vacanțelor de la Gura Riului ? Căci era vorba de un program, Lucian Blaga avea un deosebit simț al ordinei, și ceea ce la omul de rînd e tabiet, trăit ca deliciu în sine, la el devenea ritual. Însă un ritual neinteresant în sine, ci care, fragmentînd precis timpul, îi oferea posibilitatea să se rupă de el, să atingă astfel o zonă neconstrînsă, de libertate. Remarcasem toate acestea în timpul după-amiezelor noastre de la Cluj — aparent foarte aidoma una cu cealaltă — și același lucru îmi transpare și din spusele d-nei Viorica Manta, ponderate, deschise, oferind o mulțime de detalii, și totuși sugerînd inefabilul. Adică acel ceva prin care geniul lui Blaga realiza nu o punte, ci o comuniune spiritual afectivă cu ceilalți.

Se scula pe la 7, și după 7,30 făcea o plimbare de vreo oră, singur, prin grădină sau pe marginea Cibinului. (Să-i fi inspirat vreuna din plimbările acestea matinale, pe mal, **Cîntecul somnului** ? O copie-autograf a poeziei a fost dăruită familiei Manta, membrii ei sînt convinși că aici trebuie localizată geneza, alți prieteni ai poetului susțin însă că i-ar fi fost inspirată de Valea Drăganului...).

Între 8,30 și 9,30 se lua micul dejun, prelungit direct într-un cenaclu sui-generis care, de regulă, se axa pe lectura unor poezii originale, traduceri sau fragmente din **Faust**. În primii ani, lecturile aveau loc la „casa bătrînească", și anume în „grădina dintre ziduri", adică sub primitorul umbrar de viță întins între un măr și un păr bătrîn, în miresmele diminetii, zumzet de albine și gungurit de hulubi (evocate cu atîta tulburătoare concizie în Bocca del Rio !). După cîțiva ani, aceste seurte colocvii matinale se desfășurau în grădina nouii case, ridicate de Cornel și Viorica Manta.

Pînă la prînz, poetul se retrăgea apoi în camera ce-i fusese rezervată, pentru lucru. După-amiază, după siestă, pe la 5 se făcea uneori muzică, dar de cele mai multe ori plimbări în cursul cărora se discuta în voie despre cîte-n lună și-n soare, iar anecdoticul dăruia degajare și un farmec aparte plimbării. Fără a face eforturi pentru a ieși cu orice preț în evidență la acest capitol, cu simplitatea-i firească și cu omul său discret, dar robust, Blaga se arăta a fi un interlocutor comunicativ și agreabil. Cîteodată pe urmele celei singuratice, matinale, plimbarea continua și dincolo de Cibin, în pădure, pe cărarea îndrăgită de poet și pe care el o botezase „Via Luciana".

Cina se lua pe la 7, prelungită iarăși în „cenaclu" pînă spre ora 10 cînd toată lumea se retrăgea pentru odihnă.

În bibliotecă, unde are loc discuția mea cu d-na Manta, mi se arată încă una din durabilele urme ale trecerii poetului pe aici : manuscrisul dactilografiat al **Antologiei de cîntece populare**, care conține o dedicație „în ton": **Dar trimis prin Leana pentru Ica riureana, Lucian.** Sînt rînduri care poartă, desigur, nu numai marca afecțiunii, ci și a subtilului umor blagian, vrednic de a constitui, cîndva, obiectul unui studiu aparte.

Bazil Gruia

Glose la o bibliografie

Urmare din pag. 1

adevăruri indiscutabile, pentru aceia care, de-o-camdată cel puțin, nu se gîndesc neapărat la profitul practic trăs de pe urma lucrării, se constituie într-un motiv de curiozitate și satisfacție afectiv-intelectuală de mare profunzime. De data aceasta, lucrarea se supune unui alt tip de lectură ; anume, dacă putem zice, astfel, unei lecturi narative, de-a dreptul „romanești". Este vorba, se înțelege, de una din marile, decisivele „aventuri românești" ale literaturii române moderne, a cărei imagine globală și de detaliu semnificativ este magistral reflectată în Bibliografie. *Simpla consultare a sumarului general divulgă în chip concludent principalele „traiecte epice" ale respectivei „aventuri românești". Gravitînd în jurul celui consacrat literaturii universale, celelalte traiecte vizează literaturile engleză, canadiană, americană, australiană, germină, austriacă, germană din Elveția, germană din Transilvania — de ce nu și literatura maghiară din Transilvania ? — alte literaturi germanice, olandeză, flamadă, literaturi sscandinave (norvegiană și suedeză), literatură daneză. În fine, efectiv palpitantă se dovedește eventuala lectură de tip „episodic" a lucrării. Privind din această perspectivă faptele, totul se recomandă atenției luînd înfățișarea unui nesfîrșit lanț de surprize revelatoare. Astfel, în materie de teorie și critică literară „universalistă", anul 1860 este marcat de studiul* Despre poezie și frumoasele arte *publicat în ziarul „Dîmbovița" și semnat, probabil de Radu Ionescu, repertoriul, temelor afectate aceluiași domeniu abordate de tînărul Iorga în numai un an și cêva se materializează în douăsprezece articole trafînd, între altele, teme esențiale precum* Critica literară și anticii, Fond sau formă, Procesul mediului, Temperament artistic, Realul în artă, Stiliștii, Succesul în artă ș.a., *în 1905, în „Revista ideei" se publică articolul* Arta din punctul de vedere sociologic de *M. Guyau ; în 1914 ziarul „Românul" din Arad publica* Sentimentul estetic, *fragment din* Încercare asupra datelor imediate *ale conștiinței a lui Henri Bergson ; unul dintre primele studii de istorie a literaturii universale are în atenție* Secolii literari *(1863), iar altul* Literatura și belearta *(1863), etc. etc., iată, așadar, pentru exemplificare, genul de „amănunte" absolut incitante, în accepția cea mai gravă, profund intelectuală, a curîntului, cu care ne întîmpină masiva lucrare. Drept care aducem sincerul nostru omagiu autorilor ei : Ioan Lupu și Cornelia Ștefănescu (coordonatori), Luminița Beiu-Paladi, Ana Maria Brezuleanu, Catrinel Pleșu, Michaela Schiopu, Ileana Verza, la care se mai adaugă pentru colaborare temporară, Simona Cioculescu, Medea Freiberg, Mihaela Hașeganu, Viorica Ionescu Nișcov, Eugenia Oprescu, Dinu Pillat, Eugenia Popeangă.*

Vocația cîntecului

Urmare din pag. a 1-a

Prezența românilor, locuitorii majoritari, urmașii daco-romanilor în această instituție, era aproape inexistentă. Cei care voiau să cînte trebuiau să-și schimbe numele și limba, așa că grosul cîntării pătimirilor noastre rămînea pe sate în strancle bisericuțelor de lemn în tinguirile diaconale sau cîntăreții populari. Se cuvine prinos de aducere aminte a ceasului de acum șaizeci de ani cînd s-au deschis porțile universitare cultivării și înnobilării cîntecului românesc, a vocațiilor vocale ale sufletului nostru.

Amintirile lui Onisifor Ghibu, mărturia nemijlocită legată de acest eveniment în viața culturală a Transilvaniei din anul imediat de după unire, în mare parte inedite, vor avea darul să emoționeze de-a pururi orice minte atrasă de rivna reconstituirii adevărului istoric legat de spiritul de dreptate ce stă la temelia tuturor așezămintelor culturale din această parte de țară.

După cinci ani de trudă în fruntea noii instituții de artă de la Cluj, Gheorghe Dima, marele om și patriot în vîrstă de șaptezeci de ani, trecea din viață, lăsîndu-și numele de compozitor pentru totdeauna legat de această vatră de cultură de acum istorică, unde s-au instruit de-a lungul deceniilor numeroase vocații de primă mînă în limba română, maghiară sau germană în muzica vocală sau instrumentală.

Se împlinesc anul acesta cincizeci și cinci de ani de cînd Gheorghe Dima a încetat din viață. Închei această prăznuire prin cuvintele lui Onisifor Ghibu despre el :

„Dima este cel dintîi care a îmbrățișat la noi muzica clasică, drept instrument de luminare a întregului popor, de înălțare sufletească a lui, de înarmare a lui pentru o luptă eroică în vederea dobîndirii celor mai înalte bunuri spirituale ; libertatea, dreptatea, adevărul, iubirea fericită. Pentru a putea izbuti în acest sens, Dima s-a supus osteneli de a transpune el însuși în românește textele clasice care stăteau la baza marilor oratorii. S-ar putea publica un întreg volum de foarte bune traduceri făcute de Dima, dezvăluind astfel un aspect prea puțin cunoscut al marelui înaintaș. În acest punct s-ar putea face o anumită comparație între Gheorghe Dima și Richard Wagner".

atelier literar
poșta redacției

TOMA I. PAVEL: Nu e rău, pentru început (nu e încă ce-ar putea fi), dar semnele sînt promițătoare, vizibile mai ales în pagini ca „Certitudine", „Ordine nelumească", „Indecență", „Statui".

D. OZOLIN: Predominant cerebrale, cam „făcute", factorul spontaneitate — precar, vibrația — foarte discretă, pînă la absență. Cîteva lucruri „sună" totuși, cu promisiuni de mai bine („Proiect de chestionar", „Aproape romantică", „Arlechin").

L. C.-COSIȚEANU: Ceva mai bine, parcă, dar nu în mod decisiv. „Nostalgie" și „Casa în care m-am născut" aduc o adiere lirică, dar, în ansamblu, lucrurile rămîn mai aproape de un nivel convențional, modest.

APOSTOL I. GHEORGHE: Trebuie să urmăriți dacă nu vi s-a răspuns la poșta redacției (acasă nu putem trimite răspunsuri). Dacă nu-l veți găsi, înseamnă că manuscrisele n-au ajuns la noi.

ALICE ALDEA: Lucruri promițătoare („Evoluționism", „Disimulare", „Fază incipientă") chiar dacă, deocamdată, e vorba mai curînd de un fel de notații de jurnal, încă șovăitoare.

ILIE POPESCU: Auspicii bune, atît în poezie cît și în proză, într-un registru de vioiciune spirituală, ironie subțire, umor (și, uneori, lirism). Se pare, însă, că lucrurile sînt la început, ceea ce ne îndreptățește să așteptăm rezultate și mai bune, pe măsură ce expresia va dobîndi mai multă siguranță și mlădiere, iar experiența va lărgi și adînci orizontul inspirației (mai ales în poezie).

IRMA SANDU: Sînt, fără îndoială, semne de înzestrări lirice, dar mijloacele sînt, în general, inadecvate, greoaie, didactic-convenționale, livresti, desuete. Paginile lasă impresia unui talent incorsetat, în dificultate de a se exprima plenar, firesc. Altminteri, sînt lucruri frumoase, interesante, și în „Rugăciune", și în „Catedrala", și mai ales în „Cîntec de funie" și „Fior" (distihul final, excelent). Trebuie găsită, deci, „cheia": firește, prin exercițiu, dar și printr-o „cură" intensă de poezie contemporană.

T. ROȘU: Ne bucură întoarcerea (mai puțin, dificila, chinuitoarea dv. grafie cu care vă obstinați — pînă cînd? — să ne puneți la cazne!...). Din păcate, textele de-acum sînt printre cele mai slabe din cîte ne-ați trimis vreodată. Și asta nu numai datorită obișnuitului metaforism excesiv, gratuit (adică neintegrat într-o structură, într-o concepție, într-un sens — lucru care constituie cel mai grav din neajunsurile paginilor dv.), ci, pur și simplu, depănat la întîmplare, înșirat, „enumerat", fără preocuparea coerenței, a cristalizării unui gînd, a degajării unei semnificații sau sugestii etc. Acum apar în plus, însă, și neglijențe, formulări nesupravegheate, de gust rău (ca, de p., „necuviințele ciinilor în locuri interzise / nu-și pierd reputația de buni prieteni / (cu condiția să domiciliere în grațiile unei femei") — ?! — sau: „noi ne abandonăm visului haricadați de toate dehrșeurile parcurilor"...?!, sau: „influența miresmelor de tei / ...care-i provoacă lenierlei leftine crampe"...?!, ca să nu mai vorbim de „cea mai agresivă turmă (?!) de lumi" etc., etc.). Și totuși, în „Accord final" și în altele, și mai ales în „Cîntec de primăvară", sînt aceleași semne convingătoare ale talentului, de care vorbeam anterior, talent pe care (trebuie să observăm cu părere de rău) nu-l luați în serios cu tot dinadinsul, nu-l hrăniți cum trebuie și nu-i pretindeți măsura lui reală. Acestea nu sînt „reproșuri", cum ziceți, ci doar niște impresii și semnalări „operative", care țin de obligația noastră elementară de „consultant" amical. Dacă nu vi le-am spune de fiecare dată, în mod deschis și spontan, cu ce-am putea fi de folos și ce rost ar mai avea să ne scrieți?... Acum, că vă aflați la re-început de drum (în urma unei deliberări, desigur, profunde și a unei opțiuni desigur ferme) e necesar să reconsiderați cu toată seriozitatea și asprimea critică mijloacele, uneltele, metodele, condiția generală a atelierului dv. de creație, în vederea bunelor rezultate viitoare pe care, firește, ca și noi, le așteptați.

M. CANAVEA: Vă mulțumim pentru vorbele bune. Sore regretul nostru, nu vă putem răspunde în termeni similari: textele, niște însușiri [illegible] ce cam fără „noimă" și fără „sare", nu ne îngăduie acest lucru. N-ar fi, desigur, de nici un folos pentru nimeni (și n-ar fi corect, în orice caz) să vă adresăm laude și încurajări neîntemeiate. Vă putem adresa, încă — și o facem din toată inima — cele mai bune urări de sănătate!

CIPRIAN NAN: Multe pagini tulburi, evazive, confesionale „după ureche". Cîteva [illegible] sînt vaste, care se cer confirmate: „Neuzite", „Iarnă", „Pentru ci au pulsat", „Poezia ca Pasăre".

Gea Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se împrumută.

Omul melancolic

necesar pentru oraș
ca precizările dintr-o eroată ;
niciodată nu a reușit
să se urce primul în tramvai, niciodată...
Totdeauna este primul cînd se deschide
centrul de lapte,
totdeauna este printre ultimii invitați la dans ;
...execută atent mișcările indicate în
programul gimnasticii de înviorare
...mișcările,
zările,
renunțările...
În timp ce apa fierbe pentru ceai
are destulă vreme să facă destăinuiri
ceasului încărunțit.
În drum spre gară trece prin piață,
nimeni nu întoarce capul după el,
nimeni nu are nevoie să-i dea bună ziua ;
omul melancolic, niciodată grăbit,
așteptat,
pîndit de vîrful bont al creionului chimic.

ION TEODORESCU

Dureri selecționate

Mă dor ideile
mă dor speranțele
ideea de doi
speranța unu
speranța departe
ideea trei ca și speranța doi
sînt deja vindecate
mă dor cîteva note
[illegible] portativ întreg, o uitare
mă doare un anotimp neterminat
convalescent
ca o scrisoare rămasă nedeschisă...

B. HORASANGIAN

Amprenta de praf

amprenta unui vis
mă urmărește în trezie
poetul un fruct căzut pe pămînt
cu [illegible] florilor în carne
aripile în aer fără apărare
un fluture de noapte nins
în ploaia de raze
poetul fluture fruct
pereazăă clădește
code în extaz
code în starea de grație
secară aerul cu vorbe frumoase
răvașe insingerate
pe cîmpul tocit al pămîntului
strămoș.

VIORICA IONESCU

Degete lungi

Degete lungi așez în calea razelor de soare.
Ele devin transparente.
Privesc atent cum sîngele colindă vesel
Peste întîmplări de nori, albastre.

Cuvînt abia dacă mai pot surprinde
Un fluture, miracol tresărind pe buze.
Pleoapă obosită nu mai pot închide
Peste izvoduri de lacrimi bucuroase.

IORDAN GRECU

Poemul din trunchiul copacului

Să arunci un pieptene
într-o grămadă de grîu vechi
și să asculți la dinții lui
părul femeilor cu sîngele-n vară !

Să numeri noaptea o mie de bărbați luminoși
care pleacă pe furiș sub deal
să caute buricul pămîntului !

Să dai la o parte meleii
și scoicile din fereastra iubitei
și să te însingurezi corabia
naufragiată în camera ei !

Să pățești întîmplarea merelor
și să-ți pipăi inima
ca pe un ceraican de argint !

Să vii cu un băiat pletos
și cu îngerii lui șmecheri,
să crestezi aerul cu briceagul copacii
și să lași să curgă-n oraș
aerul vorbitor al minunilor !

ION POTOLEA

Chiar eu am zărit

Nu se știe nici astăzi prea bine
cine-a fi lansat și-n ce scop
moda farfuriilor zburătoare,
o invaziei extraterestrilor
care, după scurtu-i succes,
a căzut în deplină uitare.
Certă e invazia șobolanilor
care, din vremuri de ciumă,
s-au deprins într-atîta cu noi,
cunoscîndu-ne firea și felul,
însușindu-și perfect trăsăturile,
înclinările, strategiile noastre,
încît, infiltrați pretutindeni,
deghizîndu-se-n semenii noștri
respectabili și-vai !-respectați,
imposibilă pare chiar tentativa
de-a mai fi depistați în vreun fel.
Omariți-mă, limba smulgeți-mi-o,
dar chiar eu am zărit într-o noapte
un sinistru, scîrbos exemplar
cum, ieșind dintr-un tainic canal,
a ucis prima umbră și-n grabă,
adoptîndu-i ținuta și mersul,
s-a pierdut în viitoarea orașului. —

PETRE VLAD

Amice

Amice, într-o discuție noi căutăm
Să ne înfundăm cît mai mult
Unul pe celălalt.
Nu scoatem niciodată nuca de cocos,
Spargem zadarnic nuci mărunte
Cu tîmplele.
Captivi într-o nucă necerisită,
Nu am aflat încă de sîntem
Vierme sau miez.
Dar, iată tînăra portocală suprimîndu-ne,
Luminoasă, cărnoasă și moale.
Departe, spuma de fier a oceanelor.

IOAN PLEȘ

Eu

Eu care vînd eternitate la kilogram
și care cu fanatism îți iubesc sistemul osos.
Eu biet rîndaș într-un stoul de fluturi
închinîndu-mă frumuseții tale mătăsoase.
Eu care colecționez cu grijă timbre din seria
„noi investiții pe harta economică".
Eu care de la Geneză sufla în moara
unui Don Quijote încă nenăscut.
Eu buletinul de știri de la miezul nopții
rostit ca o sentință
în timp ce ochiul verde al radioului
clipește complice cu moartea.

GEORGE STANCA

Desăvîrșita operă

Urmare din pag. 1

săși a vieții, substanța oricărui act sau demers politic și social.

În temeiul clar al evidenței, etapa aceasta a celor cincisprezece ani rămîne ca o etapă a celor mai multe asemenea acte și demersuri cu putere de viață, o etapă-pilot, o etapă-relief pentru întreaga noastră ascensiune în viitor. Obținînd mari rezultate la ea acasă, România a obținut și un inconfundabil și meritat prestigiu internațional, aducînd nenumărate privi și considera cu exactitate viitorul, ființa însăși a patriei într-o permanentă devenire a sa. Cei cincisprezece ani stau ca o trainică și fidelă mărturie în acest sens.

Pentru oamenii de azi și de mîine

Urmare din pag. 1

festiviste, ci și unor modalități mai puțin frecventate în trecut, evident — cu cele bune și rele. În ansamblu, însă, primenitoare. Importul de „valuri", de „neutăți" poate fi păgubitor în cazul scriitorului lipsit de gîndire și substanță, care imită și vrea să ofere imitațiile drept trufanda. Există însă și preluări creatoare, influențe, înriuriri binefăcătoare, pe care nu le putem nega. Doar atîția scriitori mărturisesc, mai devreme, sau mai tîrziu, cînd și-au definit personalitatea, din ce manta au ieșit. Poate că ar fi momentul să nu ne sperie întrebarea : În ce măsură prozatorii români de azi influențează, înriuresc scriitorii de pe alte meleaguri ? Nici răspunsul, nefavorabil nouă, n-ar trebui să ne sperie : azi putem spune că stă în puterile noastre, deținînd în primul rînd de noi, prin talent, cunoaștere și foarte multă muncă într-o adevărată, dorită dezlănțuire de forțe, aceste forțe existînd — să ne facem auzit glasul într-un viitor nu prea îndepărtat, să trezim ecou în alte literaturi, în rîndul cititorilor străini. Situația de prozatori mai mult sau mai puțin importanți pe plan național nu ne avantajează. Deși, este o condiție să fim importanți mai întîi aici.

Poate că această ieșire în larg s-ar fi produs mai demult, dacă nu intervenea, brutal, cel de-al doilea război, dacă multe din forțele literaturii noastre nu împărtășeau un destin dramatic în anii războiului, sau în cei imediat următori. Cred că străbatem din nou o etapă de avînt, avem din nou o rampă de lansare. Prin închegarea unui front de prozatori dotați, ambițioși, cultivați — ultimii cincisprezece ani de proză mă duc cu gîndul la perioada cea mai fertilă a prozei românești, situată cu aproximație între 1925—1937 (deși, să nu uităm, „Ion" apăruse în 1920). Uneori, manevrăm primejdios cu titlurile și pînă prin '60 auzeam întrebări de felul : De ce nu se mai scrie și azi o carte ca „Ion" ? — probabil, în sensul de forță, de trăinicie. Nu se dădea nici un răspuns, întrebarea rămînînd, de fapt, ca o acuzație la adresa prozatorilor. Și iată, îmi trece prin minte : poate că o asemenea carte a apărut chiar în anii aceia... Pînă nu demult, auzeam întrebări de felul : De ce nu se mai scriu azi cărți ca „Moromeții", „Groapa", „Bietul Ioanide" ? ! Și tot așa, peste alți vreo cincisprezece-douăzeci de ani se va-ntreba de ce nu se mai scriu cărți ca prin '80... Esențial mi se pare acum să-i lăsăm pe oameni să lucreze în plin și să sporim numărul de titluri: fiecare să se știe răspunzător de înălțarea sau căderea sa; cît despre timp, el știe să opereze, surd și orb la intervenții și aranjamente. Gîndind la proza acestor cincisprezece ani, nu bilanțul, nu scara valorilor ce ne dă atîta bătaie de cap mă interesează, ci faptul că am ce citi, am de unde alege, de la „Păsările", la „Tratatul despre oaspeți", de la „Galeria cu viță sălbatică" la „Dăruiește-ți o zi de vacanță", de la „Fiul secetei" la „Ocheanul întors", „Cartea milionarului", „Vînătoarea regală", „Frumosii nebuni ai marilor orașe", „Cel mai iubit dintre pămînteni" „Lumea în două zile"... Mă cucereste, adesea, degajarea cu care scriitorii mai tineri se mișcă în diverse medii sociale, ironia, abilitatea stilistică și subtilitatea observației — puțină satisfacție dînd în unele cazuri, lipsa de substanță, senzația că macină frumos, dar în gol. Însă diversitatea și truda și faptul că nu au scheme în [illegible] și nici prea multe prejudecăți cu eroul, conflictul etc. sînt semne bune. La noi s-a mers, nu o dată, pe o singură modalitate: apoi, în anumite perioade, ne-am repezit pe un singur aspect al realității, pe o singură temă (vezi colectivizarea) ; deceniul sase a intrat în atenția multor prozatori... De aici și impresia, uneori, că recitești o carte (deși, cea pe care o tii în mînă abia a ieșit de sub tipar). Situația se explică, printre altele, și prin dreptul fiecărui scriitor de a cerceta o epocă, o temă pînă la epuizare, sau : [illegible] canodoperei, dar și prin superficialitate, prin spirit de imitație. Prozatorii tineri se definesc aparent mai greu, nu sînt de cuprins într-o formulă, într-o schemă, poate și din pricină că în ceea ce scriu, nu se lasă ademeniți de scheme și tematici. Că ei vor determina un nou curs în proza românească nu avem prea multe motive să ne-ndoim, aceasta ar fi dealtfel, și datoria unei generații. Spre ce se-ndreaptă, încotro, e greu de spus. Dar felul de a scrie al multora dintre ei îmi amintește de alți scriitori tineri.... Nu sînt comentator de literatură, teoretician, și cu atît mai puțin prezicător. Deci, observația ce urmează poate fi cam alăturea. Am rămas cu părerea că în literatura noastră s-a pornit ceva la un moment dat, destul de timid, fără apariții de mare strălucire, cu influențe poate din literatura engleză și americană, dar și cu amprentă personală și promisiuni de formare a unor personalități — și care a fost întrerupt, abandonat în condiții vitrege. Printre lecturile mele de adolescent s-au înscris și „Blocada", „Frunzele nu mai sînt aceleași" „La marginea cîmpiei", „Zilele nu se-ntorc niciodată", „Moartea cotidiană" etc., lecturi cel puțin agreabile, cu farmec de real și alunecări în straniu... Ele au apărut în perioada 45—47 și aparțin unor scriitori talentați, cu o solidă formație culturală și estetică, buni stiliști chiar de la debut, dar care nu s-au realizat ca prozatori de vîrf. Genul de proză practicat de ei, ne care nu îl comentez aici, parcă-parcă este dus mai departe de către unii dintre scriitorii tineri de azi, în alte condiții, într-o altă realitate. Ar fi și aceasta o dovadă de continuitate. O împlinire în timp a unor tendințe în proza noastră. Peste toate acestea, de necontestat rămîne un fapt : proza ultimilor cincisprezece ani, prin ceea ce are mai bun, stă mărturie că a fost scrisă de oameni ai acestei epoci, pentru oamenii de azi și de mîine.

Urmare din pag. 1

bel în care este scrisă **Poezia lui Eminescu**, deși se vede [illegible] cît-i [illegible] calofilia : **„Maestru al frumosului cu [illegible] colorat, dl. Vianu aduce o frumoasă lucrare în stil. De aceea, cartea este agreabilă la lectură, poate prea agreabilă. Pentru că nici dl. Tudor Vianu nu a adus așteptata lumină.**" Are [illegible] justificarea de a fi scris „măcar cel mai literar volum asupra lui Eminescu". Referentul, este mulțumit de faptul că Vianu nu [illegible] un lucru important, asume **„diferența esențială"** dintre Eminescu și Schopenhauer, preferîndu-l pe Mihail Dragomirescu, care **„indică diferența de natură, diferența calitativă, dintre atitudinea filosofică și cea estetică"**. În ceea ce privește conținutul cărții Lucrăfărul, acesta i se pare **„incomplet"** și cu problemele capitale rămase **„uitate"**. Observă, după ce [illegible] stilul, prolixitatea și frecvența [illegible] : **„Nu era necesar să scrii 117 pagini ca să faci constatările următoare : „că forma lirică nu trebuie să fie în toate amănunțurile și în mod neapărat subiectivă..."** Sau scumpa banalitate : **„Pătrunzătoarea sa privire îi divulgă genialul tristețea condiției sale omenești, dar îl înzestră în același timp o mîndră și o departe viziune semănătoare"** (p. 125). Unele expresii i se par studentului referent **„prețioase și vădind excesivă dragoste pentru cuvînt"**, ceea ce îi apare ca un **„element retoric vizibil în proza critică a d-lui Tudor Vianu"**. Fragmentul **Armonia eminesciană** îi apare fastuos, nezbuhit **(„nu necesita atîta abnegație")** în schimb **Voluptate și durere și Pesimism și natură „conțin o bogăție de sugestii de bună calitate"**. Concluzia este de o ambiguitate unită cu abilitatea în care unele atribute (le vom sublinia) ne apar cel puțin nostime alăturate unei cărți erudite și riguros construite : „Scrisă cu mult talent literar, Poezia lui Eminescu rămîne o carte **drăgută** (s.n.) și interesantă. Ingenioasă pe-alocuri, alteori retorica. Cîte o dată superficială. **Banală** (s.n.) ades, dar cuprinzînd sugestii interesante, ...care însă nu **epuizează** (s.n.) și nu soluționează, în nici un caz, problema poeziei eminesciene. Încercare **onorabilă** (s.n.) studiul d-lui Tudor Vianu nu rămîne totuși decît o încercare, cum nu au mai fost, **cu stil sau fără"** (s.n.).

Referentul e felicitat de profesor în primul rînd pentru că de această dată „s-a degajat de Sagasul gongoric" (ceea ce duce la bănuiala că avea o anume reputație în acest sens) și, apoi,

Un seminar despre Vianu

pentru că a sesizat faptul, important, că „dl. Vianu a făcut o carte pe care a suprapus-o altor cărți de care însă nu a vrut să țină seamă" (se înțelege că e vorba de a sa **Critică științifică și Eminescu** n.n.). Față de concluzia blîndă a lui Eugen Ionescu („încercare onorabilă"), cea a lui Dragomirescu e intolerantă și drastică : „Din toate punctele de vedere, oricît de bine ar fi scrisă, **(Poezia lui Eminescu)** e din punct de vedere moral și în mare parte din punctul de vedere al fondului — **o carte rea** (s.n.).

Referatul despre **Poezia lui Eminescu** a trecut, cu neînsemnate modificări, în „Viața literară" din același an, 1930, (n. 127), fiind, dacă nu ne înșelăm, una din primele manifestări publicistice ale studentului Eugen Ionescu din anul II, avînd vîrsta de 18 ani. (O parte din el, este reprodus în vol. II de **Opere**, la notele critice, fără a se ști însă varianta primă, de referat, la seminarul lui Mihalache Dragomirescu). Referatul, cum s-a putut vedea, e mai degrabă critic, sever, chiar pus pe șicane, ceea ce se poate explica în două feluri : mai întîi prin natura raporturilor dintre profesor și studentul care cunoaște, desigur, opiniile lui Dragomirescu despre cartea lui Vianu (pe care le-am văzut), iar pe de altă parte prin teribilismul juvenil care-l caracteriza pe tînărul student care peste numai 4 ani va publica volumul frondeur **Nu** (interesant însă că la 19 ani, în 1931, scoase **Elegii pentru ființe mici** bazat pe gingășie și tandrețe). Fără a fi strălucit, cu atît mai puțin drept în judecăți, studiul acesta, scris la 18 ani, atestă o inteligență vie și malițioasă precum și o anume conștiință a relativității valorilor spiritului. Mai menționăm că ambianța intelectuală, așa cum rezultă din întregul caiet de seminar, era incantă, dreptul la opinie era respectat iar profesorul nu făcea uz de „Magister dixit", ceea ce crea o atmosferă degajată și stimulativă. De care studenții profitau din plin.

Treptat, opiniile lui Eugen Ionescu despre Tudor Vianu au suferit transformări radicale, vechiul oponent literar a devenit unul din admiratorii marelui profesor. Reproducem din articolul intitulat **Omagiu**, apărut în „Viața românească", februarie 1965 : „Au trecut mai mult de treizeci de ani de cînd, înscris fiind de o săptămînă la Facultatea de litere, am văzut și ascultat întîia oară pe Tudor Vianu vorbind despre Alecsandri în sala Odobescu, supraîncărcată cu studenți. De la început am fost uimit de limpiditatea de gîndire, de precizia expunerii, de marea erudiție a tînărului profesor universitar. Am avut pe urmă ocazia să-l cunosc îndeaproape. Luciditatea, forța sa intelectuală mă uimeau.

Pe vremea aceea, sofiștii rătăceau mințile tineretului. O întîlnire cu Tudor Vianu restabilea adevărul zdruncinat. Cînd Tudor Vianu a venit la Paris, în 1937, la un congres internațional de filozofie, a făcut o impresie extraordinară. Cunostea Kant mai bine decît cei mai de seamă kantian din vremea aceea (V. Basch), Marx mai bine decît marxiștii specializați, Thomas din Aquino — mai bine decît thomiștii". Sînt cuvintele unui om din cei mai parcimonioși în judecarea semenilor săi. Nu insistăm „A qui sait comprendre, peu de mots sufisent".

În această pagină Ex librisuri de Datinel Duinea din Expoziția deschisă în holul hotelului Veneția

Moment heliadesc

Urmare din pag. 1

clarat prin reprezentanții ei că se caracterizează mai ales prin efortul de a reinnoda firul unei tradiții părăsite. S-a ajuns chiar la o teorie a hiatusului literar localizat în deceniul '50, contrazisă parțial de apariția unor opere de seamă chiar atunci. Fenomenul este complex și n-a fost încă analizat în planul sociologiei literaturii cum se cuvine din punct de vedere marxist și cu instrumente adecvate. Neîndoios este că anii '60 s-au impus mai ales prin caracterul de replică față de perioada precedentă. Marile valori ale literaturii române au fost aduse una cîte una în panteonul de unde fuseseră scoase. Serii de scrieri au repus în circulație scriitori eliminați pur și simplu din literatură. Cazul lui Arghezi, al cărui centenar îl sărbătorim anul acesta, nu cu respectul cuvenit din toate părțile, este cel mai proeminent. I se poate adăuga la același nivel de importanță cazul Blaga și atîtea altele.

Inițiativa editorială nu s-a mărginit numai la repunerea în circulație a operelor marilor maeștri anteriori, ci și a unor studii în care se încearcă nu fără unele secvențe de mentalitate critică o restituire valorică conformă unor criterii estetice noi. Scriitori de plan secund azvîrliți de împrejurări istorice în primul plan și-au reluat locurile cuvenite în istoria literară nu fără un spor meritat de cunoaștere și apreciere, revizuire tacită sau declarată mai ales cînd cel în cauză nu mai erau de mult în viață. Restaurarea valorică a tabloului de istorie literară s-a făcut în paralel cu mișcarea înainte a literaturii vii, influențînd puternic evoluția acesteia. Osmoza literaturii române cu literaturile dinfara țării cu care întreținuse legături vechi s-a refăcut și ea. Poezia după chiar declarația poeților anilor '60 a redescoperit izvoarele lirismului, statutul specific poeziei, proza a cunoscut și ea o viață nouă fără corsetele metodologice ale perioadei anterioare. A fost vizibil sentimentul heliadesc al unei generații care reia totul de la capăt și încearcă să reașeze fundamente uitate. Ca în orice proces de acest fel entuziasmului îi urmează spiritul critic, și el un cîștig al acestor ultimi cincisprezece ani de literatură.

O importanță indiscutabilă pentru demersul scriitoricesc au avut documentele Congresului al IX-lea care au dat creației literare un impuls nou. Dacă pînă atunci proza de inspirație socială se mărginea la cadre și rețete fixe, ea a început să cerceteze teritorii noi și să apeleze la soluții inedite. Efortul n-a fost doar de a innoi substanța și problematica ci de a face și o infuzie de mijloace artistice noi. Evidentă este predispoziția către romanul de aspect politic, localizat pînă acum mai ales în perimetrul deceniului cincizeci, roman care atestă libertatea de mișcare a prozatorului în fața realităților contemporane. Și mai expresivă apare această libertate la prozatorii care au abordat aspecte ale istoriei politice a României moderne necercetate încă niciodată de literați și uneori nici de istorici în suficientă măsură. După cum aceeași semnificație o au prozele de inspirație istorică care încearcă să descifreze mecanismele politice ale țărilor românești de-a lungul vremii. Temele tabu s-au împuținat și dacă există încă spații socio-politice neanexate încă de prozator de multe ori aceasta este mai mult efectul unei întîrzieri care se recuperează greu, decît al unor tabulări prelungite. Îndrăzneala prozatorului verifică practic rezistența tabuurilor încă neatacate.

Dispariția cenzurii lasă loc unor inițiative scriitoricești care urmează a-și da măsura de aici înainte. Inițiativa conducerii P.C.R. de a apela la responsabilitatea politică a fiecărui scriitor și editor în parte, înlocuind pe această cale o instituție dezagreabilă scriitorului și gazetarului, este elocventă pentru dorința de a se asigura literaturii române un mers înainte cît mai firesc.

Ultimii cincisprezece ani de literatură, clădiți în bună măsură antitetic față de cei cincisprezece anteriori, atestă prin circulația marilor valori consacrate, românești și străine, prin explozia de lirism, prin abundența prozei, prin numărul mare de debuturi, prin perspectiva critică asupra fenomenului literar o etapă literară nouă a cărei analiză și situare în capitolele istoriei literare contemporane urmează a fi făcută cu toată exigența și nevoia de adevăr pe care o cere întreaga noastră literatură și viață postbelică.

91

Urmare din pag. 1

zeci și una de veri de la moartea Poetului, scriitorii Laurențiu Fulga, Traian Iancu, Ștefan Mihăilescu și subsemnatul am colindat orașul depunînd la fiecare monument ce-l reprezintă pe Eminescu, o coroană de flori. Personal suntem jigniți nu de laudele ce i se aduc Poetului, ci de anemicul interes plastic pentru celebrarea sa. În marele nostru oraș nu avem decît patru (4) monumente Eminescu. Lui Goethe i s-a făcut un monument pînă și într-un loc (o poiană cu un măr sălbatic, stingher) unde să zice că, în drum spre Italia (la 1 000 m altitudine între Kochelsee și Walchensee) ar fi luat prînzul o dată. Desigur, artiștii noștri plastici au atîtea idei generoase, dar ar trebui să se mai gîndească și la Mihai Eminescu. Statuia fără egal pe care i-a creat-o Gheorghe Anghel este prima dovadă că ne putem aștepta și la alte monumente Eminescu.

Dacă în Cîșmigiu, în curtea vechii Uniuni a Scriitorilor sau în parcul Herăstrău n-am văzut pe nimeni veghind(era dimineața), la Atheneul român (de lîngă statuie lipsea acea floare pe care un scriitor zice că o depune mereu) erau cîțiva copii, iar la cimitirul Belu, sub teiul sfînt al Poetului, așteptau — ca în fiecare an — cîteva suflete gloase, depunerea superbei coroane din partea scriitorilor.

În ce ne privește, noi vom lăuda (fără idolatrie) an de an nu numai opera Poetului, dar și viața sa de o înaltă moralitate.

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ : M. EMINESCU — OPERE, VOLUMUL IX

Muzeul literaturii române continuă seria manifestărilor omagiale grupate sub genericul „EMINESCU 130" cu avanpremiera editorială a **Volumului IX, Mihai Eminescu — Opere**, realizat în colaborare cu Editura Academiei R.S.R.

Despre semnificațiile acestei inițiative editoriale prin care se începe editarea științifică a gazetariei politice a marelui poet au vorbit : Paul Anghel, Constantin Jalbă, Al. Oprea, Edgar Papu, D. Vatamaniuc.

Au participat, printre alți iubitori ai literaturii, profesori de limba și literatura română (în cadrul colaborării cu Inspectoratul școlar al municipiului București) și studenți ai Facultății de Ziaristică a Academiei „Ștefan Gheorghiu". Cu această ocazie au început înscrierile pentru procurarea exemplarelor numerotate, pe hîrtie filigranată.

Manifestarea a avut loc vineri 20 iunie, orele 10, în sala Universității cultural-științifice din str. Biserica Amzei nr. 7.

SPORT

BUTURUGA

● Jocul naționalei noastre în partida amicală cu Belgia nu a fost rău. Rezultatul, viciat de tembelismul unui arbitru excursionist, chiar ne-a nedreptățit. Golul lui Cămătaru a fost perfect valabil și la 2—0... jucătorii rechemați, „bătrînii", au adus echipei noastre reprezentative ceea ce îi lipsea mai mult : „răutatea". Bîlncețea cu care joacă de cîțiva ani naționala noastră ne-a făcut numai necazuri, acasă și în deplasare, sărăcindu-ne paimaresul. Și acum.... Numai că nu sîntem siguri că totul nu a fost decît o întîmplare și mai puțin meritul unor antrenori care ne obișnuiseră să înlocuiască atacanții cu fundașii. Bine că s-a terminat așa. De-aici însă și pînă la speculațiile care se fac în legătură cu poziția noastră văzută prin prisma comportării excelente a Belgiei în Campionatul european e drum lung. Sau e altceva. Nimeni nu învinge prin alții. A crede că noi care, nu ? cu Belgia am dres și am făcut... sîntem beneficiarii rezultatelor acesteia din urmă înseamnă pînă la urmă a ne minți singuri asupra propriei noastre valori pe plan european. Cei interesați de o asemenea confuzie își dovedesc și de data aceasta slăbiciunea în a obține succese prin ei înșiși și nu prin... intermediari. Ce am făcut noi la Ajax, ce a făcut Franța la mondiale nu luminează în întunericul de nepătruns al contrapermanței din anii din urmă. Un meci se cîștigă sub culorile propriei, nu sub culorile altora. Dar cum se poate cîștiga o calificare la mondiale ? Conform unui interviu al lui Valentin Stănescu „spaima" noastră cea mai mare în calificări este Norvegia. Nici Anglia, nici Ungaria și Elveția nici măcar nu este amintită, conform unui zvon care susține că elvețienii au hotărît în unanimitate să nu se prezinte — pe teren (acasă și la noi) de teama de a nu fi bătuți cu 6—0. Ei preferă, în această situație, doar 6—3. Dar Norvegia ? La Oslo, ni se spune, se va hotărî soarta noastră ! Am ajuns atît de mari, încît nu ne mai temem decît de cei... mici. Uriașii nu ne mai îngrozesc, noi ne temem de pitici. Altfel spus, „buturuga mică". Acum, iată, știm cine este „buturuga" pentru antrenorii noștri. Mai rămîne să aflăm cine este carul mare ? Nu cel care s-a răsturnat, desigur. Nici cel cu cîștea.

ulise

mapamond

COLECTIVUL NAȚIONAL DE TRADUCERI ȘI LITERATURA UNIVERSALĂ

Traducerea — act de cultură

S-a dovedit [illegible] că o școală românească a traducerii literare [illegible] de mare valoare artistică. [illegible] Emin[escu], Coșbuc, Iosif, Goga, Arghezi, Blaga, Barbu, Pillat, Philippide, Beniuc, Jebeleanu, Doinaș, Baranga, ș.a. [illegible]

[illegible]

Timpul ne obligă

[illegible]

Al. Andrițoiu

Balogh József

Sir Philip Sidney: ASTROPHEL ȘI STELLA

TRADUCERI DE TUDOR GEORGE

I.

Iubind temeinic, m-ai preface-n vers,
Să-și afle-un farmec draga-ntr-al meu dor —
Citind cu drag, cititu-i un revers
La tot ce-ndur — balsam indurător!

Tristețea-mi zugrăvii în chip divers,
Sortind expresii, har născocitor,
Scornii printr-alte pagini proaspăt viers,
Ploi rodnice-ntr-al arșiței cuptor!

Dar calpe vorbe-alung Invenția,
Ce-i prunc al Firii, studiul sterp o curmă :
Simt pași străini umblînd pe calea mea!

Cînd, burdușit cu vorbele-mi din urmă,
Îmi dau un pinten, Muza mea mă-mbie :
Smintite, moaie-n inimă și scrie!

XIII.

Apollo jude lu-ntre Zeis și Marte
Și Dragoste ; ce stemă-i mai frumoasă ?
În scutu-i de-aur, brun zăgan se lasă, —
La Zeis — pe Ganimede-n slăvi să-l poarte!

Pe-un verde cîmp, c-o suliță-auroasă,
Vezi, Marte-mpunge-o inimă, de moarte
Și-o ța minușe-i ține, Venus, parte —
Iar Zeis, c-un fulger, nimb pe coif și-nțează!

Dar Cupidon zîmbi : pe-a sa egidă
E părul blond al Stellei, chipu-i fiind
Un scut c-o roză-aprinsă-n cîmp de-argint.

Apollo vru tot cerul să-l deschidă,
Jurînd, convins, c-asemeni har și roză
Nu multor nobili dat le-a fost să vază!

XIV.

Vai, prieteni, n-am durere, eu, cumplită,
Eu, cărui pieptu-n clonț i se dezbină
Mai crunt cît celui de-a furat lumină,
Cînd Dragostea, vibrînd, mi-e irosită —

Mai trebuie și voi, cătîndu-mi vină,
Să mă-ntristați, spunînd că, prin Ispită,
Frumosu-mi suflet zmircu-o să-l înghită,
Cu păcătoase gînduri și-n ruină ?

De-i un păcat că firea-mpacă-n sine
Cuvîntu-ntru-adevăr, crescînta-n faptă,
Cu-aprinsul duh, ferind doar de rușine,

Păcat de-i tihna-n inimi, ce deșteaptă
Dezgust față de tot destrăbălatul —
Iubirea-i un păcat, deci — vreau păcatul!

XV.

Tu, cel ce-adaști la sapatit izvor,
Ce, din Parnas-bătrînul, curge-n spații
Și orice floare,-amară, fără grații,
La poezia ta e legi, cu spor,

Tu, care folosești aliterații,
În rimele-ți cu tropi clămpănitori,
Ori dulcul lui Petrarca-l re-nviori
Cu noi suspine-n englezești pulsații,

Tu ești pe drum greșit : orice-ajutor
Distonă vidul tău interior —
Cu timpul, tot ce-i furt, dai la iveală ;

Pentru Iubire, doar, si-a ta-ncropeală,
De-aspiri la sînul Faimei, mai întîi,
Privind la Stella-ncepe să compui!

XVI.

De pofte vrednic, de-ți văzui, Natură
Frumusețile ce-ți prețuiau carate
Și-aprinsu-mi spirit se-nclina-nspre toate —
Iubire-am zis că-s plin de-a ta măsură!

Dar, negăsind în mine-acea căldură
Ce mistuie simțiri înflăcărate,
Cînd, pentru-un vîrf de ac, pling țincii, poate,
Gîndii ca mine-a Dragostei tortură!

Pe cînd mă hîrjoneam cu-acest leu june —
Binecuvînt ori blestem ? — ochii-mi cată
Spre Stella : de-am numit-o, ce-aș mai spune!

Și-avui, din ochi, o lecție-nvățată ;
Am învățat Iubirea-i știu isprava,
Cum cei ce-s otrăviți, cunosc otrava!

XVIII.

Asupră-mi, însumi eu, mi-ascut mînia
Cu-al Rațiunii calcul ce m-acuză,
Pe turta mea eu n-am tras nici o spuză,
Falit de orice bun ceresc, pe-acia!

Nedemn Naturii-a-i da măcar chiria
Ce-i datorez, fiindc-o lăsai lehuză,
Și ceea ce-i mai 'rău, n-am nici o scuză,
Decît c-am irosit în vînt moșia!

Jun stins, cu știința-mi fac doar jucărele ;
Spiritul meu sub pasiuni se-nclină :
Cu vane chinuri mi-l încarcă ele.

Mă văd sortit pe-un drum către ruină ;
Văd! Totuși, sufăr — luat de acest tumult —
De-al Stellei drag, că nu pierd și mai mult!

XIX.

Din inima-mi rupi corzi pentru-al tău arc,
O, Cupidon, văd ruina, dar mi-i dragă!
Cu cît slăvesc — rușinea se propagă!
Încerc să fug — cînd fug nu prea-s la larg!

În propriu-mi spirit denigrări descarc,
Spre-al Stellei nume-mi scurg cerneala-ntreagă ;
Dar vorbele ce locul meu le-nchează,
Ce vane-mi par, pierdute ca-ntr-un parc!

Ca orice lucru și ea trece, dar,
Fiind totul pentru mine, ce m-aruncă,
Privind la ceruri, într-un șanț murdar ?

Araci pun minții, cît mai crește, încă,
Și vrednică-i să-i dee roade Firii :
Savantule-al tău spirit dă-l Iubirii!

XXII.

Semețul Soare călărea prin slavă,
La mîndrii Gemeni, pe cărări astrale,
Făr' de noroasa mască-a tainei sale,
Fierbinte strălucind, c-o mînă bravă!

Cînd, niște doamne, prinse de istoavă
Spre niscai treburi, ies, călări, în cale,
Ferind, cu evantaiele domoale,
Obrazul fraged, de-o rănire gravă!

Doar Stella nu-și armă distinsa-i față —
Sfruntîndu-i, poate, chipul, într-adins,
Ori, că-n lumina multă se răsfață,

Ori că lumina-i propria-i dulceață!
Frumoasele-ntr-ascunse s-au și-aprins!
Zărindu-i Astrul dezgolitul har,
Le-a ars pre ele, sărutînd-o, doar!

XXIX.

Nevolnici lorzi, vecini cu falnici regi,
Spre propriul bine și-al cetății lor,
Acceptă-n propriul țărm, supuși ușor,
Să strîngă bunuri pentru-armate-ntregi!

Inima Stellei, sub tirane legi,
Ca să trăiască liber-gînditor,
I-acceptă-n voie, Lui, pe-al ei ogor,
Să-i calce tot, păstrînd puținul, deci!

Inima-i scapă, ochiu-n schimb, vasal,
Săgeți îi dă, heraldă-i a ei gură,
Sîni-corturi, coapse-carul triumfal,

Carnea ei hrană-i, pielea-i e armură,
Iar eu — cum de speranță-s bolnav grav,
Pe-acele țărmuri — sînt cedat ca sclav!

XXXI.

Cu ce pași triști, prin ceruri, Lună, treci,
Cu ce chip palid, buze care tac!
O fi și-n țărmul paradisiac
Arcașul harnic, săgetînd poteci ?

Deprinșii-ți ochi cu dragostea, de veci,
Pot judeca iubirea, cum și fac ;
Citesc privirea-ți, pasul tău buimac,
Știu starea ta — firească mie, deci!

Atunci, tovarăși fiind, o Lună, zi-i,
Și-acolo, cel fidel iubind, smintit e ?
Frumusețile-s tot mîndre, ca p-aci ?

Și-acolo, sus, iubind spre-a fi iubite,
Pe-ndrăgostiți îi țin sub persecuții,
Ingratitudine zicînd Virtuții ?

XXXII.

Morfeu, fiu viu al somnului de moarte,
Tu, martor vieții mortului-trăind,
Profet adesea, or poveste fiind,
Foet, cu toane — trist, or vesel foarte ;

Cum tu, în mine, cert, păstrezi o parte
Și-a mele simțuri nu le știu dormind,
Prin tine, Stella mea — plîngînd, zîmbind —
Mi-nvață ochii orbi cum să se poarte!

De unde-aduci tu fildeș și rubine
Și perle și-aur, dîndu-i ei culori :
Ten, buze, dinți și păr, atît de bine ?!

Tont! — zice — Nici în Indii nu-s comori,
Ca-n inima-ți, cînd vraja-ți crește-n jur,
De-acolo, chipul Stellei eu ți-l fur!

Mașinile de calculat pămîntul

[illegible]

GÎNDUL PLANETEI

[illegible]

Radu Budeanu

REVISTA STRĂINĂ

● **LA 1 IULIE** a.c., președintele Franței, Valery Giscard d'Estaing a inaugurat, după restaurarea la care au fost supuse, „Camera regelui" și „Galeria de sticlă" de la Versailles. Președintele i-a avut alături la această ceremonie pe conservatorul șef al castelului (astăzi cu titlu onorific) Gerard Van der Kemp și pe Pierre Lemoine, care îl va succede acestuia în funcție, amîndoi personalități cunoscute, care, prin munca lor au făcut ca aceste ansambluri ale Versailles-ului să capete înfățișarea pe care au avut-o în timpul Ludovicilor. Președintele Republicii a adus un omagiu tuturor celor care, timp de peste 18 ani au participat la restaurarea acestei adevărate „opere de artă, unice în lume, operă ce completează în mod fericit tezaurul mondial al artei".

● **„CINA CEA DE TAINĂ"** — celebra operă a lui Leonardo da Vinci revine în atenție, de data aceasta nu pentru desăvîrșita artă care i-a asigurat de secole un loc privilegiat între cele mai de seamă creații ale genului uman, ci pentru faptul că această capodoperă este în pericol de degradare ireversibilă, datorită unei fisuri lungi de doi metri și pe alocuri lată de 2 cm, care a sfîșiat peretele pe care a fost pictată fresca. Experții estimează valoarea recondiționării „Cinei" la aproximativ 1 200 000 de dolari, avînd în vedere faptul că fresca este atacată de mai multă vreme de microorganisme.

● **ÎN ZIUA DE 7 IULIE** a încetat din viață la locuința sa californiană de la Pacific Palisades cunoscutul scriitor american Henry Miller. În vîrstă de 78 de ani, autorul atît de controversat al unor opere care au trebuit să fie tipărite mai întîi în străinătate și apoi în țara sa („Tropic of Cancer" a fost editat la Paris în 1934, iar în S.U.A. abia în 1961 ; „Tropic of Capricorn" apărut în Franța în 1936 a fost interzis de legile puritane ale [illegible] americane și a fost publicat în Statele Unite în 1962), nu mai tipărise nimic de aproape zece ani, vreme în care a acuzat o gravă maladie circulatorie. În tot acest răstimp (din 1971, cînd a fost [illegible] „My Life and Times" — elegant volum primit cu multă rezervă de critici), cărțile lui au fost editate în mai multe limbi, în tot acest interval fiindu-i dedicate mai multe scrieri printre care și monografia „Miller" a lui Norman Mailer. În afară de titlurile citate mai sus, semnalăm printre cele mai cunoscute opere ale lui Henry Miller : „The Air-Conditioned Nightmare" (Coșmarul cu aer condiționat) 1945, trilogia „The Rosy Crucifixion" (Crucificarea trandafirie), 1949 și 1953 „Big Sur and the Oranges of Hieronymus Bosch" (Big Sur și portocalele lui Hieronymus Bosch), 1957 „Stand Still Like the Hummingbird" (Stai nemișcat ca o pasăre-muscă) — 1962.

● **EDITURA** Suhrkamp din Frankfurt (R.F.G.) a fondat, la Boston (S.U.A.) o filială pentru America : „Suhrkamp Publishers Boston Inc.", în sarcina căreia va cădea difuzarea cărților celor mai reprezentativi autori germani, precum și furnizarea de programe de limbă germană. Iată și primul volum pe care filiala l-a lansat „Hermann Hesse as a Painter".

● **DINTRE** ultimele premii literare din Franța notăm : „Premiul Femina-Vacaresco", destinat să recompenseze un eseu, a fost decernat lui Gerard Macé pentru „Ex-libris", volum tipărit la Gallimard. „Premiul criticii" a fost atribuit lui Pascal Quignard pentru „Carus" (Gallimard). „Premiul Appollinaire" a fost împărțit în acest an de doi autori ; Venus Khoury Ghatta pentru „Les ombres et leur cris" (Belfond) și Jean Mambrino pentru „L'oiseau-coeur" (Stock). Jeanette Colombel este laureata „Marelui premiu literar al orașului Lyon". Ea este autoarea manuscrisului intitulat „Brumes de Mémoire" care va fi editat la Stock. Volumul lui Bernard Pierre : „Ils ont conquis l'Himalaya" a primit premiul „Vacances 2000".

● **EDITORII SOVIETICI** și-au propus să tipărească în 1980 peste 120 de titluri aparținînd autorilor [illegible]. Traducerile vor apare astfel într-un tiraj de peste 40 milioane de exemplare. Printre cărțile care vor fi tipărite [illegible] „Toți fiii mei" de Artur Miller, „Soția [illegible]" de Sommerset Maugham, [illegible] contemporane", „Basme scandinave", „Elogiul nebuniei" de Erasmus, „Corabia nebunilor" de Sebastian Brandt și multe altele. După datele furnizate de UNESCO, U.R.S.S. deține primul loc în lume în privința traducerilor și este totodată traducătorul nr. 1 pe glob. De-a lungul anilor, în Uniunea Sovietică au fost publicați autori din 120 de țări cu aproape 75 000 de cărți într-un tiraj de 2 180 milioane exemplare. Între acestea au apărut și 686 de titluri din literatura română, într-un tiraj global de 26.5 milioane exemplare.

● **22 DE SCRIITORI** din Austria, Republica Democrată Germană, Elveția și Republica Federală Germană participă în acest an la concursul dotat cu „Premiul Ingeborg Bachmann" [illegible] 100 000 schillingi. Premiul va fi remis în cadrul „Întîlnirii de la Klagenfurt" care va avea loc între 25 iunie și 1 iulie a.c.

● **O CARTE** scrisă încă din 1941 dar nepublicată pînă acum, în care este analizată infiltrarea și propaganda nazistă, trăită prin ochii unui francez, care se cunosc între ei dar care reacționează diferit în fața evenimentului [illegible] LES FRANÇAIS. Autorul, Bertrand de Jouvenel, [illegible] economist, futurolog, [illegible] mare gînditor al epocii, pregătește pentru editura Robert Laffont volumul „Un voyageur dans le siècle" — o mărturie [illegible] a vremurilor noastre.

● **LA TIANJIN** (R.P. Chineză), în cadrul unei reuniuni [illegible] la care au participat savanți de diverse [illegible]. Subliniind că valoroasa cultură a [illegible] din Nord-Vestul Chinei constituie o parte importantă a culturii [illegible]. Astfel specialiștii au arătat că unul din principalele obiective ale Societății îl constituie păstrarea și punerea în valoare a vestigiilor [illegible]. Astfel, urmele orașelor dispărute acoperite azi de nisipurile deșerturilor vor fi scoase la lumină prin deschiderea mai multor șantiere arheologice ; studii asupra culturilor și literaturilor de aici, traduceri, editări de texte vor face obiectul mai multor apariții imediate. Participanții la această reuniune au trecut în revistă ultimele apariții editoriale privind cultura acestui perimetru, remarcînd în special traducerea și publicarea unui poem clasic (de peste 7 000 de versuri) aparținînd unui poet uigur din secolul al XI-lea, ca și [illegible] unui dicționar de anvergură enciclopedică, redactat de un lingvist uigur din aceeași epocă.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian